

T.C.

BİLECİK ŞEYH EDABALI ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

MALİYE ANABİLİM DALI

GELİR DAĞILIMI VE YOKSULLUK: BİLECİK İLİ ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ASIYE OLGUN

TEZ DANIŞMANI

Dr. Öğr. Üyesi Yasin ACAR

BİLECİK, 2018

10166127

T.C.
BİLECİK ŞEYH EDABALI ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MALİYE ANABİLİM DALI

GELİR DAĞILIMI VE YOKSULLUK: BİLECİK İLİ ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Asiye OLGUN

Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi. Yasin ACAR

Bilecik, 2018

10166127

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZ SAVUNMA SINAVI
JÜRİ ONAY FORMU

BŞEÜ-KAYSIS Belge No	DFR-172
İlk Yayın Tarihi/Sayısı	03.01.2017 / 28
Revizyon Tarihi	
Revizyon No'su	00
Toplam Sayfa	1

Öğrencinin Adı Soyadı: Asiye OLGUN
Anabilim Dalı: MALİYE
Programı: MALİYE
Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi YASİN ACAR
Tezin Özgün Adı: Gelir Dağılımı ve Yoksulluk: Bilecik İli Örneği
Tezin İngilizce Adı: Income Distribution And poverty: Bilecik İli Örneği

Tez Savunma Sınavı Tarihi: 21 / 09 / 2018

Yukarıda bilgileri verilen tez çalışması ilgili EYK kararıyla oluşturulan jüri tarafından OY BİRLİĞİ OY
ÇOKLUĞU ile MALİYE Anabilim Dalında
YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi YASİN ACAR

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Semra Altınöde ZARFI

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Abdullah TIRGİL

Üye:

Üye:

İmza

[Signature]

[Signature]

ONAY

Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun / / 20.... tarih ve
..... sayılı kararı.

İMZA/MÜHÜR

BEYAN

“Gelir Dağılımı ve Yoksulluk: Bilecik İli Örneği” adlı yüksek lisan tezinin hazırlık ve yazımı sırasında bilimsel ahlak kurallarına uyduğumu, başkalarının eserlerinden yararlandığım bölümlerde bilimsel kurallara uygun olarak atıfta bulunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı tezin herhangi bir kısmını Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı beyan ederim.

Asiye OLGUN

21.09.2018

ÖNSÖZ

Bu tezin yazılma aşamasında yardımlarını esirgemeyen, çalışmamı takip eden ve zaman ayıran değerli danışmanım Sayın Dr. Öğr. Üyesi Yasin ACAR' a teşekkürlerimi borç bilirim. Tüm üniversite eğitimim boyunca maddi- manevi destek veren sayın hocalarım Prof. Dr. Ahmet AK'a ve Dr. Öğr. Üyesi Semra ALTINGÖZ ZARPLI 'ya sonsuz teşekkür ederim. Çalışmamın her aşamasında beni motive eden manevi kardeşim Deniz İŞTEKAL'a değerli hocam Lutfiye DÜVEN'e güller yüzünü benden esirgemeyen manevi ablam Yeliz OKUMUŞ'a, değerli arkadaşım Filiz KORKMAZ'a Maliye bölüm hocalarıma, bugünlere gelmemi sağlayan Türkiye Cumhuriyeti Devletine sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Bugünlere gelmemde emeklerinin karşılığını hiçbir zaman ödeyemeyeceğim ve hiçbir zaman benden desteklerini esirgemeyen annem Hayriye, babam M. Nuri ve her zaman yanımda olan ablam Şükran, Meryem ve İdris OLGUN' a her konuda beni destekleyen sevgili eşim Mustafa YILDIZ 'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Tez çalışmamı, bugünlerimi görmesini çok arzuladığım rahmetli babam M. Nuri OLGUN' a ithaf ediyorum.

ASIYE OLGUN

21. 09. 2018

ÖZET

Gelir dağılımında adaletin sağlanması gelişmişliğin en önemli göstergelerinden biridir. Gelir dağılımında adaletin sağlanamaması; bölüşüm ve yoksulluk sorununu da beraberinde getirmektedir. Toplumu oluşturan bireylerin de huzursuz ve mutsuz olması bu durumun doğal bir sonucudur. Gelir dağılımında adaleti sağlamak ve yoksullukla mücadele etmek, sosyal eşitsizlikleri minimum düzeye indirmek ve gelir düzeyi az olan kesimlerin gelirlerini ekonomik gelişmelere paralel olarak arttırmak toplumsal refah için oldukça önem taşımaktadır. Gelir dağılımı ve yoksulluk arasında sıkı bir ilişki bulunmaktadır. Coğrafi farklılıklar, küreselleşme, hızlı nüfus artışı, göç, siyasi istikrarsızlık, ekonomik dengenin sağlanamaması, maliye ve vergi politikalarındaki aksaklıklar, sağlıkta ve eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanamaması, gelir dağılımındaki bozukluğun artmasına sebep olurken yoksulluk çatısını da genişletmektedir.

Bu çalışmanın amacı, gelir dağılımı ve yoksulluk olgusunu incelemek ve Bilecik ilinin halkı perspektifinde gelir dağılımı ve yoksulluğun hangi boyutlarda olduğunu araştırmaktır. Çalışmada öncelikle gelir ve gelir dağılımının kavramsal çerçevesi gelir dağılımında eşitsizliğin nedenleri, yoksulluk kavramı, ölçütleri ve yoksullukla mücadele yöntemleri, Türkiye’de gelir dağılımı ve yoksullukla mücadele, sosyal yardım kurum ve kuruluşlar gibi konular incelenmektedir. Daha sonra araştırma kısmına geçilerek Bilecik halkının gelir dağılımı ve yoksulluk hakkındaki görüş ve önerilerinin tespiti için anket uygulanmıştır. Bazı verilerin çözüm ve yorumlanmasında; Way Anova (tek yönlü varyans analizi) testi kullanılmış ve gruplar arasındaki farkın anlamlılık düzeyi $p < 0,05$ alınmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde ve hesaplanmış değerlerin bulunmasında SPSS paket programı kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Gelir, Gelir Dağılımı, Yoksulluk, Türkiye’de Sosyal Yardım Kurum ve Kuruluşları, Bilecik İli.

ABSTRACT

Provision of justice in income distribution is one of the most important indicators of development. Failure to provide justice in income distribution also brings the problem of division and poverty. This is a natural consequence of the uncomfortable and unhappy individuals who make up society. It is very important for social welfare to ensure justice in income distribution and combat poverty to reduce social inequalities to a minimum and to increase the incomes of those with low income levels in parallel with economic developments. There is a close relationship between income distribution and poverty. Geographical differences, globalization, rapid population growth, immigration, political instability, failure to achieve economic equilibrium, deficits in fiscal and tax policies, lack of equality in health and education, and widening the distribution of income also increase the poverty line.

The purpose of this study is to examine income distribution and poverty and to investigate the extent of income distribution and poverty in Bilecik's people's perspective. Primarily, income and income distribution of the causes of inequality in the conceptual framework, poverty concept, criteria and methods of combating poverty, income distribution in Turkey and the fight against poverty, issues such as social welfare organizations and institutions are examined. Later on, a survey was conducted to determine the views and proposals about income distribution and poverty of the people in Bilecik. In the solution and interpretation of some data, One Way Anova test was used and the significance level of difference between the groups was taken as $p < 0,05$. SPSS package program was used to evaluate the data and to find the calculated values.

Key Words: Income, Income Distribution, Poverty, Social Assistance Institutions and Institutions in Turkey, Bilecik Province.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
KISALTMALAR.....	ix
TABLolar LİSTESİ	xi
GRAFİKLER LİSTESİ	xiii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

GELİR DAĞILIMININ KAVRAMSAL ÇERVESİ

1.1. GELİR DAĞILIMI KAVRAMI.....	4
1.1.1. Gelir Kavramı	4
1.1.2. Tanım.....	4
1.2. GELİR DAĞILIMININ ÖNEMİ	5
1.3. GELİR DAĞILIM TÜRLERİ	5
1.3.1. Fonksiyonel Gelir Dağılımı	6
1.3.2. Kişisel (Bireysel) Gelir Dağılımı.....	6
1.3.3. Sektörel Gelir Dağılımı	7
1.3.4. Bölgesel Gelir Dağılımı.....	7
1.4. GELİR DAĞILIMINDA EŞİTSİZLİĞİN ÖLÇÜLMESİ.....	8
1.4.1. Gini Katsayısı	8
1.4.2. Lorenz Eğrisi	9

1.4.3. Yüzde Paylar Analizi (P80/20).....	10
1.4.4. Kuznets Eğrisi	10
1.4.5. Doğrusal Pozitif Hipotezi	11
1.5. GELİR DAĞILIMI EŞİTSİZLİĞİNİN NEDENLERİ.....	12
1.5.1. Servet Dağılımdaki Eşitsizlikler.....	12
1.5.2. Ülke Ekonomisi	13
1.5.3. Emegın Dağılımı	13
1.5.4. Demografik Faktörler	13
1.5.5. Göç	14
1.5.6. Küreselleşme	14
1.6. GELİR DAĞILIMIN ETKİLEYEN EKONOMİ POLİTİKALARI.....	15
1.6.1. Ücret Politikaları	15
1.6.2. Fiyat Politikası.....	16
1.6.3. Gelir Politikaları	16
1.6.4. Servet Politikaları	17
1.6.5. Eğitim Politikaları	18
1.6.6. Maliye Politikaları	18
1.6.6.1. Vergi Politikaları	19
1.6.6.2. Kamu Harcamalar Politikası.....	20
1.7. GELİR DAĞILIMINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER.....	20
1.7.1. Faktör Fiyatları	21
1.7.2. Enflasyon ve Gelir Dağılımı.....	21
1.7.3. Faiz ve Gelir Dağılımı	22
1.7.4. İşsizlik ve Gelir Dağılımı	22
1.7.5. Dolaylı ve Dolaysız Vergilerin Gelir Vergisine Etkisi.....	23

1.7.6. Negatif Gelir Vergisi	24
1.7.7. Sosyal Güvenlik Harcamalarında Gelir Dağılımı.....	25
1.7.8. Kayıt Dışı Ekonominin Gelir Dağılımına Etkisi	26

İKİNCİ BÖLÜM

YOKSULLUK KAVRAMI, ÖLÇÜTLERİ VE YOKSULLUKLA MÜCADELE YÖNTEMLERİ

2.1. YOKSULLUK KAVRAMI.....	27
2.2. YOKSULLUK TÜRLER	28
2.2.1. Mutlak ve Görelî Yoksulluk	29
2.2.2. Objektif ve Sübjektif Yoksulluk.....	30
2.2.3. Kronik ve Geçici Yoksulluk	31
2.2.4. Kırsal ve Kentsel Yoksulluk.....	31
2.2.5. Gelir ve İnsani Yoksulluk.....	32
2.2.6. Küresel Yoksulluk ve Çalışan Yoksulluk.....	33
2.3. YOKSULLUK ÖLÇÜTLERİ.....	34
2.3.1. Foster- Greer- Thorbecke Endeksi ($P\alpha$ Ölçütü) (FGT Index).....	35
2.3.2. Kafa Sayısı Endeksi (Head-Count Index)	36
2.3.3. Yoksulluk Açığı Endeksi (Poverty Gap Index).....	37
2.3.4. Sen Endeksi	37
2.4. YOKSULLUKLA MÜCADELE YÖNTEMLERİ	38
2.4.1. Yoksullukla Mücadelede Mikro Finansman Yöntemi	39
2.4.2. Yoksullukla Mücadelede Şartlı Nakit Transferler Yöntemi.....	40
2.4.3. Yoksullukla Mücadelede Nakit Gelir (Temel Gelir) Desteği Yöntemi.....	41

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE GELİR DAĞILIMI VE YOKSULLUKLA MÜCADELE

3.1. TÜRKİYE’DE YOKSULLUKLA MÜCADELE	43
3.1.1. Türkiye’de Gelir Dağılımı ve Yoksulluk Çalışmaları	46
3.2. TÜRKİYE’DEKİ SOSYAL YARDIM KURUM VE KURULUŞLARIN YOKSULLUKLA MÜCADELE FAALİYETLERİ.....	47
3.2.1. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü	48
3.2.2. Sosyal Yardımlaşma ve Danışma Genel Müdürlüğü’nün Sosyal Yardım Alanında Yürüttüğü Faaliyetler	49
3.2.2.1. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Proje Destek Faaliyetleri	51
3.2.2.1.1. Kırsal Alanda Sosyal Destek Projesi (KASDEP).....	51
3.2.2.1.2. Gelir Getirici Proje Faaliyetleri	52
3.2.2.1.3. Sosyal Hizmet Proje Faaliyetleri	52
3.3. Yerel Yönetimlerin (Belediyelerin) Sosyal Alanındaki Etkinlikleri	52
3.4. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü.	53
3.5. Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü’nün Görevleri	54
3.6. Sosyal Güvenlik.....	55
3.6.1. Şartlı Sağlık Yardımları (Sağlık ve Gebelik)	56

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

GELİR DAĞILIMI VE YOKSULLUK BİLECİK İLİ ÖRNEĞİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA VE SONUÇLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

4.1. BİLECİK İLİ İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER.....	58
4.2. ARAŞTIRMAYA DAİR BİLGİLER.....	59
4.2.1. Araştırmanın Amacı	59
4.2.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklem.....	59
4.2.3. Verilerin Analizi	61
4.2.3.1. Demografik ve Sosyo-ekonomik Bilgiler.....	61
4.2.3.2 Anket Sorularına Verilen Cevaplar	72
4.3. ARAŞTIRMA BULGULARINA F TESTİ (VARYANS ANALİZİ=ANOVA) TESTİNİN UYGULANMASI VE SONUÇLARIN ANALİZİ	99
4.3.1. F Testi (Varyans Analizi=Anova) Anova'nın Bazı Anket Yargılarına uygulanması ve Sonuçlarının Analizi.....	99
SONUÇ VE ÖNERİLER	102
KAYNAKÇA.....	107
EK 1: Anket Formu.....	115

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
Ar- Ge	: Araştırma Geliştirme
BAĞ- KUR	: Esnaf ve Sanatkârlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu
BM	: Birleşmiş Milletler
ÇBYE	: Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi
DB	: Dünya Bankası
DEÜ	: Dokuz Eylöl Üniversitesi
ED	: Editor
ĐİE	: Devlet İstatistik Enstitüsü
EUROSTAT	: Avrupa İstatistik Ofisi
FAO	: Gıda ve Tarım Örgütü
FGT Index	: Foster- Greer- Thorbecke Endeksi
GSS	: Genel Sağlık Sigortası
GYSH	: Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
IMF	: Uluslararası Para Fonu
İGE	: İnsani Gelişim Endeksi
İHH	: İnsanı Yardım Vakfı
İİBF	: İktisadi ve İdari Bilimler Faköltesi
KASDEP	: Kırsal Alanda Sosyal Destek Projesi
KDV	: Katma Değer Vergisi
KİT	: Kamu İktisadi Teşebbüsleri
KMU	: Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi
MSKÜ	: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi

ÖİK	: Özel İhtisas Komisyonu
ÖTV	: Özel Tüketim Vergisi
SBE	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
SHÇEK	: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
SSK	: Sosyal Sigortalar Kurumu
SYDGM	: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü
SYDTF	: Sosyal yardımlaşma ve Dayanışma Teşvik Fonu
SYGM	: Sosyal Yardımlaşma Genel Müdürlüğü
ŞNT	: Şartlı Nakit Transferi
ŞSY	: Şartlı Sağlık Yardımlar
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TDK	: Devlet Planlama Teşkilatı
TİSK	: Türkiye İşçi Sendikalar Konfederasyonu
TİSVA	: Türkiye İsrافی Önleme Vakfı
TODAİE	: Türkiye ve Orta Doğu Amma İdaresi Enstitüsü
TOKİ	: Toplu Konut İdaresi Başkanlığı
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
TÜSİAD	: Türkiye Sanayiciler ve İş Adamları Derneği
UNDP	: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
WHO	: Birleşmiş Milletler Dünya Sağlık Örgütü

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Eşdeğer Hanehalkı Kullanılabilir Fert Gelirine göre Sıralı Yüzde 20'lik Gruplar, 2013-2016.	43
Tablo 2: Dört Kişilik Ailenin Açlık ve Yoksulluk Sınırı (TL- AY), 2016-2017	45
Tablo 3: SYGM Ana Gruplar Bazında Yaptığı Sosyal Programları	50
Tablo 4: 2016 Yıllı Şartlı Sağlık Yardımları Hane Sayısı/Fayda Sahibi Sayısı	56
Tablo 5: Ankete Katılan Bireylerin Cinsiyetlerine Göre Dağılımı.....	62
Tablo 6: Ankete Katılan Bireylerin Medeni Durumlarına Göre Dağılımı	63
Tablo 7: Ankete Katılan Bireylerin Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı.....	63
Tablo 8: Ankete Katılan Bireylerin Mesleklerine Göre Dağılım	64
Tablo 9: Ankete Katılan Bireylerin Bilecikli Olma Durumları	65
Tablo 10: Ankete Katılan Bireylerin Bilecik İlinde İkamet Süreleri.....	66
Tablo 11: Ankete Katılan Bireylerin Konut Durumları.....	67
Tablo 12: Ankete Katılan Bireylerin Hanehalkı Sayıları	68
Tablo 13: Ailenin Aylık Hanehalkı Gelir Aralığınız /TL	69
Tablo 14: Ailenizin Aylık Mutfak (Gıda) Harcaması.....	70
Tablo 15: Bağlı Olunan Sağlık Güvence Türü	71
Tablo 16: Bireylerin 1. Soru İçin Cevapları	72
Tablo 17: Bireylerin 2. Soru İçin Cevapları	73
Tablo 18: Bireylerin 3. Soru İçin Cevapları	74
Tablo 19: Bireylerin 4. Soru İçin Cevapları	75
Tablo 20: Bireylerin 5. Soru İçin Cevapları	76
Tablo 21: Bireylerin 6. Soru İçin Cevapları	77
Tablo 22: Bireylerin 7. Soru İçin Cevapları	78
Tablo 23: Bireylerin 8. Soru İçin Cevapları	79

Tablo 24: Bireylerin 9. Soru İçin Cevapları	80
Tablo 25: Bireylerin 10. Soru İçin Cevapları	81
Tablo 26: Bireylerin 11. Soru İçin Cevapları	82
Tablo 27: Bireylerin 12. Soru İçin Cevapları	83
Tablo 28: Bireylerin 13. Soru İçin Cevapları	84
Tablo 29: Bireylerin 14. Soru İçin Cevapları	86
Tablo 30: Bireylerin 15. Soru İçin Verdikleri Cevapları	87
Tablo 31: Bireylerin 16. Soru İçin Cevapları	88
Tablo 32: Bireylerin 17. Soru İçin Cevapları	89
Tablo 33: Bireylerin 18. Soru İçin Cevapları	90
Tablo 34: Bireylerin 19. Soru İçin Cevapları	91
Tablo 35: Bireylerin 20. Soru İçin Cevapları	93
Tablo 36: Bireylerin 21. Soru İçin Cevapları	94
Tablo 37: Bireylerin 22. Soru İçin Cevapları	95
Tablo 38: Bireylerin 23. Soru İçin Cevapları	96
Tablo 39: Bireylerin 24. Soru İçin Cevapları	97
Tablo 40: Bireylerin 25. Soru İçin Cevapları	98
Tablo 41: Eğitim Durumunuz ve Aylık Hanehalkı Gelir Aralığınız/TL'ye İlişkin One-Way Anova Testi Karşılaştırmasını Gösteren Dağılım	99
Tablo 42: Meslek ile Medeni Durumun Aylık Hanehalkı Gelir Aralığınız/TL'ye İlişkin One-way Anova Testi Karşılaştırmasını Gösteren Dağılım	100
Tablo 43: Ailenizin Aylık Mutfak (Gıda) Harcaması ve Aylık Hanehalkı Gelir Aralığınız/TL'ye İlişkin One-way Anova Testi Karşılaştırmasını Gösteren Dağılım .	100
Tablo 44: Eğitim Durumunuz ve Ailenizin Aylık Mutfak (Gıda)Harcaması İlişkin One-Way Anova Testi Karşılaştırmasını Gösteren Dağılım	101

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1: Lorenz Eğrisi	9
Grafik 2: Tüm Katılımcıların Cinsiyet Durumu.....	62
Grafik 3: Ankette Katılan Bireylerin Medeni Halleri	63
Grafik 4: Ankette Katılan Bireylerin Eğitim Durumları	64
Grafik 5: Ankette Katılan Bireylerin Mesleklere Göre Dağılımı.....	65
Grafik 6: Ankette Katılan Bireylerin Bilecikli Olma Durumları	65
Grafik 7: Ankete Katılan Bireylerin Bilecik İlinde İkamet Süreleri	66
Grafik 8: Ankete Katılan Bireylerin Konut Durumları	67
Grafik 9: Ankete Katılan Bireylerin Hanehalkı Sayıları	68
Grafik 10: Ailenin Aylık Hanehalkı Gelir Aralığınız /TL	69
Grafik 11: Ailenizin Aylık Mutfak (Gıda) Harcaması	70
Grafik 12: Bağlı Olunan Sağlık Güvence Türü.....	71
Grafik 13: Tüm Katılımcıların 1. Soru İçin Cevapları	72
Grafik 14: Tüm Katılımcıların 2. Yargı İçin cevapları	73
Grafik 15: Tüm Katılımcıların 3. Soru İçin Cevapları	74
Grafik 16: Tüm Katılımcıların 4. Soru İçin Cevapları	75
Grafik 17: Tüm Katılımcıların 5. Soru İçin Cevapları	76
Grafik 18: Tüm Katılımcıların 6. Soru İçin Cevapları	77
Grafik 19: Tüm Katılımcıların 7. Soru İçin Cevapları	78
Grafik 20: Tüm Katılımcıların 8. Soru İçin Cevapları	79
Grafik 21: Tüm Katılımcıların 9. Soru İçin Cevapları	80
Grafik 22: Tüm Katılımcıların 10. Soru İçin Cevapları	81
Grafik 23: Tüm Katılımcıların 11. Soru İçin Cevapları	82
Grafik 24: Tüm Katılımcıların 12. Soru İçin Cevapları	83

Grafik 25: Tüm Katılımcıların 13. Soru İçin Cevapları	85
Grafik 26: Tüm Katılımcıların 14. Soru İçin Cevapları	86
Grafik 27: Tüm Katılımcıların 15. Soru İçin Cevapları	87
Grafik 28: Tüm Katılımcıların 16. Soru İçin Cevapları	88
Grafik 29: Tüm Katılımcıların 17. Soru İçin Cevapları	89
Grafik 30: Tüm Katılımcıların 18. Soru İçin Cevapları	90
Grafik 31: Tüm Katılımcıların 19. Soru İçin Cevapları	92
Grafik 32: Tüm Katılımcıların 20. Soru İçin Cevapları	93
Grafik 33: Tüm Katılımcıların 21. Soru İçin Cevapları	94
Grafik 34: Tüm Katılımcıların 22. Soru İçin Cevapları	95
Grafik 35: Tüm Katılımcıların 23. Soru İçin Cevapları	96
Grafik 36: Tüm Katılımcıların 24. Soru İçin Cevapları	97
Grafik 37: Tüm Katılımcıların 25. Soru İçin Cevapları	98

GİRİŞ

Gelir dağılımı ve yoksulluk sorunu toplumsal ve siyasal koşullarda farklılık gösterir. Dağılımdaki adaletsizlik ve yoksulluk toplumun çözmesi gereken sorunların başında gelmektedir. Gelir dağılımı adaletsizliği sorunu aynı zamanda bir bölüşüm sorunu olarak da görülmektedir. Gelir, mal veya hizmet üretimi sonucunda meydana gelen aynı veya nakdi getiri olarak adlandırılır. Gelir dağılımı ise ekonomide belirli bir dönem içerisinde elde edilen gelirin bireyler\ hanehalkı veya üretim faktörleri arasındaki dağılımı olarak nitelendirilebilir. Bir toplumda elde edilen toplam gelirin toplum bireylerince ne şekilde paylaşıldığı son derece önemlidir. Gelirin paylaşılma şeklinin değişmesi; ekonominin yapısı, ülkenin ekonomik büyüme performansı, toplumun yapısı, sağlık düzeyi, toplumdaki ortalama yaşam süresi, eğitim düzeyi ve yoksulluk düzeyini de doğrudan etkilemektedir.

Bir toplumda gelir dağılımı düzeldikçe toplumsal açıdan da birçok düzenleme yaşanmaktadır. Gelir dağılımını belirleyen temel faktörlerden bazılarını şu şekilde sıralayabiliriz. Üretim araçlarının mülkiyet yapısı, devletin uyguladığı maliye politikası ve sosyal politikalar, kamu hizmetlerinin hangi düzeyde olduğu, toplumsal ve geleneksel ilişkiler, işgücünün örgütlenme düzeyi, yatay ve dikey hareketlilik, toplumun demokratikleşme düzeyi olarak sıralanan bu temel etmenler ülkeden ülkeye, bölgeden bölgeye ve hatta ilden ile değişiklik göstermektedir. Dolayısıyla bu değişiklikler gelir dağılımını pozitif veya negatif olarak etkilemektedir.

Günümüzün en önemli sosyal sorunu olarak görülen gelir dağılımı bir ülkenin ekonomik yapısını toparlayabilme özelliğine sahipken aynı zamanda dağıtma özelliğine de sahiptir. Türkiye temel ekonomik kıstasları göz önünde bulundurarak hareket etmelidir. Aynı zamanda bu temel kıstaslar ekonominin temel yapı taşlarını da oluşturmaktadır. İşsizlik, enflasyon, büyüme hızı, gelir, gelir dağılımı, makro ve mikro gibi değişkenler ülke ekonomisine etki etmektedir. Bu ekonomik kıstaslar; işsizlik, enflasyon, eşit olmayan gelir dağılımı, gelir uçurumları, ücret dengesizlikleri, ülkeler arasındaki gelişmişlik farklarını da ortaya koymaktadır.

Türkiye’yi darboğaza düşüren 1980’lerde başlayan değişim süreci gelir dağılımında da büyük tahribatlara yol açmıştır. Türkiye’de özellikle 1980’li yıllardan

sonra vergi sistemindeki değişiklikler, sendikacılık sisteminde uygulanan daraltıcı politikalar, nüfus artışıındaki olağanüstü artış, enflasyon, ekonomik krizler, istihdam olanakların sınırlı oluşu gelir dağılımını olumsuz etkilemiştir; âdeta toplum ve bireyler arasında gelir eşitsizliği piramitleri oluşturmuştur. 1980’li yıllardaki gelir dağılımındaki bozulmalar tüm gelir dağılım (fonksiyonel, sektörel, bölgesel ve kişisel) türlerine sirayet etmiş ve bu bozukluk günümüzde de hâlâ etkisini sürdürmektedir. Gelirin, gelir dağılımı türleri arasında eşitsiz dağılımı kaynakları paylaşanlar arasında bireysel ve toplumsal huzurun bozulmasına yol açmıştır.

Bir toplumda veya bir ekonomide bütün bireyler yaşamlarını devam ettirmek için üretim sürecine emek, sermaye veya servetleriyle belli bir gelir elde etme imkânına sahip olamayabilirler. İnsana bağı olmayan nedenler hastalık, yaşlılık, doğuştan veya sonradan vücutta meydana gelen engellilik durumu, işsizlik, ülke ekonomisinin zayıf olması gibi nedenlerle yeterli bir gelire ulaşmayabilir ve yeterli düzeyde servet stoklarına erişemeyebilirler. Bu sebeple devlet, geçimlerini tamamen veya kısmen sağlayamayanlara belli bir gelir güvencesi sağlamalıdır. Sosyal refah devlet uygulamalarında gelir güvencesinin yanında, yaşam özgürlüğü, pozitif özgürlük, yoksulluğun kısır döngüsünü kırmak ve bireylere yaşanabilir hayat sunmak devletin temel görevleri arasında yer almaktadır. Sosyal refahı hedefleyen politikalarla sosyal huzur sağlanabilir ve gelir dağılımı eşitsizliğinin önüne geçilebilir.

Bütün dünya ülkelerinde zengin fakir arasındaki uçurum artmakta bunun sonucu olarak yoksulluk da artmakta ve bu artış Türkiye’de de yaşanmaktadır. Yoksulluk çok yönlü ve karmaşık yapısı nedeniyle tanımlanması zor olan bir kavramdır. Toplumdaki en yoksul bireyler için yoksulluk kavramı parasal gelir ve tüketim harcamalarına sahip olmamaktır. Yoksulluk kavramına birçok örnek verilebilir. Yeterli düzeyde beslenememek, barınacak konuta sahip olamamak, konutun yıkık dökük olması, sağlık güvencesinin olmaması, bir işe sahip olmamak veya düzenli bir gelirin olmaması, sosyal yardımlardan mahrum kalmak, çocuk işçiliği, emeklilik yaşının yüksek oluşu çalışma zorunluluğu, yeni nesildeki işsizlik tükenmişliği gibi nedenler yoksulluğa verilebilecek örneklerdir.

Yoksulluk, gelişmekte olan ülkelerin veya bölgelerin problemi olmaktan çıkmış gelişmiş ülkelerde de yoksulluk sendromu baş göstermiştir. Örneğin, refah bölgesi

olarak bilinen AB’de de yoksulluk görelî olarak hâlâ yüksek düzeydedir. Aynı zamanda görelî yoksulluk gelir dağılımındaki eşitsizliklere de yansımaktadır. Gelir dağılımındaki eşitsizlik ve yoksulluk artık küresel bir sorun haline gelmektedir.

Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde konunun temelini oluşturan gelir dağılımı, gelir dağılımının kavramsal çerçevesi, gelir dağılımında eşitsizliğin ölçülmesi, gelir dağılımında eşitsizliğin nedenleri, gelir dağılımında ekonomi politikaları ve gelir dağılımını etkileyen faktörlere ilişkin gerekli bilgiler kısaca açıklanacaktır.

İkinci bölümde, yoksulluk hakkında genel bilgiler, yoksulluk kavramı, türleri, ölçütleri ve yoksullukla mücadele yöntemleri açıklanacaktır.

Üçüncü bölümde, Türkiye’de gelir dağılımı ve yoksullukla mücadele, Türkiye’de sosyal yardım kurum ve kuruluşların yoksullukla mücadeledeki faaliyetleri, Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü’nün proje alanında yürüttüğü faaliyetler, belediyelerin sosyal alandaki etkinlikleri, Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü, Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğünün görevleri ve sosyal güvenlik hakkında bilgi verilecektir.

Dördüncü bölümde ise Bilecik ili hakkında bilgi verilip Bilecik ilinde yapılan anket çalışması ve bu çalışmanın sonuçları açıklanmaktadır. Anketlerden edinilen veriler ile Bilecik ilindeki gelir dağılımı ve yoksulluğa ilişkin sorunlar tespit edilip çözüm önerileri sunulmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

GELİR DAĞILIMININ KAVRAMSAL ÇERVESİ

1.1. GELİR DAĞILIMI KAVRAMI

1.1.1. Gelir Kavramı

Gelir dağılımını açıklamadan önce “gelir” ve “milli gelir” kavramlarını açıklamak daha yararlı olacaktır. Gelir; ekonomide üretim faaliyetlerinin hesaba katılmasıyla oluşturulan hâsıla paylarını ifade eder. Bu hâsıla paylarının bölüşümüne emeğin payına ücret, sermayenin payına faiz, doğal kaynakların payına rant ve teşebbüsün payına kâr denilmektedir (Muhasebe Türk, 2017).

Milli gelir, bir ülkede belli bir dönemde üretilen mal ve hizmetlerin üretiminden doğan üretim faktörlerin gelirlerinin toplam parasal değerini ifade etmektedir. Milli gelir, sadece bir yıl içindeki para akışını değil, mal ve hizmet akımının ekonomik büyüklüğünü de belirtmektedir (Pakdemirli, 2004: 10).

Milli gelir, ülkenin ortalama gelir ve satın alma kuvveti seviyesini de belirtir; aynı zamanda iktisadi refah ölçüsü olarak da bilinir (Ülgener, 1991: 31).

Bir ülkede küresel bir şekilde bir yılda oluşturulan mal veya hizmet birikiminin akımı gayri safi milli geliri oluşturur. Bundan kazanç ve aşınma payının düşürülmesi sonucunda ise nihai veriye ulaşılır. Aynı şekilde safi milli gelir veya safi milli hâsıladır. Ekonomi biliminin amacı, milli hâsıla oluşturmak ve bunu sürekli bir şekilde arttırmaktır (Yüce, 2002: 4).

1.1.2. Tanım

Gelir, bir ülkede belli bir sürede meydana gelen gelirin bireyler, toplumsal gruplar ve üretim faktörleri arasında paylaştırılmasını ifade etmektedir (Han, 2010: 12).

Bir ülkede gelirin eşit bir şekilde dağıtılmaması ülkenin refahını olumsuz etkiler ve ülkenin büyümesini negatif yönde etkileyecektir. Özellikle nüfusun küçük bir kısmının, nüfusun büyük bir kısmına oranla zengin olması aralarında gelir dağılımı

eşitsizliğine sebebiyet verir. Gelir dağılımının bozulması, yatırım oranlarını olumsuz etkiler aynı zamanda ekonomide istikrarsızlığa yol açar. Gelir dağılımı istikrarlı olan ülkelerde siyasi ve ekonomik istikrar da yüksektir (Gönel, 2010: 28).

Gelir dağılımı adaletsizliği veya bozukluğu, günümüzde hem ulusal ve bölgesel düzeyde, hem de küresel düzeyde önemli bir sorun haline gelmiştir. Bu sorun son birkaç yüzyıldır daha da büyümektedir (Üzümcü ve Korkat, 138: 2014).

1.2. GELİR DAĞILIMININ ÖNEMİ

Toplumun ilk başta refah ve gelişmişlik olmak üzere bütün özelliklerini ortaya koyan ve tüm kişileri ve hanehalkını ilgilendiren gelir dağılımı; geçmişten beri iktisatın en önemli ve güncel konularından biri olmuştur (Gençler, 2017: 20).

Borataş (1969: 10); gelir dağılımının” üretilen tüketim ve üretim araçlarının bireyler arasında nasıl paylaşılacağını ve bu paylaşımın parasal gelirler vasıtasıyla olacağını ifade etmektedir. Böylece maddi ürünlerin toplamı milli geliri ifade ederken ürünlerin paylaşılması da gelir dağılımını ifade etmektedir.

Bir ülkedeki gelir dağılımı o ülkenin gelişmişlik düzeyini gösterir, ülkede sosyal adaletin işleyişi, sağlık ve eğitim için büyük önem taşır. Aynı zamanda gelir dağılımı tasarruf, üretim ve tüketimi de etkilemektedir.

Gelir dağılımı, gelir eşitsizlikleriyle sosyal ve ekonomik kuruluşlar hakkında da bilgi vermekte, aynı zamanda zengin ve yoksul arasındaki gelir uçurumlarının zaman içinde değiştiğini göstermektedir. Gelir dağılımında adaletten söz edebilmek için en düşük gelirli bireyler ve en yüksek gelirli bireyler arasındaki gelir farkının özellikle alt gelir grupları tarafından makul bir şekilde benimsenmeli ve büyük gelir çatışmalarına izin verilmemelidir (Han, 2010: 12-13).

1.3. GELİR DAĞILIM TÜRLERİ

Bir ülkede belirli bir dönemde elde edilen milli gelirin kişiler, toplumsal gruplar, bölgeler ve üretim ögeleri arasında bölüşümüne gelir dağılımı denir. Gelir dağılım türleri dört gruba ayrılır. Bunlar: Fonksiyonel, kişisel, bölgesel ve sektörel gelir dağılımlarıdır.

1.3.1. Fonksiyonel Gelir Dağılımı

Bir ekonomide belli bir dönemde oluşturulan gelirin bireylere, toplumsal gruplara ve üretim faktörleri arasındaki dağılımına fonksiyonel gelir dağılımı denir. Fonksiyonel gelir dağılımı, üretim faktörlerinden, emek, sermaye, toprak ve müteşebbisin, ücret, faiz, rant ve kar olarak aldıkları gelir paylarının teşekkülünü inceler (Han, 2010: 18-19).

Toplumun büyük bir kısmını kapsayan iş görenlerin asıl gelirleri emek geliri iken yüksek geliri olanların tamamına yakın, bir kısmı ise emek dışı gelir elde edenlerdir (Acar, 2015: 45).

Tarihin eski dönemlerinde ücretlilerle ve yüksek gelirliler arasında önemli farklar bulunmakta ve bu farklara rağmen birçok sonuç çıkarmaya yarayan fonksiyonel gelir dağılımı, işlevselliğini yitirmektedir (Doğan ve Tek, 2007: 96).

1.3.2. Kişisel (Bireysel) Gelir Dağılımı

Pakdemirli (2004: 11); kişisel geliri “vergilerden önce kişilerin eline geçen harcanabilir gelir” diye tanımlamaktadır.

Kişisel gelir dağılımı, milli gelirin bireyler veya tüketici birimleri arasındaki dağılımını gösterir (Acar, 2015: 45).

Kişisel gelir dağılımında önemli olan ulaşılan gelirin kaynağı veya bileşimi değil, miktarıdır (Pehlivan, 2009: 25).

Kişisel gelir dağılımı neo-klasik akımının veya gelir vergisinin evrenselleşmesiyle birlikte ortaya çıkmıştır. Gelir vergisinin yararı; kişisel gelir dağılımının ispatlanmasında gelir vergisi verilerinden yararlanılmasıdır.

Kişi başına gelir sadece bir ortalamayı ifade eder ve ortalamanın sahip olduğu kitlelerin bütününe temsil etmedeki tüm sakıncalarını taşır. Bu da ekonomik refah açısından gelir dağılımının ne derecede önem taşıdığını göstermektedir. Bu durumda şöyle bir açıklamada bulunursak; çok zengin küçük bir grubun varlığı, ortalama olarak kişi başına geliri artırırken toplumun büyük çoğunluklu kesimin sefaletini saklamaktadır (Yıldırım ve Karaman, 2003: 55-56). Gelir dağılımındaki eşitsizlik en düşük gelirli %20’in ile en yüksek gelirli %20’nin milli gelirden aldıkları paylar arasında büyük bir farkın olduğunu gösterir (Kuştepe ve Halaç, 2007: 7).

İktisat teorisinde kişisel gelir dağılımı “ikincil gelir dağılımı” olarak bilinmektedir. İkincil gelir dağılımı, devletin piyasa mekanizmasının işleyişini vergiler, kamu harcamaları, borçlanma gibi maliye politikası araçlarını kullanarak yaptığı müdahaleler sonucunda ulaşılan gelirlerdir. İkincil gelir dağılımı eşitlikçi bir gelir dağılımıdır diyebiliriz. Aynı zamanda ikincil gelir dağılımına gelirin yeniden dağılımı da denir (Şen ve Sağbaş, 2016: 412).

Ancak devlet mali araçlarla eşitsizliği azaltabileceği gibi artırabilir de. Örneğin borç faiz ödemelerinin artışının, vergilerle finanse edildiği göz önünde bulundurulduğunda gelir dağılımı eşitsizliğinde de artışlar gözlemlenebilir (Öğretir, 2017: 461).

1.3.3. Sektörel Gelir Dağılımı

Sektörel gelir dağılımı, farklı üretim sektörlerinin milli gelirden aldıkları payları gösterir (Pehlivan, 2009: 24). Diğer bir deyişle tarım, sanayi ve hizmet sektörlerinin milli gelirden aldıkları payları bunların çeşitli dönemlerdeki seyirleri hangi sektörlerin aleyhine ya da lehine geliştiğini ortaya koymak için incelenmesi gereken dağılım sektörel gelir dağılımıdır (Han, 2010: 20). Normal şartlar altında bir ülkenin gelişmişlik düzeyi arttıkça sanayi ve hizmet sektörünün payının artması, tarımın payının azalması beklenir (Çalışkan, 2010: 94).

Sektörel gelir dağılımı iki farklı şekilde tanımlanmaktadır. Birincisi üretim sektörleri arasında dağıtılan milli gelir, ikincisi de kamu sektörü ile özel sektör arasında paylaşılan milli gelirdir. İkinci tanımlama hakkında şunu diyebiliriz, devletin ekonomiye müdahale etme derecesini, hatta ekonomik sistemin özelliklerini açıkça ortaya koymaktadır (Kubar, 2014: 230).

1.3.4. Bölgesel Gelir Dağılımı

Milli gelirin bölgesel dağılımı, bir ülkenin farklı bölgelerinde yaşayan kişilere göre olup hangi oranda pay aldıkları ve ülkenin gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin bölgeleri arasındaki farklılıkları göstermektedir (Han, 2010: 21).

Gelişmiş ülkelerin gelişmemiş bölgelerinde yaşayan nüfusun az bir kısmı kişi başına düşen mili gelirin üçte ikisinden daha az gelir elde etmektedir. Örneğin Fransa ve Norveç’te bu oran %10 iken Türkiye’de %30’a yakındır (Türk, 2003: 314).

Piyasada meydana gelen gelir dağılımını etkilemede kamusal müdahale ve sosyal devlet harcamaları büyük önem taşır. Devlet bir taraftan vergilendirme yoluyla yeniden dağılım sağlarken, öbür yandan sosyal nitelikli harcamaları ile çeşitli gelir grupları ve sınıfların piyasa dağılımı sonucu kazandıkları payları değiştirmektedir (Çelik, 2004: 78-79).

Wagner toplumsal adalet ve vergi adaleti arasında önemli bir ilişki olduğuna vurgu yapar. Gelir dağılımındaki dengesizlikleri azaltmak vergi politikasının temel amacıdır. Gelir vergisi, doğru uygulandığında ülkelerdeki ve bölgelerdeki gelir dağılımını düzeltmek daha kolay olacaktır (Çalışkan, 2010: 93).

1.4. GELİR DAĞILIMINDA EŞİTSİZLİĞİN ÖLÇÜLMESİ

Gelir eşitsizliği belirli bir orandaki nüfus diliminin milli gelirden aldığı pay ile aynı orandaki farklı nüfus diliminin milli gelirden aldığı pay arasındaki farklılığı göstermektedir (Han, 2010: 23).

Literatürde gelir dağılımı eşitsizliğini ölçmek için birçok yöntem bulunmaktadır. Bunları şu şekilde sıralayabiliriz: Gini Katsayısı, Lorenz Eğrisi, Yüzde Paylar Analizi (P80/20), ve Kuznets Katsayısıdır. Bunlar yaygın olarak kullanılır. Bu yöntemlerin en iyi bilinenleri ve uluslararası alanda genel kabul görmüş olanları ise Gini Katsayısı ve Lorenz Eğrisidir.

1.4.1. Gini Katsayısı

Gelir dağılımdaki eşitsizliği ölçmede kullanılan Gini katsayısı, İtalyan ekonomist ve aynı zamanda iktisatçı olan Corrode Gini tarafından 1914 yılında bulunmuştur. Corrode Gini gelir dağılımı eşitsizliğini matematiksel bir katsayı ile göstermektedir. Bu katsayı ve toplanma oranı 0 ile 1 arasında çıkan ondalıklı bir değere denk gelmektedir (Yücel, 2011: 13).

Bir toplumda gelir adaletli olarak paylaşılmışsa Gini katsayısı '0' değerine yaklaşmakta, toplumdaki değerler sadece bir kişi tarafından alınmışsa Gini katsayısı '1' değerine yaklaşmaktadır (Han, 2010: 28).

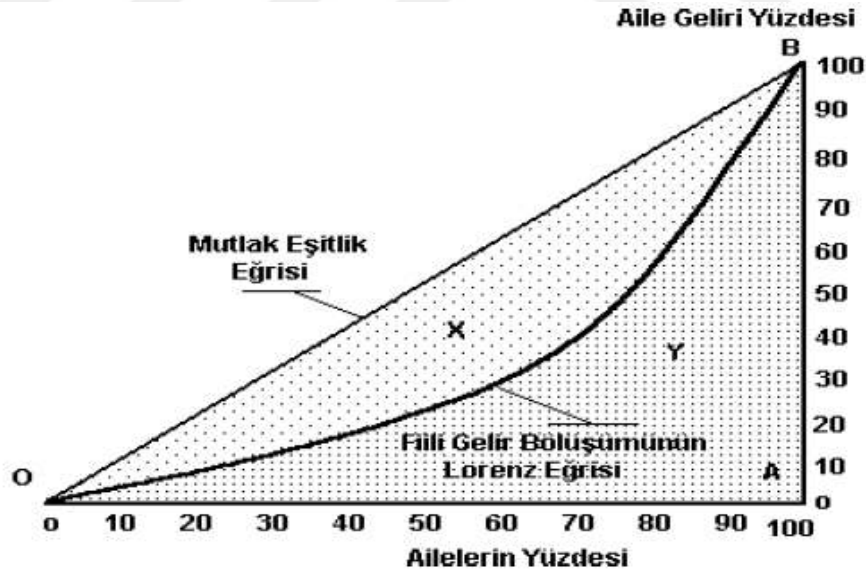
Dünya ülkeleri üzerinde yapılan gelir dağılım araştırmaları Gini katsayısının 0.25 ve 0.50 arasında değiştiğini göstermektedir. Bilimsel bir anlatımla, $0 < \text{Gini}$

Katsayısı < 1 'dir. Gini katsayısı kişisel gelir dağılımı eşitsizliğini özetleyen bir değerdir (Şen ve Sağbaş, 2016: 416).

1.4.2. Lorenz Eğrisi

Lorenz eğrisi, 1900'lü yıllarda ABD'li iktisatçı Max Otto Lorenz tarafından geliştirilmiştir. Kişisel gelir dağılımının grafiksel olarak ne derecede adil olduğunu gösteren bir egridir (Şen ve Sağbaş, 2016: 414).

Lorenz eğrisi, gelir ya da servetin nüfusa dağılımındaki eşitsizliği göstermektedir. Bu eğri bir karenin köşegenini başlangıç noktalarında keser. Karenin dikey kenarında gelirin kümülatif payları, yatay kenarında ise nüfusun kümülatif payları yüzde olarak gösterilir. Gelir dağılımını gösteren çizgi köşegene doğru yaklaştıkça gelir dağılımında eşitlik artarken, köşegenden uzaklaştıkça, gelir dağılımındaki eşitsizlik de artmaktadır (TÜİK, 2011).

Grafik 1: Lorenz Eğrisi

Kaynak: Aktan, Coşkun Can ve Vural, İstiklal Yaşar, Gelir Dağılımında Adalet (siz) lik ve Gelir Eşit(siz)liği.

Grafik 1’de görülen (OB) doğrusu üzerinde bulunan tüm noktalarda nüfus yüzdesi ile bu nüfusa denk gelen gelir yüzdesi birbirine eşittir. Milli gelirin herkese eşit şekilde dağıtıldığı, kısaca kişi ve hanehalklarının nüfus içindeki yüzde paylarının gelirden aldıkları yüzde paylara eşit olduğu bu noktalardan oluşan ve her bir eksenle 45°’lik açı yapan OB doğrusuna mutlak eşitlik eğrisi denir.

OAB eğrisi ise milli gelirin en yüksek düzeyde eşit olmayan bir şekilde dağıldığını göstermektedir. OB ve OAB eğrileri arasında bulunan diğer tüm eğriler Lorenz eğrisi olarak isimlendirilir ve milli gelirin dağılımı bakımından söz konusu olabilecek diğer gelir bölüşüm ihtimallerini gösterirler. Bu eğriler mutlak eşitlik eğrisine yaklaştıkça milli gelir dağılımındaki eşitsizlik azalırken bu eğriden OAB eğrisine doğru uzaklaştıkça eşitsizlik artar (Aktan ve Vural, 2002: 19-20).

Lorenz eğrisi¹ gelecek hakkında bilgi vermez geçmiş hakkında bilgi verir. Bu eğri, gelir dağılımı açısından bir ülkede herkesin durumunun ne ölçüde iyileştiği ve kötüleştiği hakkında ön bilgi vermektedir (Şen ve Sağbaş, 2016: 415).

1.4.3. Yüzde Paylar Analizi (P80/20)

Yüzde paylar analizi, kişisel gelir dağılımını ölçmede kullanılan bir analizdir (TÜİK, 2011).

Gelir dağılımının eşit dağıldığını incelemek için hanehalkları %5’ inin 20 gruba, %10’ün 10 gruba veya %20’nin 5 gruba ayrılarak grupların toplam gelirden kazandıkları paylaştırılmaktadır. Yüzde paylar analiz (P80/P20) yüzde 20’lik hanehalkı dilimlerinde 5’inci yani en yüksek gelir, gelir diliminin toplam gelirden aldığı payın, birinci en düşük gelir diliminin toplam gelirden kazandığı paya bölünmesiyle elde edilmektedir (Pehlivan, 2009: 43-44).

1.4.4. Kuznets Eğrisi

İktisadi büyüme ve gelir dağılımı arasındaki ilk ve öncü sistematik ilişkiyi içeren çalışma Simon Kuznets tarafından yapılmış ve bu çalışma Kuznets Eğrisi veya Ters U Eğrisi olarak adlandırılmıştır. Kuznets’ e göre gelir, gelişmekte olan ekonomilerde nispeten daha dengeli dağılır. Ancak iktisadi kalkınma ve kişi başına düşen gelir

¹ Lorenz Eğrisi Gini Katsayısının hesaplanmasında da kullanılır. Gini katsayısı, OB doğrusu ile Lorenz eğrisi arasında kalan alanın (x) OAB üçgeni içinde kalan alana oranlanması ile de bulunabilir $G=X/(X+Y)$ (Pehlivan, 2010: 43).

seviyesi arttıkça, gelir dağılımı eşitsizliğinde de artış yaşanır. Ancak sürecin ileri aşamalarında gelir dağılımı eşitsizliği azalma gösterir, böylece gelir seviyesi ile gelir dağılımı eşitsizliği arasındaki ilişki sonucunda “Kuznets Eğrisi” şekli oluşur (Bükey ve Çetin, 2017: 105).

Kuznets katsayısı, Gini katsayısına benzer sektörlere göre sınıflandırılmış bir Lorenz eğrisi ölçütüdür. Katsayı 0 ile 1 arasında değer alır. Sektörel bir ekonomi için uygulanmaktadır. Sektörel ortalama ülke ortalamasına eşitse katsayı sıfır olur. Toplam üretimin tek bir sektör tarafından yapılması veya bu sektörün istihdamdaki payı önem taşıyorsa katsayının değeri ‘1’ olur (Devlet Planlama Teşkilatı, 1994: 8).

Kuznets katsayısı, sektörel işgücü ve üretim arasındaki farkların mutlak değerlerinin her bir sektörün işgücündeki payı ile değerlendirilerek toplanır. Bu katsayı sektörel ortalama ürünler arasındaki eşitsizliğin bir ölçüsü olarak da kullanılmaktadır²(Devlet Planlama Teşkilatı, 1994: 8).

Kuznets’e göre, sanayi sektöründe gelir tarım sektörüne göre oldukça fazla fakat daha eşitsiz dağılmaktadır. Tarım sektöründeki gelir sanayi sektörüne göre daha adaletli bir şekilde dağılmıştır (Bükey ve Çetin, 2017: 105).

1.4.5. Doğrusal Pozitif Hipotezi

Finansal piyasadaki noksanlıklar temel alınarak bu hipotez oluşmuştur. Krediye erişim imkânlarının adaletsizliği nedeniyle zengin kişiler teminat göstererek daha fazla imkân elde edebiliyorken yoksul kişiler ise bu imkânlardan mahrum kalmaktadır. Bu durum gelir eşitsizliğinin artmasına neden olmaktadır. Finansal piyasaların gelişmesi zengin kişinin piyasada daha çok hâkimiyet kurmasına yol açarken yoksul kişinin düşük gelir sebebiyle finansal piyasalardan uzaklaşmasına neden olmaktadır.

Gelir düzeyi yüksek bireyler istediği takdirde düşük gelirli kişilerin piyasaya erişimini engelleyebilir. Finansal piyasalar her boyutta yoksul kişiler ile zengin bireyler arasındaki gelir farkını artıracaktır. Bu nedenle gelir eşitsizliği ile finansal gelişme arasındaki ilişki pozitif yöndedir (Argun, 2016: 68).

² Ters U hipotezi: Kuznets’in 1955’ de geliştirdiği hipoteze göre; gelir düzeyi yükseldikçe eşitsizlik önce artmakta sonra azalmaktadır. Bu ilişkiye Ters U Hipotezi denir. Gelir dağılımını ve gelir düzeyini gösteren eğriye de Kuznets Eğrisi denilmektedir (Ak ve Altıntaş, 2016: 94).

1.5. GELİR DAĞILIMI EŞİTSİZLİĞİNİN NEDENLERİ

Gelir eşitsizliği, belirli orandaki nüfus diliminin milli gelirden aldığı pay ile aynı orandaki farklı nüfus diliminin milli gelirden aldığı pay arasındaki değişikliği göstermektedir (Han, 2010: 23).

II. Dünya Savaşından sonra ülkeler çeşitli düzenlemeler yaparak gelir dağılımında önemli çalışmalara imza attılar. 1970'ten önce birçok ülkede Gini katsayısı sıfıra yaklaşmaktayken, ortaya atılan yeni kapitalist ekonomi anlayışı ve petrol krizi bazı ülkelerde ekonomik değişimler neden olmuş ve tüm bu değişimler sonucunda ise gelir dağılımı eşitsizliklerinde artış yaşanmıştır.

Türkiye 24 Ocak kararlarıyla ithal ikameci ekonomi anlayışından, ithalata dayalı ekonomi anlayışına geçmiş ve dünya pazarıyla birleşmesi, gelir eşitliği aleyhine sonuçlar meydana getirmiştir (Danışoğlu, 2004: 160).

Eşitsizlik, mülkiyet haklarının güvenliği veya güvensizliği, sosyo-politik istikrarsızlık ve hatta doğurganlık oranları ve eğitim yatırım kanallarıyla da büyümeyi etkilemektedir. Literatürde, gelir dağılımındaki eşitsizliğin, en azından demokrasilerde, büyüme oranlarını azalttığına dair çok fazla bulgu bulunmaktadır (Weede, 1997: 751-764). Gelir dağılımı eşitsizliğinin nedenleri; servet dağılımı ülke ekonomisindeki istikrar, büyüme durumu, emeğin dağılımı, demografik durumu, küreselleşme ve göç olarak sayılabilir.

1.5.1. Servet Dağılımdaki Eşitsizlikler

Servet dağılımı, servet ve bu servetlerden elde edilen gelirin var olan dağılımı farklı kişi ve grupların kazanacakları gelirler arasında çok büyük farklılıkların oluşmasına neden olur. Servet dağılımı vasıflı emek dağılımına göre adil olmayan bir dağılımdır (Aktan ve Vural, 2002: 6).

Geliri fazla olan bireyler kazançlarını yatırıma dönüştürüp daha fazla gelir elde etme şansına sahipken, dar gelirliler ise tüketim eğilimleri yüksek olduğu için haneler gelirlerin büyük bir kısmını tüketime ayırmakta, yeterince tasarruf yapamamaktadır. Bu da onların servet sahibi olmamalarına sebep olmaktadır. Bu durum gelir dağılımı eşitsizliğini de arttırmaktadır (Acar, 2015: 48).

Gelir bir akım kavramıdır; bu yönüyle servetten farklıdır. Servet bir stok kavramı niteliğindedir. Bu durumda şunu söyleyebiliriz, bir bireyin veya topluluğun birikmiş servetleri yıllık kazanç sayılmaktadır. Dolayısıyla bir servet piramidi oluşmakta ve bu durum gelir dağılımı eşitsizliğine neden olmaktadır (Gençler, 2017: 20).

1.5.2. Ülke Ekonomisi

Ülkelerin ekonomi politikaları büyümeye ve istikrara yönelik olduğu kadar, kişilerin ve hanehalkları arasında gelir dağılımının adaletli olmasına da yönelik olmalıdır. Kişi başına düşen ortalama gelirin yükselmesinin yanı sıra toplam gelirin nüfusun az bir kesiminin elinde toplanması yerine hanehalkına eşit bir şekilde dağıtılmalıdır (Acar, 2015: 49).

Ülke ekonomisinin büyümesini hızlandırmak için kaynakların etkin kullanılması, ekonomik büyüme ile yoksulların gelirlerinde iyileştirme sağlanmalı ve bunun için uygun politikalar uygulanmalıdır (Zanbak, 2017: 213).

1.5.3. Emegın Dağılımı

Emegın yetişkinler arasında ilk önce eşit bir şekilde dağıldığı düşünülse de bu dağılımda da eşitsizlikler mevcuttur. Bu eşitsizliğin nedeni bireysel yetenekler ve alınan eğitimdeki farklılıklardır. Her bireyin farklı kabiliyet ve becerileri vardır. Doğuştan veya sonradan edinilen yetenek ve beceri farklılıkları farklı maliyetlere neden olur. Bunun başlıca iki nedeni vardır: İlki; yeteneğin kazanılmasının da maliyet gerektirmesi dolayısıyla arzının az olmasıdır. Bir diğer nedense yetenekli işçinin marjinal veriminin ve dolayısıyla marjinal ürün hasılatının daha fazla olmasıdır (Pehlivan, 2009: 26).

Marx'ın liderlik ettiği “bilimsel sosyalist” analizinde değer oluşturan her şeyin başında emek olduğu ve ortaya çıkan diğer faktörlerin ise emegın oluşturduğu pozitif değerler neticesinde oluştuğunu iddia etmektedir. Bu yüzden emegın bireyler arasında dağılımı oldukça önem taşımakta ve gelir dağılımını pozitif veya negatif olarak etkilemektedir (Gençler, 2017: 20).

1.5.4. Demografik Faktörler

Nüfus artış hızının yüksek olması, eğitim, sağlık, konut gibi hizmetlerin sınırlı olmasına ve alt gelir grupların bu hizmetlerden yeterli miktarda faydalanmasına engel olmaktadır (Acar, 2015: 49).

Demografik faktörler nedeniyle yapılan yatırımlar ihtiyaçları minimum düzeyde karşılamaktadır. Refah düzeyini artırmak için sağlık, eğitim ve sosyal güvenlik alanlarına yeterince kaynak ayrılmamakta bu da gelir eşitsizliğini ve fırsat eşitsizliğini daha da arttırmaktadır (Altınışik ve Peker, 2008: 109).

1.5.5. Göç

Gelir dağılımı eşitsizliğinin bir diğer konusu ise iç ve dış göçlerdir. Nüfus yoğunluğunun olduğu ülkelerde göç alan ve veren yerde ekonomik bir dengesizlik yaşanır. Bu dengesizlik göç veren yerlerde ortalama gelirin artması, göç alan yerlerde ise azalması şeklinde görülür. Ülke içinde yaşanan göçün en önemli sebebi, tarımdan sanayiye işgücü kaymasıdır (Acar, 2015: 50).

Göçler beraberinde sosyoekonomik sorunlar da getirmekte ve yapılan alt yapı yatırımları yetersiz kalmaktadır. Türkiye’de işsizlik, tarım arazilerinin dengesiz dağılımı, geçim sıkıntısı, tarımda düşük verimlilik gibi ekonomik nedenler göçe neden olan ana etmenlerdir. Genellikle bireyler kırdaki gelir düzeyinin altına düşme riskini de göz önünde bulundurarak kentlere göç etmeyi tercih etmektedirler (Karadeniz, 2017: 178).

1.5.6. Küreselleşme

Küreselleşme süreci, yalnız ülkeler arası değil, ülkeler içi gelir dağılımının belirlenmesinde de önemli bir role sahiptir. Gelir dağılımı eşitsizliği gelişmiş ve az gelişmiş olan ülkelerin bütününde ortaya çıkmaktadır (Acar, 2015: 50). Sanayi devriminden bugüne kadar daha da değer kazanan küreselleşme neoliberal politikalarla artmıştır. Özellikle gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler hızlı büyüme ve kalkınmanın küreselleşme sayesinde olacağına inanmaktadırlar (Danışoğlu, 2004: 234).

Küreselleşme hem ülkeler arasında hem de ülkeler içinde gelir dağılımını negatif bir şekilde etkilemiştir (Baş, 2009: 50).

Teknolojik gelişmeler ve bunlarla ilgili yeni üretim seçenekleri gelişmiş veya az gelişmiş olan ülkelere tüm toplumlarda kutuplaşmaya neden olmaktadır. Tüketiciler ve sermayeyi denetleyenler arasında gelir dağılımı sonrakilerin lehine sonuçlanmıştır. Teknolojideki gelişme, tüketici talebine herhangi bir katkı yapmamakta sadece

istihdamı düşürmektedir. Verimlilik artış gösterse de tüketicilerin harcanabilir reel gelirleri artmamaktadır (Baş, 2009: 65).

1.6. GELİR DAĞILIMIN ETKİLEYEN EKONOMİ POLİTİKALARI

Bir ülkede toplumsal barışın olması gelir dağılımının adil olmasına bağlıdır. Fakat gelir dağılımının kendiliğinden adil olması mümkün değildir. Devletin, gelir dağılımı politikaları aracılığı ile gelir dağılımına müdahale etmesi, sosyal devletin temel amacı olarak görülmektedir.

Gelir dağılımı politikaları uygulanırken asıl amaç gelir dağılımını düzeltmek olsa da bu politikalar, amaçlarının aksine gelir dağılımını daha da bozmaktadır. Gelir dağılımının düzenlenmesi için kullanılacak temel politik araçları; ücret, fiyat, gelir, servet, maliye ve eğitim politikaları olarak sıralamak mümkündür.

1.6.1. Ücret Politikaları

Devletin, toplu sözleşme ve toplu görüşme tarafları ile birlikte yürüttükleri ücret politikası birincil dağılımı etkilemektedir. Burada devlet asgari ücretlerin, toplu sözleşme tarafları da toplu sözleşme ile asgari ve fiili ücretlerin belirlenmesinde rol almaktadır (Han, 2010: 77).

Demokratik ülkelerde toplu sözleşme düzeni çerçevesinde devlet sözleşme hakkı tanır, bu sebeple devletin müdahalesi dolaylıdır. Ücret politikasının amaçları işçi ve memur sendikaları, işveren sendikaları ve devlet tarafından farklı şekillerde tanımlanmaktadır (Aksu, 1993: 47).

Sendikalar takip ettikleri ücret politikalarıyla gelir dağılımına etki ederek milli gelir içindeki ücretlerin payına işçilerin yararını arttırmak için çaba göstermektedirler (Ersezer, 2006: 257).

Herhangi bir pazarlık durumunda işverenlerin ödemeye razı olduğu en yüksek ücret; temel olarak işletmenin karlılık düzeyine ve rekabet gücüne göre belirlenir. En düşük ücret düzeyi ise işçilerin hayat standartlarının indirilmesine karşı koyabilme derecelerine yani sendikaların pazarlık güçlerine bağlı olmaktadır (Lordoğlu ve Törüner, 1995: 91).

Devlet, sendikalar ve toplu iş sözleşmesi ile ilgili yasal düzenlemeler yaparak hem sendikalaşma hem de sendikal hizmetleri etkileyebilmektedir. Bunun dışında

devlet işçi ve işveren arasındaki toplu pazarlık sürecine de müdahale etmektedir. Devlet bunu yaparken hem sisteme müdahale etmekte hem de sendikalar karşısında yer almaktadır. Sonuç itibariyle, devletin müdahalesi ücret ve istihdam düzeyleri serbest toplu pazarlığa göre farklı olmakta dolayısıyla bu da gelir dağılımına etki etmektedir (Han, 2009: 78).

1.6.2. Fiyat Politikası

Fiyat politikası, ücret politikasıyla yakından ilişkilidir. Fiyatlardaki yüksek oranlı değişimler, eğer ücret artışlarıyla karşılanmazsa özellikle dar ve sabit gelirli hanelerde (işçiler, memurlar, esnaf ve sanatkârlar, kendi hesabına çalışanlar, emekliler, yoksulluk maaşı alanlar) önemli reel kayıplara sebep olabilir. Reel gelirlerin arttırılması hedefi geniş halk kitleleri açısından ve de sosyal politikalar açısından oldukça önemlidir. Devlet fiyat politikası aracılığıyla ilk planda, asgari yaşamayı belirleyen mallara yönelerek dar gelirlileri korumayı hedeflemektedir (Aksu, 1993: 49).

KİT ürünleri ve tarımsal destekleme fiyat politikaları, emek ve tarım dışı kaynak aktarımında kullanılmaktadır. Aktarılan kaynakların verimli kullanılmaması, üretim yerine ranta ve tüketime gidilmesi, gelir dağılımı sorununun büyümesine yol açmıştır. Böylelikle büyük halk kitlelerinin gelir ile tüketimi kısılarak oluşturulan tasarruflar, yatırım yoluyla ekonomiye dönmemekte; emek payındaki azalış, büyümeye hizmet vermemektedir (Devlet Planlama Teşkilatı, 2001: 75).

1.6.3. Gelir Politikaları

Gelir politikası, var olan gelirlerle ilgili gelişmelerin ve bu gelişmelere doğuş aşamasında direk etki etmeye yarayan hükümet politikası olarak bilinir (Aksu, 1993: 50).

Gelirler politikasının ana amacı ekonomik nitelikte olup, milli ücret politikasıyla uygulanan ücret ve fiyat istikrarını sağlamayı hedeflemektedir. Bu nedenle istikrarın sağlanması için ücret ve fiyat piyasa koşullarına bırakılmadan kontrol edilmesi önerilmektedir (Uçkan, 1999: 17).

Ücret, bir ülkede emeği ile geçinenlerin gelir dağılımında adaletin ne derecede sağlandığı, kısacası çalışma barışının da ne ölçüde gerçekleştiği bakımından büyük

önem taşımaktadır (Topalhan, 2010: 5). Aynı zamanda ücret emeğin piyasada fiyatı olarak bilinir ve bu yüzden gelir dağılımı için önem taşır (Gençler, 2017: 28).

Gelirler politikasının en çok görülen şekli ücret ile fiyat kontrolleridir; bunun yanında kâr, faiz ve rant gibi diğer üretim faktörlerinin tümü gelirleri de etkileyen politikalar içermektedir (Rakıcı, 2008: 69).

Vergi harcamalarının sayısının ve sınırının makul bir düzeyde tutulması ve aşırılığa gidilmemesi gereklidir. Çünkü gelir yükseldikçe, gelirin son birim yararı azalmaktadır. Buna benzer, en az geçim indiriminin nispi aşırı tutulması, gelir düzeyi düşük olan alt gelir gruplarının en az geçim indirimini aşan gelir dilimlerinin aniden daha fazla bir oran üzerinden vergilendirilmemesi, gelir ve servet açısından değerlidir (Şen ve Sağbaş, 2016: 424).

1.6.4. Servet Politikaları

Servet politikasının amacı, eşitsiz dağılan servetlerin mümkün olduğunca eşit bir şekilde dağıtımının sağlanmasıdır. Varlıkların dağıtımını sağlamanın diğer bir yöntemi zenginden fakire yani varlıklara daha çok sahip olanlardan hiç sahip olmayanlara veya daha az sahip olanlara doğru olmak üzere baştan dağıtmaktır (Ersezer, 2006: 259).

Servetin eşit bir şekilde dağıtılmaması piyasa ekonomisinin zorunlu bir sonucu olarak kabul edilmektedir. Bu sebeple servetin yaygınlaştırılması politikası eşitsizliğin azaltılması yönünde bir politika olarak sistem içerisinde ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla, servetin yaygınlaştırma politikası önemli haklar ile servet edinmelerle ilgili hukuki esaslarda da değişiklikleri zorunlu kılmıştır (Aksu, 1993: 76).

Sanayi sermayesi ve finansal sermaye de bilhassa gelişmemiş ülkelerde oldukça adil olmayan bir şekilde dağıtılmıştır. Yalnız bunların yeniden dağılıma özelliği yoktur; çünkü bu varlıkların verimli bir şekilde yönetilmesi zorunludur. Bu sebeple hükümetler, ekonomik gücün tek elde veya belirli gruplarca toplanmasını önlemek gibi daha değişik yollara gitmektedirler. Eşitsizliği azaltmanın bir diğer yolu da varlıklara sahip olanların varlıklarına el koymaktır (Ersezer, 2006: 260).

Özel mülkiyeti kaldırmadan, servet mülkiyeti sınırlandırılarak veya servet sahibi olmayanlara servet edindirilerek servet dağılımındaki eşitsizlik azaltılabilir (Pehlivan, 2009: 30).

1.6.5. Eğitim Politikaları

Türkiye’de özellikle, 1980 sonrası yaşanan gelişmeler, gelir dağılımındaki dengesizlikleri arttırmıştır. Bölüşüm dengesizliğinin azaltılmasında etkili bir araç olmasına rağmen eğitimde fırsat eşitliğinin oluşması yönünde etkin bir politika yapılmamıştır. İyi eğitimin tahsis edilebilmesi için yüksek gelire ihtiyaç duyulmakta; bunu da sadece, yüksek gelirli gruplar alabilmektedir (Yüce, 2002: 26).

Bir ülkenin eğitim düzeyinin artması ile verimlilik artışı arasında doğru orantı bulunmaktadır. Verimlilik artışının da ücretlere yansıma eğilimi taşıması ve devletin eğitime genişletici politikalar uygulaması bir taraftan ulusal geliri artırırken diğer yandan da gelir dağılımını düzeltici özeliği bulunmaktadır (Ulusoy, Karakurt ve Akbulut, 2015: 52).

Devlet çoğunlukla belirli kişilerdeki eğitim tekeli kırıkmak ve eğitimi herkesin kullanımına eşit şekilde sunmak için farklı politikalar izlemektedir. Bunları maddeleyecek olursak;

- 1) Eğitime başlama ile ilgili gerekli önlemler alınmalı ve herkese eşit fırsat verilmesi,
- 2) Devletin eğitimle alakalı araç ve gereç imkânlarının çoğaltması,
- 3) Devletin doğrudan veya dolaylı olarak çoğalan eğitim giderlerini üzerine alması (Rakıcı, 2008: 73), devlet bunları sağlarsa eğitimin bireyler arasında daha adil dağılmasını sağlayabilir.

Beşeri sermayedeki yatırımlardan elde edilen maksimum getiri göz önüne alındığında, eğitim imkânlarının eşitsiz dağılımı gelir dağılımındaki çarpıklığın önemli nedenlerinden biridir. Toplumsal ve ekonomik hayat açısından çok önemli bir unsur olan eğitimin devlet politikaları arasında yer alması ve eğitim politikalarına gerekli değerin verilmesi gelir dağılımı açısından değer taşımaktadır (Rakıcı, 2008: 73).

1.6.6. Maliye Politikaları

Maliye politikası, devletin vergi almak, harcama yapmak, borçlanmak ve bütçe yapmak gibi hak ve yetkilerden faydalanarak kamu ekonomisinin amaçlarını gerçekleştirmeyi hedefleyen bir politikadır (Ersezer, 2006: 260).

Maliye politikaları daha çok ikincil gelir dağılımını gerçekleştirmektedir. Bu araçlar temel olarak kamu gelirleri, vergi politikaları ve kamu harcamalar politikasıdır (Pehlivan, 2009: 32).

1.6.6.1. Vergi Politikaları

Vergi, adil ve etkin bir toplum için mutlaka olması gereken bir unsurdur. Kişilerin vergileri kamu mallarını ve sosyal refahı sağlamak amacıyla, ödeme güçleri oranında ödemeleri gerektiği bir kurallar bütünüdür (Britain, 2000: 6).

Vergiler yoluyla gelir dağılımı eşitsizliğinin nasıl etkilendiği hangi vergilendirme tekniklerinin uygulandığına bağlıdır. Vergilerin dolaylı ve dolaysız nitelikte olması; gelire göre artan, azalan ve sabit oranlı olması muafiyet ve istisnaları içerme veya büyüklükleri gibi faktörler gelir dağılımını pozitif veya negatif etkilemektedir (Akdoğan, 1993: 393).

Vergi politikasından beklenen, gelir dağılımının olabildiğince mutlak eşitlik doğrusuna yakın olmasıdır. Duruma şu açıdan baktığımızda vergi politikası, var olan gelir dağılımını hangi derecede mutlak eşitlik doğrusuna yaklaştırıyorsa, gelir dağılımının da eşitliği sağlamadaki kapasitesi o derece yüksek olur. Diğer taraftan, vergi politikası fiili gelir dağılımını mutlak eşitlik doğrusundan uzaklaştırıyorsa, gelir dağılımına negatif etki ediyordur. Mutlak eşitlik doğrusu ve fiili gelir dağılımı arasındaki farkı olumlu veya olumsuz bir şekilde değişmiyorsa o zaman vergi politikası gelir dağılımına etki etmiyordur (Şen ve Sağbaş, 2016: 419).

Vergi politikasında vergiler çoğunlukla dolaylı vergilerden alınıyor, bu da gösteriyor ki vergilerin geneli az gelirli ailelerden alınmaktadır (Acar, 2015: 58).

Vergi politikasında yapılabilecek diğer düzenlemeler gelir dağılımının daha adil olmasına yardımcı olabilir. Harcamalar üzerinden alınan Katma Değer Vergisi (KDV), Özel Tüketim Vergisi (ÖTV), Özel İletişim Vergisi ve benzeri vergiler genellikle yükümlünün bireysel durumunu göz ardı ederek alınan vergilerdir. Genellikle bu tür vergiler gelir dağılımını bozmaktadır. Bu durumun oluşmasının sebebi bu vergilerin tersine artan oranlı tarife yapısına sahip olması nedeniyle bireylerin ödeme gücünde artış olduğu halde ödedikleri vergi oranında herhangi bir değişiminin olmamasıdır.

Bu sebeple vergi sisteminde dolaylı vergilerden dolaysız vergilerin egemen olduğu bir vergi yapısına geçilmelidir. Bu yüzden zorunlu tüketim mallarının az oranlarda vergilendirilerek zorunlu tüketim mallarının dışındaki mal ve hizmetlerde vergi oranlarını arttırmak veya dolaysız vergi kaynaklarında, gerçek (reel) ödeme gücüne göre vergilendirecek bir vergi tarifesi politikasına geçilmelidir (Aydın ve Türgan, 2011: 256).

1.6.6.2. Kamu Harcamalar Politikası

Günümüz koşullarında aktif bir role sahip olan devlet, ekonomik ve sosyal hayata müdahale etmektedir. Devletin kamu harcamaları politikalarıyla, asgari geçim indirimi altında bulunan yoksul kesimlerin direkt bedelsiz mal ve hizmet vererek veya sosyal transferler aracılığıyla satın alma güçlerini arttırmaya çaba göstermektedir (Yüce, 2002: 24).

Kamu harcamaları sosyal politik nitelikteki harcamalar olup pozitif dışsallık yaymaktadırlar. Eğitim, sağlık, ucuz toplu konut, toplu taşımacılık ve sosyal güvenlik benzeri kamu kesimi tarafından ve yeterli düzeyde sunulması aile içindeki bireylerin giderlerini azaltarak gelir dağılımına olumlu katkılar sağlamaktadır. Kamu harcamalar politikası reel bir etkiye sahiptir. Kamu harcamaları genellikle sosyal transfer harcamalarını gelir dağılımını, gelir dağılımı da eşitsizlikleri azaltmada önemli bir yere sahiptir (Şen ve Sağbaşı, 2016: 420).

Devlet yüksek gelirli bireylerin harcamalarına ağırlık verdiğinde farklı sonuçlar ortaya çıkmakta, gelir düzeyi düşük olan bireylerin harcamalarına ağırlık verdiğinde farklılıklar oluşmaktadır. Özellikle devlet beşeri sermayeye ağırlık vermeli eğitim ve sağlık alanındaki çalışmalarını arttırmalı aynı zamanda bu alandaki harcamaları da arttırmalıdır (Rakıcı, 2008: 71).

1.7. GELİR DAĞILIMINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Gelir dağılımını etkileyen birçok faktör bulunmaktadır. Küreselleşme veya teknolojik değişim gibi yapısal etkilerden ve ülkenin makroekonomik performansının kötüye gitmesinden kaynaklanmaktadır. Gelir dağılımını etkileyen faktörler; iş gücü piyasası ve işgücünün dağılımı, üretim faktörlerinin ve bu faktörlerin fiyat dağılımları, servet dağılımı, eğitim düzeyi şeklinde sıralanabilir. Bu faktörler aynı zamanda sosyal kurallara etki etmektedir.

Aynı zamanda dünya ekonomisindeki değişiklikler (küreselleşme, teknolojik değişim gibi) ülke ekonomisindeki değişiklikler ve politikalar (enflasyon, krizler, bütçe açıkları, paranın değer kaybetmesi ve özelleştirmeler gibi) gelir dağılımında kısaca etkili olan faktörlerdir. Bu faktörler ülkeden ülkeye değişmektedir (Thorbeck ve Charumilind, 2002: 1477-1495). Bunlardan bazılarını açıklayalım.

1.7.1. Faktör Fiyatları

Gelir dağılımını faktör fiyatları etkilemektedir. Faktör fiyatları; ücret, faiz, rant ve kâr olarak bilinmektedir. Bunların arasında faktör fiyatlarına etki eden en önemli unsur ücrettir. Ücretin önem taşıması toplumu oluşturan büyük bir çoğunluğa sahip işgücü bakımından önemli bir gelir kaynağı olmasıdır. Bir iktisadi ekonomide servet ve emek dağılımının eşit olduğu kanısına varılırsa; ücret faktörlerinin fiyatlarında meydana gelecek değişim, gelir dağılımının fiyatı artan üretim faktörünü olumlu yönde etkileyecektir. Diğer taraftan baktığımızda; bir üretim faktörünün fiyatı azalırsa gelir dağılımı fiyatı azalan üretim faktörünü olumsuz etkileyecektir (Ulusoy, 2006: 313).

Diğer taraftan faktör fiyatlarının azaldığı (sıfır) bir ekonomide servetin artması tek başına geliri arttırmaz. Yine aynı şekilde devletin faiz hadlerini durdurması, binaları kontrol altında tutması gelir dağılımını belli bir kesim yararına değişmesini önlediği gibi, belirli sosyal grupların gelirlerini de reel olarak arttırmaktadır (Aras, 2012: 32).

1.7.2. Enflasyon ve Gelir Dağılımı

Enflasyon, istikrarsız bir ekonominin en önemli göstergelerinden biri olup aynı zamanda gelir dağılımını negatif bir şekilde etkileyen ekonomik faktörler arasında yer almaktadır (Rakıcı, 2008: 56). Enflasyon, fiyatların genel seviyesindeki sürekli ve hızlı bir artışı ifade etmektedir (Çomaklı, Turan ve Doğruyol, 2015: 367).

Yüksek gelir elde edenler enflasyon karşısında kendilerini çoğunlukla muhafaza edecek imkânlarla sahipken sabit gelirliilerin fiyat yükselişlerine paralel olarak gelirlerini yükseltme fırsatına sahip olmamaları veya reel olarak gelirlerinin azalması sebebiyle enflasyon kişisel gelir dağılımında emek geliri elde edenlerin aleyhine istikrarsızlığa yol açan önemli etkenlerden biridir (Pehlivan, 2009: 28).

Enflasyon ile gelir dağılımı arasındaki ilişkiye dair yapılan çalışmalarda; eşitsizlik ile enflasyon arasındaki ilişkinin pozitif yönlü olduğu ve eşitsizlikten

enflasyona doğru bir nedensellik olduğu varsayılmaktadır. Gelir dağılımının bozuk olduğu ülkelerde enflasyonun düşmesinin gelir dağılımını düzelttiği fakat enflasyonun düşük olduğu ülkelerde ise enflasyonun düşmesinin gelir dağılımını bozduğu yönünde sonuçlar bulunmaktadır (Gülmez ve Altıntaş, 2015: 34).

1.7.3. Faiz ve Gelir Dağılımı

Boratav (1969: 42); faizi; “bankerlerin, tahvilleri ve borç senetleri karşılığında paralarını işleten para babalarının gelir kaynağıdır,” şeklinde tanımlamıştır.

Faiz oranları düştükçe ev halkının daha fazla borçlanarak mal ve hizmet satın alma isteği yanında, yatırım yapacak olan firmaların daha düşük faiz hadlerinde, sermayenin marjinal etkinliği daha düşük olan yatırımlara yönlendirmektedir. Böyle bir durumda hanehalkı ve firmalar arasında bir gelir adaletsizliği oluşmaktadır. Gelir dağılımı eşitsiz hale geldikçe, yüksek gelirli tasarruflulardan, düşük gelirli tasarruflulardan daha çok tasarruf etmiş olurlar (Dinler, 2015: 296-300).

1980’li yıllarda faizlerin bağımsız bırakılması ortamda çabuk artan faiz oranları kredi faizlerini de arttırmıştır. Faizlerin bağımsız bırakılması toplumdaki servet ve gelir dağılımını büyük ölçüde bozmuştur.

Bu durumu belli kimselerin faydasına servet yoğunlaşması ve ekonomik tekelleşmenin artmasını sağlamıştır. Bir yandan kredi diğer taraftan mevduat faizlerinin bağımsız bırakılması servet yoğunlaşmasının iki taraflı işlemesine neden olmuştur. 1980’de kredi faizlerinin fazla olması, sanayi kuruluşlarının el değiştirmesi holdinglerin yararına bir tekelleşme ortam sağlarken, mevduat faizlerin fazla olması birikim niteliği taşıyan kimi sermaye sahiplerinin olağanüstü servet oluşturmaya imkân vermiştir. Özetle 1980 sonrasında faiz politikaları gelir dağılımını olumsuz etkilemiş, üretken olan sermayenin bozulması ve yatırımları yavaşlatması gibi olumsuz etkiler oluşturmuştur (Tayyar, 2011: 50).

1.7.4. İşsizlik ve Gelir Dağılımı

İşsizlik, tarih boyunca insanlığın güvenliğine yönelen ve oldukça geniş kesimleri etkileyen, en büyük tehditlerden biri olarak görülmektedir. İşsizlik; üretim kaybı, refah kaybı, gelir kaybı, bütçe gideri, psikolojik yıkım, ortalama yaşam süresinin kısalması, sosyal ilişkilerde olumsuz etki, aile yaşamında çözülmesi zor olan problemlerin

oluşması ve benzer toplumsal veya ekonomik kayıplara yol açmaktadır (Çomaklı, Turan ve Doğruyol, 2015: 367). İşsizlik ve istihdam birbirinden ayrı düşünülmeyen, yaşamsal öneme sahip birer olgudur. Hızla çözüme kavuşturulması gereken ve gelecek için büyük sorunlar teşkil eden önemli hususlardandır (Aksu, 2006: 66).

Bireylerin iş sahibi olmamalarının oluşturduğu sosyal ve ekonomik etkiler, düzenli bir gelir elde eden topluma büyük bir zarar vermektedir. Çalışan ve yaşanabilir gelir elde eden insanlar, birey olarak daha özgür davranışlar sergilemektedir. Özgür kişiler daha çok demokratikleşmede ve sivilleşmektedir. Günümüzde uygulanan neo-liberal sistem, sistemin yol açtığı, işsizlik, yoksulluk ve gelir dağılımındaki eşitsizlikler, toplumsal dayanışmayı ve demokrasiyi olumsuz etkilemekte, bireyler arasında gelir uçurumlarına neden olmaktadır (Işık ve Mert, 2011: 75).

Diğer taraftan işsizlik konusunda farklı bir şekilde ülkelerde iş gücü nitelikli ve niteliksiz olarak ayrılmaktadır. Nitelikli iş gücünün kazandığı ücret niteliksiz işçilerden daha çok gelir elde etmektedir. Devletin yeniden gelir dağıtıcı politikaları açısından niteliksiz işçilerin bundan daha çok faydalanması gelir dağılımında pozitif etki oluşturacaktır (Tayyar, 2011: 49).

1.7.5. Dolaylı ve Dolaysız Vergilerin Gelir Vergisine Etkisi

Dolaylı vergiler devlete müstenit bir şekilde perakendeciler aracılığıyla ödenmektedir. Dolaylı vergiler çoğunlukla bireylerin veya şirketlerin giderlerinin vergilendirilmesinden kazanılır (Tayyar, 2011: 62).

Dolaylı vergi grubuna giren en önemli vergilerden bir tanesi Katma Değer Vergisi'dir. Katma Değer Vergisi azalan oranlı vergilerden olup gelir dağılımı üzerinde negatif etkilere sahiptir. Fazla gelir elde edenlerden daha az vergi alınırken gelir düzeyi az olandan daha fazla vergi alınmakta, gelir düzeyi yüksek olan ve gelir düzeyi az olandan eşit miktarda vergi alınmamaktadır. Bu sebeple dolaylı vergilere daha çok başvurulması gelir dağılımındaki eşitsizliği daha da arttıracaktır.

KDV azalan oranlı bir vergi olması nedeniyle gelir dağılımında eşitlikten uzak bir vergidir. Düşük gelir grupları gelirlerinden daha fazla bir vergi oranı ödedikleri gelir dağılımında dolaylı da olsa bozucu etkiler meydana getirmektedir. Bunun önüne geçmek için sadece artan oranlı ve yaygın bir gelir vergisi sistemi kullanılmalıdır (Özmucur, 1996: 10).

Dolaysız vergiler mükellef tarafında direkt devlete ödenen vergilerdir. Dolaysız vergilerin çoğunluğu bireylerin veya şirketlerin gelirlerinin vergilendirilmesinden kazanılır. Dolaysız vergileri ülkemiz açısından değerlendirdiğimizde kişisel gelir vergisini içinde barındırmaktadır. Kişisel gelir vergisi artan oranlı bir yapıya sahiptir. Artan oranlı gelir vergisinin savunduğu düşünceye göre çok kazananlardan daha çok vergi alma, az kazananlardan daha az vergi alma ilkesine dayanır. Bu durum gelir dağılımı açısından pozitif bir gelişmedir. Bu sayede gelir düzeyi çok olandan, az olana doğru bir aktarım gerçekleşecektir (Tayyar, 2011: 60).

Dolaysız vergilerin nispi çoğunluğu, bir nevi zengin kesimden orta ve az gelirli bireylere doğru yapılan transfer mahiyeti taşıyıp, gelir dağılımındaki çarpıklığı düzeltici ve gelir düzeyi az olan ailelerin giderlerini arttırıcı bir işlev üstlenir (Tayyar, 2011: 61).

Dolaylı ve dolaysız vergi ayrımı özellikle vergi adaletinin sağlanması açısından büyük önem taşımaktadır. Dolaysız vergiler mükellefin ödeme gücü ile ilgili vergiler olarak kabul edilmekte ve vergi adaletini sağlamada önemli bir araç olarak değerlendirilmektedir. Dolaylı vergiler, mükelleflerin ödeme gücünü ihmal ettiği için vergi adaleti açısından pek de adaletli bir dağılım gösterdiği söylenemez. Ülkemizde dolaylı vergilerin payı oldukça yüksek olmakla birlikte bu durum gelir dağılımı eşitsizliğini de arttırmaktadır. Devlet tam eşitlik hedefine sahipse ortalama üzerindeki bütün gelir fazlalıklarını vergilendirerek, bu vergileri ortalamanın altında gelir elde edenlere aktarılabilir. Hedef tam eşitlik yerine gelir eşitsizliğinin derecesini azaltmak ise bu durumda fazla gelir elde edenlerin daha yüksek oranda vergilendirilmesi gerekir (Özgüler, 2017: 71).

1.7.6. Negatif Gelir Vergisi

Negatif (menfi) gelir vergisi, devletin gelir düzeyi az olan bireylerden vergi almak yerine bu bireylere mali destek vermesidir (Muhasebe Türk, 2017). İlk başta Juliet Rhys Williams tarafından dile getirildi daha sonralarda ise Milton Friedman'ın ortaya attığı bir sosyal transfer harcaması olarak öngörüldü ve incelmeye alındı (İnstela, 2017).

1940'lı yıllarda İngiltere'de gelir vergisini kapsayan yasal sosyal güvenlik ve diğer sosyal transferler ve sosyal yardımlar bulunmaktaydı. 1960'lı yıllarda ise Milton Fridman Amerika refah devletinde RhysWilliams Schemas'ın ana düşüncesini

barındıran ve bir reform niteliğinde olan “negatif gelir vergisini” geliştirici bir düşünce ortaya atmıştır. Bu düşünce modern refah politikasının ana fikrini temsil etmektedir (Aydın ve Türgay, 2011: 259).

Negatif gelir vergisi, geliri asgari geçim indiriminin altında bulunan bir bireyin vereceği beyannameye göre bu geçim indirimine kadar bireyin kendisine devletçe ödeme yapılmasıdır. Bu sistemde bütün kişilerin bir vergi beyannamesi doldurmaları gerekmektedir. Bu beyannameye göre geçim indirimini aşan bireylere gelir vergisi ödemekte, geçim indirimi seviyesinin altında kalan bireyler ise devletten maddi yardım almaktadırlar. Bu yüzden negatif gelir vergisi, sosyal yardım programlarından farklıdır. Negatif gelir vergisi istihdam edilmiş çalışanları da içine almaktadır (Aydın ve Türgay, 2011: 260).

Negatif gelir vergisinin olumlu ve olumsuz yönleri bulunmaktadır. Ancak önemli olan şudur: gelir eşitsizliği ortadan kaldırılacaksa negatif gelir vergisi uygulanmalıdır.

1.7.7. Sosyal Güvenlik Harcamalarında Gelir Dağılımı

Devletin koruması altında olması gerekenler veya yardıma muhtaç bireyler “işsizlik, sakatlık, çalışıp geçimleri için asgari gelir elde edemeyenler” sosyal devlet gereği, devletin karşılık beklemeden yardımda bulunması gelir dağılımında olumlu etkiler meydana getirecektir (Pehlivan, 2009: 38).

Sosyal güvenlik ödemelerinin en önemli amacı kişileri, aileleri, iktisadi ve sosyal tehlikeler karşısında yaşam standartlarının belirli bir seviyenin altına düşmeyeceği güvencesi vermektir. Bu duruma göre az gelire sahip olanların, geliri yüksek olanlara göre daha çok yardım görmeleri sağlanmalıdır. Böylelikle sosyal güvenlik harcamaları ve gelirin yeniden dağılımı kişiler arasında daha dengeli bir şekilde dağılacaktır (Han, 2010: 64).

Türkiye’de gelir dağılımının daha adaletli hale getirilmesi öncelikli konulardandır. Bu düşünce doğrultusunda ilk başta yatırım sonra da istihdam ve üretim artışının sağlanması ve sosyal güvenlik harcamalarının adil dağılımı öncelikli konulardandır (Altınışık ve Peker, 2008: 110).

1.7.8. Kayıt Dışı Ekonominin Gelir Dağılımına Etkisi

Kayıt dışı ekonomi, milli gelir rakamlarına yansımayan her türlü iktisadi faaliyeti ifade eden bir kavramdır. Kayıt dışı ekonomi vergi gelirlerin azaltılması ve bütçe açıklarının artması, vergi yükü ve gelir dağılımında adaletsizliğe sebebiyet vermektedir (Şen ve Sağbaş, 2011: 182).

Kayıt dışı ekonomi gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde farklı bir şekilde karşımıza çıkmaktadır. Mali açıdan ortaya çıkan vergi kayıpları, bütçe açıkları veya bu açık ve kayıpların finansmanı için başvurulacak yollar, ekonominin genel yapısında aksaklıklar oluşturmaktadır. Bu da gelir dağılımında bozulmalara sebebiyet vermektedir. Bu durumda kayıt dışı ekonomi oluşumu, uygulanacak vergi politikaları ile azaltılarak kayıt altına alınmalı alınan önlemler neticesinde gelir ve gelir dağılımı baştan düzenlenmeli ve etkin bir gelir dağılımı için mücadele edilmelidir (Aydın ve Türgay, 2011: 261).

İKİNCİ BÖLÜM

YOKSULLUK KAVRAMI, ÖLÇÜTLERİ VE YOKSULLUKLA MÜCADELE YÖNTEMLERİ

2.1. YOKSULLUK KAVRAMI

Yoksulluk, tanımlanması zor bir terimdir. Üzerinde fikir birliğine varılmış tek bir tanımı yapmak mümkün değildir. Bunun en önemli sebebi ise yoksulluğun çok boyutlu olması, sadece parasal gelire ve tüketime bağlı olmamasıdır. Kısacası yoksulluk, yaşamın zorunlu kıldığı olanaklardan yoksun olma durumunu ifade etmektedir (Arabacı, 2017: 143).

Yoksulluk; yokluk, açılık, sefalet, fakirlik, başkasına muhtaç olma durumu, zaruri ihtiyaçların minimum düzeyde karşılanması veya karşılanamaması, yeterli düzeyde bir servet sahibi olmama, istikrarlı bir gelirin sağlanamaması ve beklenmeyen durumlarda ortaya çıkan (doğal afet, deprem, salgın hastalık gibi) maddi zorluklardan dolayı zor bir yaşam sürdürmektir (Güneş, 2009: 16).

Alcock (1993: 3); “yoksulluğu politik bir kavramdır ve bilimsel olarak kabul edilmiş bir tanımı yoktur,” şeklinde tanımlamıştır.

Yoksulluk açıklanırken, ilk başta maddi olan ve maddi olmayan yoksulluk ifadelerinin üzerinde durulmalıdır. Yoksulluğun sadece gelir ve harcamalarla değil, aynı zamanda eğitimsizlik, sosyal güvencenin olmaması, sosyal ilişkilerdeki zayıflık, yeterince toplumsal faaliyetlerde bulunamama gibi durumlarda meydana gelen yoksulluk, yoksulluğun maddi olmayan boyutunu oluşturmaktadır (Şeker, 2008: 9).

Yoksulluğun en önemli boyutu ise aşırı yoksulluktur. Aşırı yoksulluk; bireylerin yeterli gıda ihtiyaçlarını karşılayacak bir gelire sahip olmamasıdır. Yeterli düzeyde beslenemeyen bireyler fiziksel ve psikolojik performanslarını tam olarak kullanamazlar, aynı zamanda bu durum onların emek piyasasına girmelerini ve eğitim almalarını da engellemektedir. Yetersiz beslenme dışında, düzensiz gelir ve işleyecek toprağa veya başka tür gelir getirici kaynaklara sahip olmamak da aşırı yoksulluğun göstergelerindendir (Arabacı, 2017: 155).

Adam Smith yoksul olmamayı , “utanç duymadan insan içine çıkma imkânı” olarak ifade etmektedir. Bireylerin asgari düzeydeki ihtiyaçlarını gerçekleştirme ihtiyacını dile getirmiştir. Smith’in belirtmek istediği hayatın devamı için gerekli metallerin gerekliliği değil, ülke adetlerine göre minimum düzeydeki ihtiyaçları gerçekleştirmemenin, dar gelirli bireyleri ve hanehalklarını değersiz hale getirebileceğidir (Şeker, 2008: 9).

Yoksulluğu bir kültür olarak da tanımlayanlar bulunmaktadır. Türkiye’de ³ kültür yoksulluğuyla ilgili ilk çalışmalar Orhan Türkdoğan tarafından yapılmıştır. Türkdoğan kültür yoksulluğu ile ilgili şu açıklamada bulunmuştur, gecekonduların sanayileşme ve kentleşme arasındaki uyumunun sağlanmaması sebebiyle oluşan kırsal alanlardan kentlere göç edenlerin ve bu göç sonucunda bir kültür oluşturduklarını açıklamaktadır. Gecekondularda yaşayanların kendilerine has bir kültür oluşturduklarını ve bu kültürün yoksulluk kültürü olduğunu vurgulamaktadır. Kültürel dengenin sağlanamaması, yoksulluk sorununu toplumun yapısını, inanç sistemini, kültürel değerlerini ve yönelim tarzlarını analiz etmeden tam anlamıyla kavranamayacağını ve çözülmeyeceğini ifade etmektedir (Türkdoğan, 1974: 1).

Yoksulluğun ekonomik, politik ve etik yönleri olduğundan farklı tanımlamalara tabi tutulmuştur, bu tanımlamalar aynı zamanda yoksulluk türlerini de oluşturmaktadır.

2.2. YOKSULLUK TÜRLER

Yoksulluk tanımı gereği şekil itibariyle ülkeden ülkeye değişmektedir. Bu değişiklik, etkisini yoksullukla mücadelede göstermekte; gelir dağılımındaki dengesizlik güvenli olmayan çevre, çarpık kentleşme, kırsal alandaki dengesizlik,

³ Ülkemizde yoksulluk çalışmaları dünyayla karşılaştırıldığında uzun bir geçmişe sahip olduğunu söyleyemeyiz. Yoksullukla ilgili çalışmalar 1990’larda yoğunluk kazanmıştır. Bu yıllarda yoksul sayısında artış yaşanmış ve gelir düzeyi düşük olanlar daha da yoksullaşmıştır. Türkiye’de yoksullukla ilgili çalışmalarının yapılmasının nedeni; yapısal uyum, özelleştirme, neoliberal ekonomik politikalar ve bunlara bağlı giderek büyüyen yoksulluk sorunlarıdır. 1994’lu yıllarda Türkiye’de uygulanan IMF ve DB bunlara bağlı ekonomik politikalar yoksulluğu artırmıştır. Yapılan araştırma sonucunda ülke genelinde nüfusun en zengini olan %20’si ve en yoksulu olan %20’si arasındaki on yedi katlık fark olduğunu gösterilmiştir (Şentürk, 2009: 209).

küresel ısınma gibi faktörler yoksulluğu farklı boyutlarda karşımıza çıkarmaktadır. Aynı zamanda bütün bunlar yoksulluk türlerini de oluşturmaktadır.

2.2.1. Mutlak ve Göreli Yoksulluk

Mutlak yoksulluk, kişilerin hayatlarını sürdürmek için ihtiyaçlarını karşılamak için geçinilebilecek bir gelire sahip olmama durumu veya mutlak asgari refah düzeyinin altında kalma durumudur (Okumuş, 2010: 72). Önemle vurgulanan geçinebilme terimi, genellikle insanoğlunun fiziksel varlığını sürdürebilmesi için gerekli kalori miktarı, barınma ve giyinme kalemlerine sahip olmamasıdır (Gönel, 2010: 29). Mutlak yoksullukta kişilerin sağlık, barınma ve eğitim gibi ihtiyaçları hesaplanmaz, önemli olan beslenme ihtiyacının sağlanıp sağlanmamasıdır. Beslenme ihtiyacı her toplumda ve kişide zaruri bir ihtiyaç olduğu için bu temel ihtiyacı bile karşılamaktan yoksun olanlar mutlak yoksul olarak tanımlanmaktadır (Kunduracı, 2009: 19).

Mutlak yoksullukta⁴ harcama ve gelir düzeyi günlük bir dolar olarak tüm dünya ülkelerinde belirtilmiştir. Temel ihtiyaçlar tüm insanlar için değişmez olması evrensel bir mutlak yoksulluk değerinin ortaya çıkmasını sağlasa da bu ihtiyaçların parasal bedeli ülkeden ülkeye değişiyor olması bunu düğümlemektedir. Aynı zamanda gelir düzeyi için kullanılan para düzeyi için kullanılan para biriminin enflasyon ve emisyon hacminin büyümesi ile zamanla alım gücü değişmektedir. Mutlak yoksulluk günlük bir dolar olsa da küresel olarak da tüm zamanlarda geçerli olsa bile objektif değildir. Bu nedenden dolayı Dünya Bankası bireylerin yaşayabilmesi için gerekli asgari kalori miktarını karşılayan gıda paketini her bir ülkedeki fiyatını mutlak yoksulluk sınırı olarak belirlemiştir (Kunduracı, 2009: 19).

Mutlak yoksullukla ilgili bir diğer kavram ise ultra (aşırı) yoksulluk terimidir. Bu terim; Birleşmiş Milletler (BM), Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) ve Birleşmiş Milletler Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından ortaya atılmıştır. Ultra yoksulluk, mutlak yoksullukta öngörülen gerekli asgari kalori miktarının sadece %80'inin karşılanmasını ifade etmektedir (Güneş, 2009: 18).

⁴ Dünya Bankası, mutlak yoksulluğu önemli olarak kabul görmüş. Bir insanın hayata kalabilmesi için gerekli kalori miktarı 2.400k/cal olarak kabul edilerek günlük geliri 2.400k/cal besini almaya yetmeyen bireyler Dünya Bankası'na "mutlak yoksul" kabul edilmiştir. Mutlak yoksulluk sınırı az gelişmiş ülkeler için kişi başına günde 1 dolar olarak kabul edilirken Latin Amerika ve Karayipler de ise 2 dolar, Türkiye'nin de içinde bulunduğu Doğu Avrupa ülkeleri için de 4 dolar, gelişmiş ülkeler içinse 14,4 olarak belirlenmiştir (Devlet Planlama Teşkilatı, 2001: 104).

Görelî yoksulluk terimi, kişilerin bir toplumsal varlık olmasından hareketle gelir ile refah dağılımındaki farklılıklara odaklanmaktadır (Kunduracı, 2009: 20). Yoksulluğun belirlenmesinde asgari kalori ihtiyacından ziyade temel toplumsal ihtiyaçlardan barınma, eğitim, sağlık ve benzeri kültürel ile toplumsal ihtiyaçlar üzerinde önemle durmaktadır. Görelî yoksulluk, bireyin kendisini toplumsal olarak baştan üretebilmesi için gerekli tüketim ve yaşam standartlarının belirlenmesidir (Gönel, 2010: 32).

Görelî yoksulluk sınırı, TÜİK tarafından, eşdeğer birey başına medyan gelirin ve harcamanın belirli bir oranı kullanılarak saptanır. Eşdeğer fert başına tüketim harcaması, bu sınırının altında kalan nüfusun, içindeki payı görelî yoksulluk oranı şeklinde hesaplanır (Çalışkan, 2010: 101).

Türkiye’de yapılan görelî yoksulluk ölçümleri tüketim (harcama) ve gelire dayalı olarak yapılmaktadır. Türkiye geneli ve bölgesel ayrımında yayımlanan bu ölçümler, ülkenin tüm sınırlarını ve bölgelerini kapsamaktadır. Kısacası tüm hanehalkı fertlerini içeren bir coğrafi kapsamda yapılmaktadır. Fakat kurumsal nüfus olarak tanımlanan yaşlılar evi, hapishane, huzur evi, askeri kışla, otel, çocuk yuvaları ve özel nitelikli hastanelerde bulunan nüfus ile pratik nedenlerden ötürü göçer nüfus kapsam dışı tutulmaktadır (Özdemir, 2017: 187).

2.2.2. Objektif ve Sübjektif Yoksulluk

Objektif yoksulluk (refah yaklaşımı) refah ölçütü olarak asgari ihtiyaç düzeyinin normatif ölçülerle oluşturulmasıdır. Normatif ölçütlerle kastedilen, tüketim harcamaları, alınması zorunlu olan günlük kalori miktarı gibi somut değişkenlerdir (Okumuş, 2010: 74).

Yoksulluğun açıklanmasında objektif yaklaşım; yoksulluğu neyin meydana getirdiği ve bireyleri yoksulluktan kurtarmak için neler gerektiği konusunda baştan belirlenen normatif değerlendirmeleri barındırmaktadır. Objektif yoksulluk, mutlak ve nispi olarak bazı standartlardan mahrum kalmaktır (Aras, 2012: 38).

Sübjektif yaklaşım (fayda yaklaşımı) yoksulluğun açıklanmasında bireylerin tercihlerine önem verir. Kişilerin elde ettiği toplam faydanın ölçülmesinde karşılaşılan zorluk nedeniyle iktisatçılar, geleneksel bir şekilde bu yaklaşımı benimsiyorlar. Bu yaklaşımda bireyler her zaman neyin onlar için olumlu neyin olumsuz olduğuna karar

veremezler. Örneğin, yoksulluğun ölçümünde kullanılan bütün yöntemler objektif yaklaşımı temel alarak asgari besin gereksinimi konusu üzerine yoğunlaşarak, esasen her kişi tükettiği yiyecek miktarı ve türleri konusunda farklı bakış açılarına sahipler ve tercihleri farklıdır (Okumuş, 2010: 74-75).

2.1.3. Kronik ve Geçici Yoksulluk

Kronik yoksulluk, yoksulluk halinin hayatın uzun bir diliminde hâkim olması olarak bilinir. Kronik yoksulluk, uzun bir zaman kişi başına gelirin mutlak yoksulluk sınırının altında olan kişi olarak tanımlanır.

Kronik yoksulluk, yoksulluğun genişliği, derinliği ve süresi itibarıyla yoksulluk tiplerinden farklılık göstermektedir. Yoksulluğun genişliği maddi olan; gelir, harcama, tüketim düzeyi, somut servet, beşeri sermaye göstergeleri ve yetersiz beslenme, eğitim, sağlık fırsatları diğer taraftan var olan hizmetlere ulaşamama, güçsüzlük ve benzeri durumları ortaya çıkarmaktadır. Yoksulluğun derinliği, yoksulluk sınırının çok aşağısında bulunmayı; yoksulluğun süresi ise yoksulluk halinin uzunluğunu belirtir (Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, 2010: 11).

Kronik yoksulluğa maruz kalmanın beş temel nedeni olmakla birlikte bunlar temel yoksulluk nedenleri olarak da bilinir; güvensizlik, yaşama alanının olumsuz avantajları, sınırlı vatandaşlık, ayrımcılık ve uygun olmayan çalışma şartları şeklinde sıralanabilir. Geçici yoksulluk, gelirin yoksulluk sınırının altına inmesi ve üstüne çıkması şeklinde tanımlanır (Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, 2010: 12).

2.1.4. Kırsal ve Kentsel Yoksulluk

Kırsal ve kentsel yoksulluk; yaşanan coğrafi alana göre geliştirilen bir yoksulluk türüdür. Kentsel yoksulluk, kent özelinde yaşanan yoksulluk şeklinde ifade edilmektedir. Kentsel yoksulluk, kalori ihtiyacı değişmese bile kentsel alanlardaki tüketim kalıpları ile mal ve hizmet fiyatları itibarıyla kırsal yoksulluktan farklıdır. Bir kentin oluşturduğu mal, hizmet, hukuki sistem ve kent olanakları o kentte yaşayan bireylere ulaşip ulaşamaması kent yoksulluk sınırını oluşturmaktadır (Sipahi, 2006: 176).

Kentsel sorunların başında ilk etapta ekonomik yetersizlikler gelmekte, bunun da asıl sebebi politik istikrarsızlıktır. Eğitim, sağlık, barınma, güvenlik, sosyal olanakların kıt olması gibi temel ihtiyaçların giderilmemesi kentsel yoksulluğu beraberinde getirmektedir (Sipahi, 2006: 177).

Kırsal yoksulluk genellikle tarım, hayvancılık ve küçük çaplı işletmelerde çalışan ve kendini ifade etmekte güçlük çeken bir kesim olarak bilinir (Odabaşı, 2009: 16).

Yoksullukla karşı kaşıya gelme riskinin kırsal kesimde, çok çocuklu geniş ailelerde, tarımsal işçiler ve eğitim düzeyi az olan bireylerde daha fazla olmaktadır. Kırsal yoksullukta çocukların küçük yaşta çalıştırılması görece yoksulluk riskini de arttırmaktadır (Dalgıç, İyidoğan ve Güven, 2015: 53).

Kırdan kente göç eden yoksullar, gelir elde etmek için kayıt dışı sektörlerde, kötü çalışma koşullarında, güvensiz işlerde çalışmak zorunda kalmaktadırlar. Bu durum düzensiz bir gelir elde edilmesine ve yoksulluğun artmasına neden olmaktadır (Karadeniz, 2017: 179).

2.1.5. Gelir ve İnsani Yoksulluk

Gelir yoksulluğu, yaşamını devam edebilmek için asgari düzeyde bir yaşama sahip olmak için kişi veya hanehalkının ihtiyaç duyduğu zorunlu ihtiyaçları karşılayabilecek miktarda bir gelire sahip olmayanlar gelir yoksulluğuna maruz kalmaktadırlar. Gelir yoksulluğu hesaplamalarında çoğunlukla asgari bir yaşam düzeyi elde edebilmek için gerekli olan gelir, yoksulluk sınırı olarak tanımlanır (Okumuş, 2010: 75).

İnsani yoksulluk, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'nın ⁵(UNDP) 1997 yılında yayınladığı İnsani Gelişme Raporu'nda ifade edilen mutlak ve görece yoksulluk tanımlarını da barındıran bir yoksulluk türüdür (Kızıler, 2017: 81). İnsani yoksulluk kavramında iyi bir yaşam standardında uzun, sağlıklı ve üretken bir yaşam sürdürebilme fırsat ve seçeneklerinden mahrum olma hali olarak ifade edilmektedir (Güneş, 2009: 19).

⁵ UNDP, 2010 yılına kadar insani yoksulluk Endeksi'ni kullanırken 2010 yılında yayınladığı İnsani Gelişme Raporu'nda bu endeks yerine Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi'ni ortaya atmıştır. Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi, UNDP tarafından insani Gelişme Endeksinin gelişmiş halidir. ÇBYE, İGE' de olduğu gibi temel olarak eğitim, sağlık ve yaşam standartlarına dayanmaktadır (Kızıler, 2017: 82).

İnsani yoksullukta yaşam süresinin kısalığı, eğitim ve sağlık hizmetlerinden yoksunluk, iş olanaklarından yoksunluk, ana- çocuk sağlığının yetersizliği, önlenemez hastalıklara maruz kalmak gibi temel insani ihtiyaçlardan yoksun olma durumu olarak açıklanmaktadır (Okumuş, 2010: 76; Güneş, 2009: 20).

Buna göre bireyin, yaşamını sürdürmesi için insani yaşam endeksine uygun bir şekilde yaşayabilmesi için mal, hizmet ve altyapı yetersizliği, sağlık ve eğitim yetersizliği, içme suyu erişiminin yokluğu yoksulluğun insani boyutu olarak adlandırılır (Güneş, 2009: 20).

Yoksullar yalnızca gelir veya kaynaklardan yoksun kalmazlar, bunların dışında yaşamın sunduğu fırsatlardan da yoksun kalırlar. Bu kişilerin imkânlarının kısıtlı olması veya sosyal dışlanma sebebiyle, iş bulamamaları ve finansal piyasalara erişim zorluğu gelir ve insani yoksulluğu beraberinde getirmektedir (Okumuş, 2010: 76).

2.1.6. Küresel Yoksulluk ve Çalışan Yoksulluk

1980’li yıllarda küresel sermayenin yayılmasıyla, sanayi toplumlarının yapısında derin değişiklikler ve yapısal değişimlerin ortaya çıkması ile beraber, toplumsal birleşmeyi oluşturmaya devam eden işsizlik, geçekondulaşmanın yaygınlaşması ve aile yapısında değişiklikler gibi yeni sorunların ortaya çıkmaya başlamasıyla küresel yoksulluğu beraberinde getirmiştir. Küresel yoksulluk genellikle gelişmiş ülkelerde görülmektedir. Var olan küresel sistemin içine dâhil olamayan sosyal, siyasal ve ekonomik olarak hor görülen bireylerden oluşmaktadır (Tunç, 2014: 244-245).

Küreselleşme, Batı’nın dünyadaki pazar payını maksimize etmek maksadıyla, kapitalizmin dünya ülkelerine dağılması durumudur. Böylece dünya genelinde gelir dağılımı bozulmakta ve yoksulluk artmaktadır. Ülkelerde işsizlik çatışmalarının artması yoksulluk, açlık ve sefaletin artması gibi birçok şeyi beraberinde getirmiştir (Memiş, 2014: 147).

Avrupa İstatistik Ofisi (EUROSTAT); yılın yarısından fazlasında ücretli, maaşlı ya da bizzat kendi hesabına çalışan ve ulusal ortalama gelirin % 60’nın altında harcanabilir gelire sahip olan bireyler çalışan yoksul olarak adlandırılmıştır (Kapar, 2010: 53). Çalışan yoksullar olarak betimlenen bu durum tüm ülkelerde görülmektedir. Çalışmak bireyleri yoksulluktan kurtarmamaktadır. Çalışan yoksullular işsizlerden bile daha düşük yaşam düzeyine sahiptirler. Bunun sebebi ise çalışmayanlara maddi ve manevi

yönde destek olan devlet yoksullara ev, sağlık ve gıda yardımı gibi hizmetler sunması ve çalışan yoksulların devletin yaptığı birçok yardımdan mahrum kalmasıdır. (Şenkal, 2017: 239).

Çalışan yoksulluk, çalışma neticesinde başlıca ihtiyaçlarını karşılayacak düzeyde gelirin elde edilmemesine sebep vermektedir. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde geniş çalışan gruplar çalışmaları karşılığında elde ettikleri gelirle başlıca ihtiyaçlarını karşılayamamakta ve bu durum çalışan yoksulluğa sebebiyet vermektedir (Tunç, 2014: 235).

Küreselleşme yoksul olan kitleyi çalışma yaşamına çekmeyi amaçlıyordu. Fakat kapitalist sistem büyürken yeterince istihdam oluşturmuyordu ve işçileştirmeye çalışan kapitalist sistem iş imkânı oluşturmuyor veya düşük ücrette işçi çalıştırmayı hedefliyordu, bu durumda işsizlik ve düşük ücret beraberinde yoksulluğu getirmiştir. Asgari tüketimlerini karşılayamayan emekçiler, düşük ücretle çalışan işçiler ve kısmi zamanlı çalışan ücretliler çaresiz bir şekilde borçlanmaya gitmekte bu şekilde sermaye onların sadece cari değil gelecekteki emek güçlerini de ipotek altına almaktadır. Küreleşme, yoksulluğu çalışmayan ve çalışmak istemeyen kesimin değil bizzat çalışan kesimin sırtına adeta koca bir yük gibi bindirmiştir (Bahçe ve Köse, 2012: 23-30-31).

2.3. YOKSULLUK ÖLÇÜTLERİ

Yoksulluk ölçütü, yoksulluğu ölçmek için ayna görüntüsü niteliğindedir. Yoksulluk ölçütü yoksulları ve fakirleri birbirinden ayırmak için kullanılmaktadır (Subramanian, 2009: 90).

Yoksulluk ölçütleri: ülkelerarası yoksulluğun ne düzeyde olduğunu anlamak için yoksulluğu ölçen metotlar bütünüdür. Yoksulluk ölçütünün iki önemli özeliği bulunmaktadır. Biri tekdüzelik ve bir diğeri de Pigou- Daltan Transfer kuralıdır.

- 1) **Tekdüzelik İlkesi:** Yoksulluk sınırının aşağısında olan bir bireyin gelirdeki azalmanın yoksulluk ölçütünü yükselttiğini savunan bir ilkedir. Bu ilke gereği gelir yoksullar arasındaki dağılıma duyarlı olmalıdır.
- 2) **Pigou-Daltan Transfer İlkesi:** Bu ilke, ilk olarak Daltan tarafından 1920’li yıllarda ortaya atılmış bir ilkedir. Bu ilke gereği yoksulluk sınırının altındaki

yoksul kişinin gelirinden gelir düzeyi yüksek birine doğru aktarılan gelir transferinin yoksulluk ölçütünü daha da yükselteceğini savunmaktadır.

Yoksuldan daha yoksul bireye ve yoksuldan daha zengin bireylere yapılan gelir transferlerine daha duyarlı olması gerektiğini savunmaktadırlar. Bu transfer adil olmayıp yoksulluk eşitsizliklerini daha da arttıracaktır. Dalton'un düşüncesi gelir düzeyi yüksek olanlardan yoksullara aktarılan gelir transferleri ile sosyal yardımlarla yoksulluk ölçütünün dengeli bir şekilde düzenlenmesi gerektiği düşüncesindedir (Yücel, 2011: 70-71). Genellikle kullanılan yoksulluk ölçütleri Foster-Greer-Thorbeck Endeksi, Kafa Sayısı Endeksi, Yoksulluk Açığı Endeksi ve Sen Endeksi'dir.

2.3.1. Foster- Greer- Thorbecke Endeksi ($P\alpha$ Ölçütü) (FGT Index)

Toplam yoksulluğun, alt gruplarının yoksulluk düzeylerinin ölçüm ortalaması biçiminde kullanılan bir yoksulluk ölçütüdür. Bu ölçütte yoksulluğun yoğunluğu göz önünde bulundurulur (Ekonomihukuku.com, 2017).

Farklı gruplar arasındaki yoksulluğun etkisini karşılaştırmaya yönelik bir ölçüttür. Genel yoksulluk ölçüsünü farklı coğrafi bölgelerdeki ve farklı aile tiplerindeki yoksulluk ölçütleri gibi alt gelir gruplarını ayırtılabildiği için sıklıkla kullanılan bir yoksulluk ölçütüdür (Tüsiad, 2000: 101).

$P\alpha$ ölçütü, sen endeksi gibi bir bireyin gelir açığını diğer bireylerin gelir açığına bağlı olarak ölçmektedir. Herhangi bir kişinin gelir açığının ölçümünün sadece yoksulluk sınırına ve o kişinin gelirine bağlı olması gerektiğini savunmaktadır (Aktan ve Vural, 2002: 29).

FGT Index' de kesin bir değer aralığı bulunmamaktadır. Burada belirli bir değer aralığında olan $P\alpha$ ölçütüdür. Yapılan araştırmalar sonucunda FGT Index aşırı yoksullukla mücadelede kesin bir sonuca ulaşmada yetersiz kalmaktadır (Osberg ve Xu, 2007: 7).

$$P\alpha(y, z) = \frac{(1)}{(N)} \sum_{yi=1}^m \frac{[z_{yi}]^\alpha}{[z]}, \alpha \geq 0 \quad (1)$$

Yukarıdaki formülde:

N nüfusu (ya da ele alınan örnek kitleyi) bireyin ortalama reel harcaması,

Z yoksulluk sınırı,

M yoksul insanların sayısı,

α eşitsizlikten hoşlanılmamasının, bir ölçümü olarak düşünülebilir (Gönel, 2010: 38).

$\alpha=0$ ise sadece yoksul kişilerin sayısı önemlidir ve bu vaziyette ölçüt, Kafa Sayısı oranına dönüşür ($P0=H$) ve yoksul bireylerin sayısının toplam nüfus içindeki oranını vermektedir. Bu durum dışında bütün P ölçütü ailesi yoksulların durumlarındaki değişikliklere karşı duyarlıdır (Aktan ve Vural, 2002: 30).

2.3.2. Kafa Sayısı Endeksi (Head-Count Index)

Kafa sayısı endeksi yoksulluk oranı endeksi olarak bilinmektedir. Kişi başına tüketim veya gelirin yoksulluk sınırının aşağısında olan kişilerin toplam nüfusa oranını belirlemektedir. Eleştirilmesine rağmen çok fazla kullanılan bir yoksulluk ölçütüdür (Yücel, 2011: 72).

Kafa sayısı yoksulluk endeksi, yoksulluğun derecesi ve yoksulluğun dağılımı hakkında bilgi vermez. Diğer yandan, yoksulluk sınırı altında bulunan kişi veya hanehalkının gelirlerindeki azalmalar ve gelir transferine karşı duyarsızdır. Bu ölçüt, yoksulluk sınırı altında kalan kişi veya hanehalkının oranında meydana gelen değişimlerin izlenmesinde kullanılabilir. Aynı zamanda bilgi yoksulluğunu azaltmak için uygulamaya konulan politikaların ne derecede başarı gösterdiğini göstermek için de kullanılmaktadır (Aktan ve Vural, 2002: 27).

Kafa sayısı endeksi şu şekilde formüle edilebilir. N, toplam nüfusu ve Y, yoksulluk sınırı altındaki nüfusu göstermektedir. Bu durumda Kafa Sayısı Endeksi, Q olsun $Q = Y/N$ biçiminde formüle edilebilir. Burada, yoksulluk sınırının belirli olduğu

düşünülmektedir. Çünkü Y, yoksulluk sınırı altında yaşayan nüfusu belirtmekte ve yoksulluk endeksini hesaplamaktadır (Okten ve Kale, 2009: 66).

2.3.3. Yoksulluk Açığı Endeksi (Poverty Gap Index)

Yoksulların yaşam standardı veya gelir ve yoksulluk sınırı arasındaki farka yoksulluk açığı endeksi denir. Bir kişinin geliri yoksulluk sınırının üstündeysen gelir açığı negatif bir sayı olmaz genellikle sifıra eşitlenir (Dağdemir, 1999: 27). Nüfusun gelir açıklarının toplamının, nüfusa oranı ortalama yoksulluk açığını verir. Yoksulluk açığının artması yoksulluğun derinleştiğini ve şiddetlendiğini göstermektedir (Gönel, 2010: 38).

$$\text{Yoksulluk Açığı Endeksi; } P_1(y, z) = \frac{1}{N} \sum_{y_i < z} \frac{(z - y_i)^1}{(z)} = H1 \quad (2)$$

Şeklinde formülleştirebiliriz. H, Kafa sayısı endeksi, I, Yoksulların ortalama yoksulluk açığını vermektedir. Yoksulların ortalama yoksulluk açığı, yoksulların ortalama gelirinin yoksulluk sınırdan uzaklığını ölçmektedir. Toplam nüfustaki ortalama yoksulluk açığı (FGT) endeksi daha kapsayıcı bir hesaplama aracı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durumda P_{α} 'daki $\alpha = 1$ olmaktadır (Yücel, 2011: 74).

Yoksulluk açığı endeksi kafa sayısı endeksine benzer. Bu benzerlikleri gelir dağılımı dengesizliklerine duyarsız olmalarıdır. Toplamda kaç kişinin yoksul olduğu konusunda bilgi vermez. Bu endeksin olumsuz olan bir özelliği de gelir transferi söz konusu olduğunda, yoksulların durumunda olan değişimlere duyarsız olmasıdır (Yücel, 2011: 74).

2.3.4. Sen Endeksi

Amartya Sen tarafından 1976 yılında geliştirilmiş bir endekstir. Sen endeksi (S), yoksulluk oranı, yoksulluk açığı ve yoksullar arasındaki gelir dağılımını birlikte incelemiştir (Gönel, 2010: 38-39).

Sen endeksi diğer yoksulluk ölçütlerinin eksiklerini gideren ve yoksulluk şiddetini daha objektif şekilde yansıtan bir ölçümdür (Gönel, 2010: 38-39; Yücel, 2011: 74).

Sen endeksinde üç teorem meydana gelmiştir:

- 1) Yoksulluk ölçütü yalnızca yoksulların gelirlerine endeksli olacak.
- 2) Yoksulların içinde bulundukları durumda olumsuzluklar artarsa, yoksulluk oranları da artar.
- 3) Gelir transferleri yoksulların gelirlerindeki azalış ve artışlara karşı duyarlı olan yoksulluk ölçütlerini zorunlu kılmaktadır. Yoksullar arasında yapılan gelir transferleri yoksullar arasında gelir eşitsizliğini arttırmaktadır. Bundan dolayı yoksulluk ölçütünde bir yükselme yaşanmaktadır (Şenses, 2001: 66).

$$\text{Sen endeksi: } P_s = PG_p + YA (1 - G_p) \quad (3)$$

P , yoksulluk oranı, YA , yoksulluk açığı ve GP , yoksullar arasındaki gelir dağılımının Gini Katsayısıdır. $G_p = 1$ olduğunda yoksullar arasında tam eşitsizlik hali söz konusudur. Böylelikle endeksi P 'ye yani yoksulluk oranına eşit olacaktır. $G_p = 0$ olduğu zaman yoksullar arasında tam eşitlik meydana gelecektir. Böylece sen endeksi, yoksulluk açığı oranına eşitlenecektir (Şeker, 2008: 15-16).

2.4. YOKSULLUKLA MÜCADELE YÖNTEMLERİ

Yoksulluğun çok boyutlu yapısı nedeniyle, yoksul olanlar yalnız ekonomik anlamda yoksun kalmazlar, aynı zamanda yaşamın diğer alanlarında çözülmeyen sorunlar ve çaresizliklerle de mücadele etmek için manevi yoksullukla baş başa kalırlar (Arabacı, 2017: 145).

İşte bu noktada yoksullukla mücadele yöntemleri geliştirilmiştir. Bunların bir kısmını devlet desteklemekte iken bazılarını da sosyoekonomik kuruluşlar desteklemektedir. Yoksullukla mücadele yöntemleri; mikro finansman yöntemi, şartlı nakit transferler yöntemi, nakit gelir (temel gelir) desteği yöntemi gibi yöntemlerdir.

2.4.1. Yoksullukla Mücadelede Mikro Finansman Yöntemi

Mikro finansman; yoksul veya düşük gelir seviyesindeki birey, aile ve mikro işletmelerin sağlanan finansman hizmetleri ile iş yapma düşüncesi olup, gelir arttırıcı bir faaliyet olmak üzere, küçük bir başlangıç sermayesine ihtiyacı olan yoksullara fırsat verilmesi olarak bilinmektedir. Güvene dayanan, teminatsız ve kefilsiz küçük sermaye şeklindeki mikro kredi uygulaması, yoksullar için yaşanabilir bir yaşam ortamı oluşturmaktır. Amacı yoksulların, yoksulluklarını biraz hafifletmekte kırdan kente göçü engelleyici, kentten köye geri dönüşleri sağlamaktır. Mikro kredi ⁶için pilot bölge olarak Diyarbakır ve Batman seçilmiş ve ilk olarak kadın hedef kitle olarak ele alınmıştır (Dündar, 2007: 28).

Mikro finansal veya mikro krediyle yoksulluğun olumsuz etkilerinin azaltılabileceği sonucunu çıkarabiliriz. Türkiye’de⁷ yoksulluğu hafifletmek için mikro kredi yönetimi ortaya atılmış, hedef ise yoksulların sınırlı olan finansman hizmetlerini arttırmak ve yoksul kişiler için istihdam imkânı oluşturmaktadır (Findings, 2006: 1-7).

Formal ve informal finansal sektörlerinde yoksullara yeterli miktarda kredi verilmemesi sonucunda sosyal, ekonomik ve demografik açıdan kısır bir döngü oluşmakta ve yoksulların yoksul kalmasına neden olmaktadır. Modern finans sektöründe yoksula kredi verilmemesinin nedeni onların alacakları krediyi ödeme gücüne sahip olmamasıdır. Modern ekonomik sistem içinde mikro krediye ulaşmak kolay niteliktedir (Bilen ve Çetin, 2012: 6).

⁶ Mikro Kredi Projesi, 1970’li yıllarda Chitagong Üniversitesi ekonomi Profesörü Muhammed Yunus tarafından bulunmuştur. Mikro Kredi projesi ilk olarak Bangladeş’te başlamıştır. Bangladeş’te yoksulluğun fazla oluşu açıklık ve sefaletin yüksek olması bu durum karşısında Yunus Mikro Kredi ekonomi modelini bulmuştur (Doğan ve Kaya, 2013: 155). Türkiye Grameen Mikro kredi Projesi, Türkiye İsrâfi Önleme Vakfı (TİSVA), Grameen Trust ve Diyarbakır Valiliği’nin İşbirliğiyle 11 Haziran 2003’te Diyarbakır’da başlamış ve pilot ilçe olarak Bismil seçilmiştir. Mikro Kredi fikrini ilk kez Prof. Dr. Aziz AKGÜL Türkiye’ye getirmiştir (Güneş, 2009: 73).

⁷Mikro Kredi Osmanlı İmparatorluğu dönemine kadar uzanmakta olup, bu dönemde nakde sıkışan küçük esnaf, para vakıflarına başvurarak evini teminat gösterip nakit yardımı alır ve evinde bedel ödeyerek kalırdı. Borcunu ödeyince evini geri alabiliyordu. Cumhuriyet döneminde ise Kredi birlikleri, kooperatifler, emanet sadıkları, küçük esnafın nakit ihtiyaçların karşılamak için başvurdukları birimler olmuşlardır. Günümüzde Halk Bankası, Ziraat Bankası, Vakıflar Bankası küçük ölçekli kuruluşlara, çiftçilere devlet destekli ucuz kredi veren finans kuruluşları olarak faaliyet göstermektedirler (Elhakan, 2015: 43).

2.4.2. Yoksullukla Mücadelede Şartlı Nakit Transferler Yöntemi

Şartlı Nakit Transferi Programları (ŞNT), genel itibarıyla yoksul kişilerin beşeri sermayelerini arttırmayı hedeflemektedir. Yoksullukla mücadele programı olarak şartlı nakit transferleri, yoksul hane çocuklarının beşeri sermayeleri daha önceden belirlenmiş ve yatırım yapmaları koşuluyla şartlı nakit yardımında bulunulmasıdır. Bu programın önceliği eğitim ve sağlık alanında düzenlemeler yapmaktır. Eğitime ilişkin koşullar okul çağındaki çocukların eğitimlerinin devam etmesi, düzenli olarak okula devam etmesi ve uygulama örneklerinde mutlak bir başarı sağlanması gerekmektedir. Sağlıkla ilgili koşullarda ise bebek ve çocukların düzenli sağlık kontrollerinin yapılması, büyüme ve gelişmenin düzenli olması, kadınların bilinçlendirilmesi, hamilelik süresince kontrollere düzenli gidilmesi gibi şartlar aranmaktadır (Sarıpek, 2017: 95).

ŞNT, 2003 yılında Dünya Bankası tarafından Sosyal Risk Azaltma Kredisi ile yürürlüğe konulmuştur. Bu uygulamanın özelliği yoksul bireylerin yardım alabilmesi için bazı koşulları yerine getirmesi sonucunda bu yardımdan faydalanacağını belirten nakit yardımıdır. ŞNT zor durumda olan bireyleri hedefler ve geleneksel sosyal yardım programlarından farklı olarak kısa vadede acil yoksulluğu gidermeyi hedeflerken, uzun vadede ise gelecekteki beşeri sermayeyi arttırmayı amaçlar. ŞNT dışlanmış kitlelere ulaşmada başarı sağlayarak dünya çapında yoğun ilgi görmüştür. ŞNT programlarının en önemli özelliği çocuklu hanelerin hedeflenmesi ve para transferlerinin direkt kadınlara yapılmasıdır. Türkiye’de sosyal politika alanında önemli girişim olarak bilinmektedir (Karagöl ve Dama, 2015: 21-22).

Türkiye’de SYDGM tarafından yürütülmekte ve çocukların temel eğitim hizmetlerine tam olarak ulaşmasını sağlamak ve sosyal güvenlik ağı oluşturmak amacıyla ülkemizin her köşesinde bulunan yoksul kişilere ŞNT yardımı yapılmaktadır (Gündoğan, 2008: 53).

ŞNT programları, geleneksel sosyal koruma anlayışında bir değişiklik anlamına gelmektedir. Toplumdan dışlanmış bireyler yerine, sistemin odağına hanehalkları alınmaktadır. Bu sayede, aileler mal ve hizmetlerin üretilmesine ve tüketilmesine, çocukların çalışmamasına, eğitim ve sağlık hizmetlerinden faydalanmaya yönelik asıl karar merkezi haline gelmiştir (Sarıpek, 2017: 95).

ŞNT programlarının varlık nedeni, yoksulluğa karşı geçici ve rahatlayıcı tedbirler almak yerine, etkin ve kalıcı çözümler üretmektir. Bu hedeflere ulaşmanın en etkili yolu da yoksul ve gelir düzeyi düşük ailelerin beşeri sermaye birikimlerinin artırılması ve en üst düzeye çıkarılması öngörülmüştür. Bu sebeple, sistemde bu amaca hizmet edecek eğitim ve sağlık temelli şartlar öne sürülmektedir (Sarıpek, 2017: 97).

2.4.3. Yoksullukla Mücadelede Nakit Gelir (Temel Gelir) Desteği Yöntemi

Nakit gelir desteğini ilk kez Thomes Paine, 1971 yılında “İnsanın Hakları” adlı eserinde ele almıştır. 20.yy da bu konu bazı iktisatçıların odak noktası olmuştur. Nakit gelir desteği yöntemine temel gelir de denilmektedir (Yücel, 2011: 84).

Temel gelir kavramı, bir toplumda yaşamını idame ettiren bütün bireylerin, çalışma hayatındaki konumlarından bağımsız olarak, yalnızca toplumun bir bireyi oldukları için şartsız bir şekilde sağlanan düzenli bir nakit gelirini ifade etmektedir. Temel gelir hakkı, toplumdaki bireylerin ortak üretim çabasından potansiyel bir şekilde pay alması hakkının kabul edilmesi anlamını da taşır (Metin, 2012: 125).

Nakit gelir desteği yoksullara bir sadaka şeklinde değil de bir vatandaşlık hakkıymış gibi verilmelidir. Bu gelir miktarı, kişilerin çalışmayı reddetmelerini sağlayacak düzeyde olmamalı, aksine yoksul kişilerin yaşama karşı kaybettiği öz güveni tekrardan kazanmasını sağlayacak miktarda olmalıdır (Yücel, 2011: 85).

Dolayısıyla nakit gelir⁸ desteği, hem yoksullukla mücadelenin bir aracı aynı zamanda da siyasal projenin bir politikası olarak görülmektedir. Bu sistem bireylere, bir tarafta emek piyasasında daha fazla bir gelir için bazı sıkıntıları göze almak, diğer taraftan da daha az bir gelirle piyasanın değerli bulmadığı faaliyetlere zamanını ayırmak arasında seçim yapma hürriyeti tanımaktadır (Metin, 2012: 126).

⁸ Temel gelir, asgari gelir güvencesinin ikame edici türü olarak da tabir edilir. İkame edici asgari gelir güvencesi, var olan sosyal güvenlik sistemlerinde köklü bir proje niteliğindedir. Sistemde var olan yardımlardan farkı tüm yardımların birleştirilip tek çatı altında verilmesidir. Geçim kaynaklarının azlığı şartına bağlı olmaksızın toplumdaki bütün bireylere verilmesi öngörülen bir yardımdır. Pek çok ülkenin sosyal hukukunda var olan tamamlayıcı asgari gelirden farklı olarak ikame edici asgari gelir, hiçbir ülkenin hukukunda bulunmamakta fakat tartışmaya açık bir niteliktedir. İkame edici asgari gelir farklı ülkelerde farklı anılmaktadır. Bu terim Belçika’da evrensel yardım, İngiltere’de yurttaşlık geliri, Hollanda’da temel gelir olarak tabir edilir (Metin, 2012: 29).

Nakit gelir desteği her Őeyden evvel bireyin kendi hayatı üzerinde hür bir Şekilde karar alması, sosyal yardım ve sosyal sigorta formları ile beraber oluşan yoksulluk ve işsizliği minimum düzeeye indirmeyi amaçlamaktadır. (Yücel, 2011: 86).

Temel gelir, zengin fakir herkesi kapsayan, yapılan gelir transferlerinin geliri belirli bir seviyenin üzerinde olanlardan vergilerle geri alınmasını uygun gören bir uygulamadır. İhtiyaç tespitine yer vermemesi, yardım alanların yoksul damgası yiyerek aŐaęılanmalarına yol açmadığı için ve idari maliyetleri büyük oranda düşürdüğü için, uygulamanın insani ve verimli bir nitelik kazanmasını sağlıyor (Çakar ve Balaban, 2015: 10).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE GELİR DAĞILIMI VE YOKSULLUKLA MÜCADELE

3.1. TÜRKİYE’DE YOKSULLUKLA MÜCADELE

Uluslararası karşılaştırmalarda, yoksulluk endekslerine göre pek parlak bir durumda olmayan Türkiye, gelirin son derece adaletsiz olarak dağıldığı ülkeler arasında yer almaktadır. Yoksulluğun artması ve gelirin eşit bir şekilde dağılmaması ülkemiz gibi gelişmekte olan bir ülkede önemli sorunlardan biri haline gelmektedir (Arpacıoğlu ve Yıldırım, 2011: 67).

Türkiye’de⁹ yoksulluk yardımları olarak yaşayanların sayılarındaki artışa paralel olarak, çalışan yoksulların gelir düzeyleri ve çalışma koşulları da (düşük gelirle ve geçici enformel sektör işlerinde çalıştığı) göz önünde bulundurulursa ülkemizde yoksulluk önemli bir sosyal sorun haline gelmektedir (Gül, 2002: 113).

Tablo 1: Eşdeğer Hanehalkı Kullanılabilir Fert Gelirine göre Sıralı Yüzde 20’lik Gruplar, 2013-2016.

Yüzde 20’lik Fert Grupları	2013	2014	2015	2016
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0
İlk Yüzde 20 (En düşük)	6,1	6,2	6,1	6,2
İkinci Yüzde 20	10,7	10,9	10,7	10,6
Üçüncü Yüzde 20	15,2	15,3	15,2	15,0
Dördüncü Yüzde 20	21,4	21,7	21,5	21,1
En son Yüzde 20 (En yüksek)	46,6	45,9	46,5	47,2
P80/P20 Oranı	7,7	7,4	7,6	7,7
Gini Katsayısı	0,400	0,391	0,397	0,404

Kaynak: TÜİK Haber Bülteni verilerinden hazırlanmıştır.

⁹ Türkiye’nin ilk resim yoksulluk çalışması, Devlet İstatistik Enstitüsü’nün (DİE) 2002 yılında 9600 hane üzerinde yaptığı “yoksulluk Çalışması” adlı bir çalışmadır. Bu çalışma, resmi yoksulluk sınırını hesaplamak amacıyla yapılmıştır ve bu çalışma DİE tarafından 2004 yılında yayımlanmıştır (Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, 2010: 26).

Tabloda yer aldığı gibi 2013- 2016 hanehalkı kullanılabilir gelirinin, hanehalkı büyüklüğü ve kompozisyonu dikkate alınarak hesaplanan eşdeğer hanehalkı büyüklüğünün bölünmesiyle elde edilen eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert gelirine göre en yüksek gelire sahip yüzde 20'lik grubun ve en düşük gelire sahip yüzde 20'lik grup arasındaki farkı göstermektedir.

Değerlerde 2013'den 2014'e geçerken 0,7 puan azalarak % 45,9 olurken, en düşük gelire sahip yüzde 20'lik grubun payı 0,1 puan artarak % 6,2 olmuştur. Toplumun en zengin %20'sinin gelirinin en yoksul %20'sinin gelirine oranı şeklinde hesaplanan P80/P20 oranı ise 7,7'den 7,4'e düşmüştür. 2014'ten 2015'e geçerken 0,6 puan artarak % 46,5'i en düşük gelire sahip yüzde 20'lik grubun aldığı pay ise 0,1 puan azalarak % 6,1 olmuştur. Buna göre; toplumun en zengin %20'sinin gelirine oranı biçiminde hesaplanan P80/P20 oranı 7,4'den 7,6'ya yükselmiştir. Gelir eşitsizliği ise 2015'te 0,006 puan artmıştır.

2015'ten 2016'ya geçerken eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert gelirine göre; en yüksek gelire sahip yüzde 20'lik grubun toplam gelirden aldığı pay 0,7 puan artarak % 47,2 en düşük yüzde 20'lik grubun aldığı pay 0,1 puan artarak %6,2'ye yükselmiştir. Buna göre; toplumun en zengin % 20'sinin gelirin en yoksul %20'sinin gelirine oranı biçiminde hesaplanan P80/P20 oranı 7,6 dan 7,7'e yükselmiştir.

Gelir dağılımı eşitsizliği ölçütlerinden olan Gini Katsayısı, sıfıra yaklaştıkça gelir dağılımında eşitliği, 1'e yaklaştıkça gelir dağılımında eşitsizliği ifade etmektedir. 2013'den 2014'e geçişte yaşanan düzelmeye 2014'den 2015'e geçişte tekrardan bozulmaya dönüşmektedir. 2013'de 0,40 iken 2014 yılında 0,391'e gerileyen Gini Katsayısı 2015'de 0,397'ye yükseldiği ve 2016 yılında ise artışın devam ettiği Gini Katsayısı 2015 yılına göre 2016 yılında 0,007 puan artış ile 0,404'e yükseldiği tabloda görülmektedir (Türkiye İstatistik Kurumu Haber Bülteni, 2017).

Gelir dağılımının 2013'ten 2016'ya doğru istikrarlı bir şekilde olmadığı ve gelir dağılımı eşitsizliğinde de artış ve azalışların olduğunu söylemek mümkündür. Türkiye'nin bu durumda olmasının belli başlı nedenleri ise işsizlik, enflasyon, siyasi krizler, ekonomik istikrarsızlık gibi sebepler sayılabilmektedir. Bu nedenler ülke ekonomisini olumsuz etkilemekle birlikte gelir dağılımı eşitsizliğini arttırmakta, bütün bunların sonucunda yoksul bireylerin sayısında da artış yaşanmaktadır.

Açlık Sınırı, dört kişilik bir ailenin, sağlıklı ve dengeli beslenebilmesi için bir ayda gıda için ayırması gereken asgari harcama miktarını tanımlamaktadır. İnsanın onuruna yaraşır düzeyde bir yaşam sürdürebilmesi için gereken harcama tutarı, sadece gıda ile sınırlı değildir. Gıda harcaması ile birlikte konut, giyim, ulaşım ve diğer ihtiyaçlar için gerekli tutarın da hesaplanması gerekmektedir. Aynı zamanda yoksulluk sınırı zaruri ihtiyaçlar için yapılması gereken toplam harcama miktarını da ifade etmektedir (Türkiye İşçi Sendikalar Konfederasyonu, 2017: 5).

Tablo 2: Dört Kişilik Ailenin Açlık ve Yoksulluk Sınırı (TL- AY), 2016-2017

	Eylül 2016	Aralık 2016	Ağustos 2017	Eylül 2017
Yetişkin Erkek Gıda Harcaması	388,51	399,91	421,27	425,84
Yetişkin Kadın Gıda Harcaması	317,95	328,19	344,21	349,98
15-19 Yaş Grubu Çocuk Gıda Harcaması	410,70	424,40	447,30	452,15
4- 6 Yaş Grubu Çocuk Gıda Harcaması	269,05	279,67	289,96	294,61
Açlık Sınırı	1.386,22	1.432,17	1.504,74	1.522,58
Yoksulluk Sınırı	4.515,37	4.665,04	4.901,42	4.959,54

Kaynak: Türkiye İşçi Sendikalar Konfederasyonu (2017), Eylül 2017 Açlık ve Yoksulluk Sınırı.

Yukarıdaki tabloda Eylül 2017 ayındaki sonuçlar temel alınarak, dört kişilik bir ailenin dengeli, sağlıklı ve yeterli beslenebilmesi için gereken aylık gıda harcaması tutarı yani açlık sınırı 1.522,58 TL'ye yükselmiştir. Gıda harcaması ile beraber, eğitim sağlık, giyim ve konut (kira, elektrik, yakıt, su) ve ulaşım gibi yapılması zorunlu diğer harcamaların toplam miktarı ise yani yoksulluk sınırı, 4.959,54 TL'ye yükselmiş, bekâr bir çalışanın aylık yaşam maliyeti ise 1.901,08 TL şeklinde gerçekleşmiştir (Türkiye İşçi Sendikalar Konfederasyonu, 2017).

Dar ve sabit gelir elde eden bireylerde geçim sıkıntısı artmakta ve bu durumda olanları yoksulluğa sürüklemektedir. Bu durumda aylık mutfak enflasyon düşürülmeli, yoksulluk sınırı ve açlık sınırı için çözüm yollarına gidilmelidir. Gelir elde etmeyenlere düzenli gelir sağlanmalı veya istihdam alanı oluşturulmalı, belli bir gelir elde edenlerin ise elde ettikleri gelir ile yaşam maliyeti arasında pozitif korelasyon oluşturulmalıdır.

3.1.1. Türkiye’de Gelir Dağılımı ve Yoksulluk Çalışmaları

Türkiye’de geçmişten günümüze kadar farklı tarihlerde hem resmi kurumlar hem de özel kuruluşlar ve akademisyenler tarafından çok sayıda gelir dağılımı ve yoksulluk araştırması yapılmıştır.

Türkiye’de gelir dağılımı konusunda ilk çalışma olarak bilinen, 1933 yılında Ticaret Bakanlığı Konjonktür Dairesi tarafından Ankara ve İstanbul’da ikamet eden işçi ve memur ailelerine uygulanan hanehalkı gelir ve tüketim harcamaları adlı anket çalışmasıdır. Bu çalışmayı takip eden 1938 yılında yapılan ve 20 ili kapsayan bir anket çalışması izlemiştir (Karluk, 2005: 77).

Türkiye’de bütün ülkeyi kapsayan ilk gelir dağılımı çalışması, 1963 yılında Tolgay Çavuşoğlu ve Yusuf Hamurda tarafından Devlet Planlama Teşkilatı için hazırlanan ve Türkiye’de milli gelirin, gelir büyüklüğüne göre sıralanmış aileler arasındaki dağılımını tespit eden “Gelir Dağılımı Araştırması” adlı çalışmadır (Çavuşoğlu ve Hamurda, 1966).

1950-1965 döneminde gelirin sosyal sınıflar arasında nasıl dağıldığı ile ilgili araştırmalar yapılmış, fakat bu araştırmalara tarım sektörü dâhil edilmediği için sağlıklı sonuçlar elde edilmemiştir (İslamoğlu, 2017: 128).

DPT daha sonra 1968 ve 1973 yılında iki ayrı araştırma daha yapmıştır. 1987 ve 1994 yıllarında eski adıyla Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE), yeni adıyla Türkiye İstatistik Kurumu tarafından ülke çapında gelir dağılımı çalışmaları yapılmıştır. Ayrıca 1986 yılında Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, 1978 ve 1983 yıllarına Merih Celasun tarafından yapılan çalışmalar ile 1986 yılında Türkiye Sanayici ve İş Adamları Derneği’nin (TÜSİAD) yaptırdığı çalışma, gelir dağılımı konusunda yapılan ana çalışmalardır (Çalışkan, 2010: 104).

Türkiye İstatistik Kurumu kapsamlı gelir dağılımı araştırmalarını; 1994, 2002, 2003, 2004 ve 2005 Hanehalkı Gelir Dağılım Araştırmaları adlı çalışmalarla yapmıştır.

2002-2005 yıllar arasında gelir dağılımı istatistikleri hanehalkı bütçe araştırmasından oluşmaktadır. 2006’dan sonra ise AB birliğine uyum çerçevesinde, gelir dağılımı yanında yaşam koşulları, gelire dayalı göreceli yoksulluk ve sosyal dışlanma gibi

konularda bilgi elde etmek için “Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması” yapılmaya başlanmıştır (İslamoğlu, 2017: 128).

Türkiye’de farklı kurum ve kişilerin yaptığı gelir dağılımı araştırmalarına ait veriler, gelir dağılımı konusunda genel kanaat oluşturmaya rağmen, kapsamlarının ve kullanılan yöntemlerin farklılıklar göstermesi, ulaşılan bilgiler arasında dengesizliklerin oluşmasına yol açmakta ve karşılaştırma yapmayı güçleştirmektedir (Çalışkan, 2010: 105).

Türkiye’deki yoksulluk çalışmaları dış ülkelerle kıyaslandığında uzun bir geçmişe dayandığını söylemek mümkün değildir. 1990’lı yıllarda yoğunluk kazanan yoksulluk çalışmalarının sebebi ise yoksul sayısını artmış olması ve yoksul kesimin giderek yoksullaşmasıydı. Türkiye’de yoksulluk çalışmalarının ortaya çıkmasının sebepleri arasında yapısal uyum, özelleştirme, neoliberal ekonomik politikalar ve bunlara bağlı olarak artan yoksulluk sorunu bulunmaktadır (Şentürk, 2009: 209).

Türkiye’de 2002 yılından itibaren düzenli olarak her yıl TÜİK tarafında yoksulluk çalışmaları yapılmakta ve yoksulluk göstergeleri hesaplanmaktadır. TÜİK, her yıl uyguladığı hanehalkı bütçe anketi tüketim harcaması verilerini kullanarak çeşitli yöntemlere göre yoksulluk sınırları belirlemekte ve yoksulluk oranlarını yayınlamaktadır (Çalışkan, 2010: 104).

3.2. TÜRKİYE’DEKİ SOSYAL YARDIM KURUM VE KURULUŞLARIN YOKSULLUKLA MÜCADELE FAALİYETLERİ

Türkiye’de sosyal yardımların temel amacı, muhtaç kimselere, muhtaçlık koşulları ortadan kalkıp yardım almadan yaşamlarını idam edebilecek duruma gelene kadar gelir güvencesinin sağlanmasıdır. Yoksullukla mücadele politikaları içerisinde sosyal yardımların görevi, yoksulluğun ortadan kaldırılması değil muhtaçlık durumunu minimum düzeye indirmektir.

Genellikle açlık sınırının altında geliri olan ve toplumun alt gelir gurubunu oluşturan yoksulların, orta ve uzun vadeli yoksulluk çalışmalarının sonuçlarını bekleyecek süreleri yoktur. Bu bireylerin beslenme, giyinme, barınma ve sağlık gibi zaruri ihtiyaçlarının hemen karşılanması gerekmektedir. Buna göre sosyal yardımlar yoksul kişilere kısa vadede en büyük destek sağlayıcıdır (Öğülmüş, 2011: 84-85).

Türkiye’de¹⁰ yoksullukla mücadelede bulunan bazı kurumlardan söz edebiliriz. Bunlar Sağlık Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Kredi ve Yurtlar Genel Müdürlüğü, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, Vakıflar Genel Müdürlüğü, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü (SYDGM), belediyeler ve özel kuruluşlar yoksullukla mücadelede yer alan önemli kuruluşlardır.

3.2.1. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü

Yoksulluğun ve gelir dağılımı adaletsizliğinin ciddi bir problem olduğu Türkiye’de devletin yoksullara ve yardıma muhtaç kişilere yönelik sosyal yardım programları bulunmaktadır. Türkiye’de bütün yoksullara yönelik ve yardıma muhtaç bireyler için kapsamlı sosyal yardım programı 1986 yılında kabul edilen 3294 Sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Teşvik Kanunu ile gerçekleşmiştir.

3294 sayılı Kanun ile oluşturulan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu Faaliyetleri, Başbakanlık bünyesinde Fon Sekreteryası tarafından yürütülmekteydi. 9 Aralık 2004 tarihinde ve 5263 sayılı Kanun ile Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü kurulmuştur.

Genel Müdürlük 8 Haziran 2011 tarihli resmi Gazetede yayımlanan 633 sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile kurulan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına bağlanarak Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü adını almıştır (SYGM, 2011: 15).

Başbakanlığa bağlı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü (SYDGM) bir kamu kuruluşudur. Genel müdürlüğün kurulması, teşkilat, görev ve yetkilerine ilişkin usul ve esasları düzenlemek için 5263 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Teşkilatı ve Görevleri Hakkında Kanun çıkarılmıştır (Haspolatlı, 2014: 8).

¹⁰ Sosyal yardım hizmetlerinin büyük bir kısmı, 1986 yılına kadar üç önemli kuruluş tarafından yürütülmekteydi. Bunlar Türkiye Kızılay Derneği, Darülaceze Kurumu ile Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumudur. Özellikle Türkiye Kızılay Derneği askeri, sivil halkın bakımı ve korunması için çaba göstermiş doğal afet sonrasında mağdur ve kimsesizlere geçici barınma, gıda ve sağlık gibi yoksul kimselere sosyal yardım hizmetleri sunmuştur (Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu, 2006: 3).

3.2.2. Sosyal Yardımlaşma ve Danışma Genel Müdürlüğü'nün Sosyal Yardım Alanında Yürüttüğü Faaliyetler

3294 Sayılı Kanunun 1'inci maddesine göre fakr  zaruret içinde ve muhtaç durumda bulunun vatandaşlar ile her ne surette olursa olsun Türkiye'ye alınan veya gelmiş olan kişilere yardım etmek, yoksul olan ve muhtaç vaziyette bulunan vatandaşlara destek olmak, sosyal adaleti sağlamak, gelir dağılımının iyileştirilmesini sağlamak amacıyla oluşturulmuştur (Resmi Gazete, 1986: 1).

Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü tarafından; Sosyal Yardımlaşma ve Danışma Teşvik Fonu kaynağı kullanmak şartıyla ekonomik ve sosyal açıdan farklı yoksullukları olan, ihtiyaç içindeki kişiler için geniş bir çerçevede sosyal yardım programları ve proje destekleri uygulamaktadır. Yoksullukla mücadele alanında faydalı hizmetler sunan SYGM, sosyal yardım uygulamalarını daha verimli hale getirmek, yardım almayan yoksullara ulaşmak ve kamu kaynaklarının kullanımında etkinliği sağlamak adına çalışmalar yapmaktadır (SYGM, 2011: 15).

Tablo 3: SYGM Ana Gruplar Bazında Yaptığı Sosyal Programları

AİLE YARDIMLARI	EĞİTİM YARDIMLARI	SAĞLIK YARDIMLARI	ÖZEL AMAÇLI YARDIMLAR	YAŞLI VE ENGELLİ YARDIMLARI	PROJE DESTEKLERİ VE İSTİHDAM YARDIMLARI
Gıda Yardımları	Eğitim Materyali Yardımları	Şartlı Sağlık Yardımları (Sağlık ve Gebelik) (SSY)	Ağevleri	Yaşlılık Yardımı-2022	Gelir Getirici Proje Destekleri
Banırma Yardımları	Şartlı Eğitim Yardımları		Afet (Acil Durum) Yardımları	Engelli Yardımı-2022	Kırsal Alanda Sosyal Destek Projesi
Sosyal Konut Projesi	Öğle Yemeği Yardımı			Engelli Yakını Yardımı(18 Yaşından Küçük Engelliler)-2022	İstihdam Eğitimi Projeleri
Yakacak Yardımları	Ücretsiz Ders Kitabı	Engelli İhtiyaç Yardımları	İrör Zaran Yardımı	Silükozis Yardımı-2022	Sosyal Hizmet Projeleri
Epi Vefat Etmiş Kadınlara Yardım	Öğrenci Taşıma Banırma ve İleje Yardımı	GSS Gelir tespiti ve Prim Desteği	Sosyal Uyum Yardımı	Evde Bakım Yardımı	İşe Yönlendirme Yardımı
Muhtaç Asker Ailelerine Yardım	Engelli Öğrencilerin Ücretsiz Taşınması				İşe Başlama Yardımı
Doğum Yardımı	Yurt Yapımı				
Öksüz ve Yetim Yardımı					
Muhtaç Asker Çocuğu Yardımı					

Kaynak: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (2016), 2016 Yılı Faaliyet Raporu.

Sosyal Yardımlaşma ve Danışma Genel Müdürlüğü'nün başlıca faaliyetleri; periyodik yardımları, eğitim yardımları, sağlık yardımları, proje yardımları ve çeşitli sosyal yardımlar (yakacak, gıda ve sosyal konut yardımlar) şeklinde sıralayabiliriz. Bu yardımlar yoksulluğun şiddetini en aza indirmektedir.

- 1) Periyodik yardımlar, il ve ilçede vakıflar tarafından, ihtiyaç sahiplerine gıda, yakacak, ilaç gibi acil ve gündelik ihtiyaçların giderilmesi olarak bilinen yardımlardır (Devlet Planlama Teşkilatı, 2007: 38).
- 2) Engelli bireylerin eğitim ve tedavilerine yönelik gerekli olan, işitme cihazı, araç-gereç gibi ihtiyaçları karşılayarak topluma katılmaları sağlamak ve engeli bireylere özgüven aşılamak (SYGM, 2011: 15).
- 3) Sağlık yardımları, yoksul ve sosyal güvencesi olmayan kişilerin ayakta tedavi giderleri için Sağlık Bakanlığı'na aktarılan kaynaklar ve Vakıf'a gönderilen yardımlardan oluşmaktadır. Bu kapsamda yeşil kart sahiplerinin ayakta tedavi giderleri, yeşil kartı olmayan ve ödeme güçlerini aşan sağlık

giderleri, kimsesiz ve evsiz kişilerin genel sağlık giderlerini karşılamaktadır (Devlet Planlama Teşkilatı, 2007: 38).

- 4) Yardıma muhtaç hanelerin eğitim çağındaki çocuklarına eğitimde fırsat eşitliği sağlayan; yükseköğrenim bursu, ilköğretimdeki taşınmalı sistem kapsamındaki öğrencilere öğle yemeği, ilköğretimde ücretsiz kitap, her türlü okul ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik yardımları desteklemektedir. Toplumun en yoksul kesimindeki ailelere, ilk ve orta öğretimdeki çocuklarının okula devam etmeleri şartıyla Şartlı Eğitim Yardımları gibi eğitime destek programlarını da desteklemektedir. (SYGM, 2011: 15). Eğitim yardımlarının kadınlara verilmesi ve kız çocuklarına erkek çocuklarına göre nispeten daha çok nakdi yardımının yapılması kadının toplumdaki yerinin ne kadar önemli olduğunda göstermektedir. Aynı zamanda bu yardımların kadınlara yönelik olması kadın yoksulluğunda azaltmaktadır.
- 5) Düzenli nakdi sosyal yardım programı çerçevesinde muhtaç durumdaki eşi vefat etmiş dul kadınlara iki ayda bir nakdi yardım desteği sağlanmaktadır.
- 6) Vatani görevini yerine getirmekte olan askerlerin, sosyal güvencesi olmayan ve ihtiyaç sahibi ailelerinin askerlik görevi süresince desteklenmesi ve nakdi yardım yapılması, babası askerde olan ve 18 yaşından küçük muhtaç asker çocuklarına yapılan nakdi yardımlarda 3294 sayılı kanun kapsamındadır (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2016: 51-52).

3.2.2.1. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Proje Destek Faaliyetleri

Genel Müdürlük, Genel Proje Destekleri ve Kırsal Alanda Sosyal Destek Projesi (KASDEP) kapsamında bulunan projeleri desteklemektedir.

3.2.2.1.1. Kırsal Alanda Sosyal Destek Projesi (KASDEP)

2003'te başlatılan Kırsal Alanda Sosyal Projesi ile kırsal alanda sosyo-ekonomik yoksunluk içinde olan birey ve ailelerin en uygun yönetimle üretime katılmaları, üretilen tarımsal ürünlerin yerinde değerlendirme ve pazarlamaları, gelir düzeylerini arttırmaları ve üretimde devamlılığın sağlanması hedeflenmiştir. Proje kapsamında, tarımsal üretim yapabilmek için yeterli sermayesi olmayan ve süt sığırcılığı, hayvancılık

ve seracılık yaparak gelir elde etmek isteyen bireyler bir kooperatif bünyesinde birleşerek destek alabileceklerdir.

Projeden yararlanacak kişiler Sosyal Yardımlaşma ve Danışma Vakfı tarafından belirlenmekte, kooperatif şeklinde düzenlenmesi ise İl Tarım Teşkilatı tarafından gerçekleştirilmektedir (SYGM, 2011: 43).

3.2.2.1.2. Gelir Getirici Proje Faaliyetleri

Sosyal ve ekonomik yoksunluk içinde olan kişilerin gerekli ihtiyaçları karşılanarak topluma kazandırılması ve ekonomide aktif üretken duruma geçerek, sürdürülebilir bir gelire ulaşmaları amaçlı bir proje faaliyetidir. Bu proje kentsel yerlerde istihdam oluşturmak, kırsal alanda yöre şartlarına uygun üretim içerikli faaliyetlere yönelik gelir getirici proje desteklerine önem vermektedir.

Bu projenin amacı, yoksul kişi veya hanelerin geçimlerini sağlayacak işler kurmaları, gelir sağlamaları ve başlattıkları işlerde istikrarın sağlanması hedeflenmektedir. Bu proje için ortam ve koşullar uygun olmalı, üretim, emek yoğun ve beceri gerektiren konuları kapsamalıdır, üretilecek ürün veya hizmetin yöresel satış ve pazarlama imkânlarının da olması gerekir (SYGM, 2011: 44).

3.2.2.1.3. Sosyal Hizmet Proje Faaliyetleri

Sosyal hizmet projelerinin amacı, gelir düzeyi az olan bireylerin dışlanma riskinin azaltılması, sosyal adaletin sağlanmasına yardımcı olmak, sokakta çalışan ve barınan çocuklara, engellilere, yaşlılara, korunmasız kadın ve erkeklerle, işsiz gençlere ve yoksullara sağlanana düşük maliyetli sosyal hizmetleri çoğaltmaktır. Sosyal hizmet projelerinin geri ödemesi yoktur. Bireylere karşılıksız ve teminatsız bir şekilde verilmektedir (SYGM, 2011: 44).

3.3. Yerel Yönetimlerin (Belediyelerin) Sosyal Alanındaki Etkinlikleri

Yerel yönetimler kent, köy gibi belirli bir yerde ve bölgede bir arada yaşayan topluluk üyelerinin en çok ihtiyaç duydukları ortak hizmetleri sağlamak amacıyla oluşan yönetim birimleridir. Türkiye’de 1990’lı yılların ortalarından beri muhtaç durumda olan yoksullara yönelik hizmetlerin sunulmasında farklı çalışmalar da bulunmaktadır. 2005’te çıkarılan 5393 sayılı Belediye Kanunu’nun 14. maddesinde belediyelerin görevleri arasında sosyal hizmet ve yardım görevinin geçmesi ve yine aynı

maddeye göre belediyelerin engelli, yaşlı, düşük ve gelir düzeyi düşük olanlara uygun hizmet sunacaktır, ibaresi yer almaktadır.

2005 yılında yapılan bir araştırmaya göre, Türkiye nüfusu 50 binin üzerindeki 95 belediye üzerinde yapılan araştırmada ülkemizdeki belediyelerin %85'nin yoksul, engelli, yaşlı ve çocuklara yönelik sosyal yardımlarda bulunduğu anlaşılmıştır. Belediyeler genellikle aynı yardımlarda bulunmaktadır (Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, 2011, 43). Belediyelerde en fazla tercih edilen yardım türlerinin başında gıda, giyecek ve nakit yardımı yer almaktadır. Aynı zamanda öğrencilere kırtasiye malzemesi, engelli bireylere tekerlekli sandalye yardımı, hasta ve yatalak yoksullara hasta bezi yardımı, yoksul ve kimsesiz çocukların sünnet giderleri, yoksullara ev eşyası yardımı gibi hizmetlerde sunmaktadır.

3.4. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü

8 Haziran 2011 tarihinde “633 sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kararname” 27958 sayılı Resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe konulmuştur. Bu Kararname ile uzun yıllar korunmaya muhtaç ve yoksul çocukların bakım ve korumasını sağlayan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü (SHÇEK) kapatılarak görevleri Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na devredilmiştir. SHÇEK'in taşra teşkilatında yer alan sosyal hizmet kuruluşları da bu kararnameyle birlikte Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüklerine bağlanmıştır (Yazıcı, 2012: 500).

633 sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının 2. maddesinin f bendine göre, toplumun sosyal yardım ve korumaya ihtiyaç duyan kesimlerine yönelik yardım faaliyetlerini düzenli ve etkin bir şekilde yürütmek; yoksullukla mücadeleyle ilişkin ulusal politika ve yöntemlerin belirlenmesini koordine etmeyi amaçlamaktadır (Resmi Gazete, 2011: 980).

Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlükleri tarafından yapılan sosyal inceleme çalışmaları sonucunda, bir çocuğun sosyal yardımlarla desteklenerek ailesi yanında korunması gereken, bu çocuk veya çocukların ailelerine geçici veya sürekli nitelikte nakdi veya sosyal yardımlar yapılmaktadır (Yazıcı, 2012: 504). Sosyal yardımları güçlendirmek; korunmaya, bakıma ve yardıma muhtaç çocuk, kadın, engelli ve

yaşlıların tespiti, bunların korunması, bakımı, yetiştirilmesi ve rehabilitasyonlarını sağlamak üzere gerekli hizmetleri de sağlamaktadır (Resmi Gazete, 2011: 980).

3.5. Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü'nün Görevleri

Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü'nün belli başlı görevleri bulunmaktadır:

- 1) Yoksullukla mücadele ve sosyal yardımlar alanında ulusal düzeyde uygulanacak politika ve stratejilerin oluşturulmasını sağlamak ve bununla ilgili düzenlemeler yapmak, yapılan bu çalışmaları takip etmek ve değerlendirmek.
- 2) 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik kanununun hedeflerini gerçekleştirmek ve gerekli mali ve idari tedbirleri almak.
- 3) SYDTF gelirlerini zamanında toplamak, toplanan gelirlerin yerinde, zamanında ve ihtiyaç duyuldukça kullanmasını sağlamak.
- 4) 3294 sayılı Kanun hükümlerine göre oluşturulan vakıfların giderlerini, iş ve işlemlerini araştırmak, incelemek, denetlemek ve izlemek, bunun sonucunda oluşan aksaklıkları gidermek, vakıfların çalışma usul ve esaslarını belirlemek sosyal yardım programlarını oluşturmak.
- 5) Kamu kaynaklarıyla yardım yapılması öngörülen bireylere aylık, ücret, yardım, tazminat veya bir başka ad altında yapılacak her türlü sosyal yardımın ödenmesi ve alınan yardımların ve ödemelerin kayıt altına alınmasından sorumlu olmak. Diğer kamu kurum ve kuruluşlar tarafından yapılan bütün sosyal yardım ve ödemelerin veri tabanında izlenmesine ilişkin işlemleri yürütmekle yetkilidir.
- 6) Yoksullukla mücadele ve Genel Müdürlüğün görev alanında bulunan diğer konular hakkında araştırma yapmak, bu konuda proje hazırlamak ve uygulamak.
- 7) Yoksullukla mücadele alanında uluslararası gelişme ve uygulamalardan haberdar olmak Türkiye için faydalı olan modelleri Türkiye uyarlamak.
- 8) Sosyal yardıma hak kazanılmasında ve genel sağlık sigortalılığının tespitinde esas alınacak gelir tespiti yapmak, bu tespitlerin Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarıyla işbirliği yaparak uygulamasını sağlamak (Resmi Gazete, 2011: 985-986).

3.6. Sosyal Güvenlik

Sosyal güvenlik toplumun hastalık, işsizlik, yaşlılık, ölüm nedeniyle geçici veya devamlı olarak kazançtan yoksun kalması durumunda düşeceği yoksulluğa karşı çocuk sayısının çoğalması ve hamile olanlara ilişkin alınması gereken önlemler bütünüdür (Baybora, 2013: 196).

Sosyal güvenlik, toplumda yoksulluğun ve gelir dağılımındaki eşitsizlikleri önlemede ve toplumsal huzuru sağlamada oldukça büyük bir öneme sahiptir. Türkiye’de sosyal güvenlik sistemi sosyal sigortaya dayalı olup, sosyal hizmetler ve sosyal yardımlardan oluşmaktadır. Yoksul kesim çoğunlukla çalışmadığı veya kayıt dışı sektörlerde düşük ücretlerle çalıştığı ve prim ödeme gücüne sahip olmadığı için sosyal sigorta sistemi içinde yer alamamakta, bu nedenle sosyal güvenlik harcamaları, sosyal hizmetler ve sosyal yardımlar sistem aracılığıyla finans edilmektedir (Devlet Planıma Teşkilatı, 2007: 34) .

Sosyal güvenlik ile ilgili olarak, 1993’de ihtiyaç halindeki yoksullar için sağlık hizmetlerinin sunulması için yeşil kart¹¹ uygulamasına geçilmiştir. 1999 yılında işçi, işveren ve devletten ödedikleri primler ile finanse edilen işsizlik sigortası programı oluşturulmuştur (Bayri, 2013: 25).

Devlet sağlık ve sosyal güvenlik hizmetlerini sunarak yoksulluğa müdahale edebilir. Toplumsal refahı yükseltmek ve özellikle gelir düzeyi düşük yoksul hanehalklarının yaşam standartlarını yükseltmek için sosyal güvenlik sistemi yoksullukla mücadelede önemli bir araçtır (Solmaz ve Avcı, 2017: 52).

Sosyal güvenlik harcamaları vergilerle ya da işçi, işveren ve kimi zaman da devletten sağlanan katkı payları (sosyal sigorta primleri) ile finanse edilmektedir, çoğunlukla devlet tarafından yürütülen bir sigorta sistemidir (Karadeniz, 2017: 169).

¹¹ 2012’de zorunlu Genel Sağlık Sigorta’sına (GSS) geçilmesiyle Yeşil Kart uygulaması sona ermiştir. Bu tarihten sonra yoksul bireylere (gelir testi sonucunda ailedeki kişi başı geliri brüt asgari ücretin 1/3’ ünden az olan bireylere) GSS primi Bakanlık tarafından karşılanacaktır. GSS prim desteğiyle “Yeşil Kart” uygulamasına geçilmiştir (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2016: 58).

Türkiye’de memurlar kapsayan Emekli Sandığı, işçiler kapsayan alan Sosyal Sigortalar Kurumu, esnaf ve küçük sanatkârları içine alana BAĞ-KUR, 2001 de bu üç kurumu Sosyal Güvenlik kurumu adı altında toplanmıştır. SSK, Emekli Sandığı ve BAĞ-KUR’un sağladıkları olanaklar SGK ile eşit halle getirilmiştir (Şener, 2010: 9).

3.6.1. Şartlı Sağlık Yardımları (Sağlık ve Gebelik)

Şartlı Sağlık yardımları (ŞSY), Başbakanlık tarafından toplumun en yoksul kesiminde yer alan ailelere 0 ve 6 yaş arası çocuklarını planlı olarak sağlık kontrollerin yapılması şartı ile düzenli yardımın yapılmasıdır. Öte yandan hamile kadınların doğumlarını hastanede gerçekleştirmeleri ve düzenli olarak doktor kontrolüne gitmeleri şartıyla gebelik yardımları yapılmaktadır (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2016: 56).

Tablo 4: 2016 Yıllı Şartlı Sağlık Yardımları Hane Sayısı/Fayda Sahibi Sayısı

Şartlı Sağlık Yardımları	Hane Sayısı	Fayda Sahibi Sayısı
Erkek Çocuk	494.811	608.411
Kız Çocuk	464.661	580.874
Gebelik	120.141	119.303
Lohusalık	42.687	42.765
Doğum	66.894	67.133

Kaynak: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (2016), 2016 Yıllı Faaliyet Raporu.

Tabloda Şartlı Sağlık Yardımlarından faydalanan hane sayısı ve faydalananların sayısı gösterilmektedir. Şartlı Sağlık Yardımları toplumdaki yoksul hanelere yönelik olarak verilmektedir. ŞSY ile anne ve çocuk sağlığı güvence altına alınmaktadır. Şartlı Sağlık Yardımlarında 2016 yılında çocuklara aktarılan kaynak tutarı 400,38 milyon TL kadınlara aktarılan kaynak tutarı ise 21,62 milyon TL olarak belirlenmiştir (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2016: 56-57).

Kamu sağlık harcamalarının düşük düzeyde tutulması ve kamu sağlık hizmetlerinin yetersiz olması düşük ve orta gelirli ülkelerde doğuştan yaşam beklentisinin yüksek gelir grubundaki ülkelere göre kısılmasına, anne ve bebek ölümlerinin artışına yol açmaktadır (Karadeniz, 2017: 171).

Bu yardımların amacı sağlıklı bireylerin yetişmesini sağlamak, çocuk ölümlerini azaltmak, doğum esansında anne sağlığını korumak, yoksulluk ve muhtaçlık düzeyini minimuma indirmek ve ülkenin sahip olduğu genç ve dinamik nüfus yapısını da korumaktır. Şartlı Sağlık Yardımları sağlık yoksulluğunun tamamen ortadan kaldırmasa da yoksul hanelere oldukça fayda sağlamıştır. Şartlı sağlık Yardımları ülke nüfusunu da olumlu etkilemekte ve ülkenin nüfus yoksulluğuyla karşı karşıya kalmasını engellemektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

GELİR DAĞILIMI VE YOKSULLUK BİLECİK İLİ ÖRNEĞİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA VE SONUÇLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Çalışmanın bu bölümünde araştırma yöntemi, araştırmanın amacı yer almakta ve “Gelir dağılımı ve yoksulluk: Bilecik ili örneği” konulu anket çalışması uygulanmış anket analiz ve sonuçları hakkında bilgi verilmektedir.

4.1. BİLECİK İLİ İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER

Bilecik, Türkiye’nin dört coğrafi bölgesinde toprakları olan tek ilimizdir. Bilecik ili, Marmara Bölgesinin güney doğusunda; Marmara, Karadeniz, İç Anadolu ve Ege bölgelerinin uç noktaları üzerinde bulunmaktadır. Agrilion ve Belekoma ilin en eski adları arasındadır. Osmanlı İmparatorluğu’nun kurulduğu topraklardadır. Her yıl Ertuğrul Gazi’yi Anma ve Söğüt Şenlikleri, Bilecik iline bağlı olan Söğüt ilçesinde yapılmaktadır.

Sakarya Irmağı tarafında kurulan, göletleri ve derelerinin zenginliği ile bilinen bölge antik çağlardan günümüze tarihin izlerini taşımaktadır. Bilecik ilinde Kurtuluş Savaşına ait kalıntılar, Bilecik ilinin ilk yerleşim yeri olarak bilenen Şeyh Edebali Türbesi çevresinde rastlanabilmektedir. Bölgede bulunan Şeyh Edebali Türbesi, hem manevi değeriyle hem de tarihi özelliğinden dolayı yerli ve yabancı turistlerin ilgi odağı haline gelmiştir (Bilecik İli, 2017: 1).

Ekonomisi tarım ve hayvancılığa dayanır. Nüfusun %70’i tarım ile geçinmektedir. Sulama, gübreleme ve modern tarım aletlerine önem verilmekte ve geliştirilmektedir. Arazinin %40’ı tarıma ve ekime müsaittir. Sulu tarım gelişmiştir. Başlıca tarım ürünleri; beylerce üzüm, nar, erik, kiraz, muşmula; buğday, baklagiller, arpa, mısır, nohut, fasulye, şekerpancarı, ayçiçeği, soğan, barbunya; semizotu, havuç, sivri biber, domates, patlıcan ve şerbetçi otudur.

Hayvancılık son yıllarda gelişmeye başlamıştır. Besi hayvancılığı daha çok gelişmiştir. Sığır, keçi ve koyun beslenmektedir. Yer yer arıcılıkta yapılmaktadır. İpekböcekçiliğinde ise Bursa ve Balıkesir ilerinden sonra gelmektedir.

Madenler konusunda da Bilecik taşı ismi verilen mermer (kireç taşları) ile bilinmektedir. Seramik ve cam sanayisinde kullanılan kil, kaolin ve feldispat Bilecik'te çokça bulunur. Ayrıca Söğüt'te çıkarılan siyah benekli beyaz mermerler değerli mermer taşları arasında yer almaktadır.

Bilecik sanayi bakımında da gelişmiş, yakın bir zaman diliminde Bilecik Türkiye'nin önemli sanayi bölgesi olmaya adaydır. Mevcut olan sanayi tesisleri seramik, tarım ve orman sanayisine dayanır. Başlıca fabrikaları; şofben ve radyatör demirdöküm fabrikaları, teneke fabrikası, kâğıt fabrikası, defter fabrikası, su tesisatı malzemeleri üreten fabrikalar, şerbetçi otu fabrikaları, seramik fabrikaları, yedek parça fabrikası, ipekli dokuma fabrikaları, ambalaj kâğıdı ve sandığı fabrikalar ile 500'e yakın küçük işletme tesislerine sahiptir. Ayrıca mermer, tuğla, seramik, dericilik, bıçakçılık ve tahta işlemecilikte oldukça ileri düzeydedir (Coğrafya Dünyası, 2017: 1), bütün bunlar Bilecik İlının gelirini ve gelir dağılımını olumlu yönden etkilemekte, birlikte işsizliği azaltmakta ve istihdamı sağlamaktadır.

4.2. ARAŞTIRMAYA DAİR BİLGİLER

4.2.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı Bilecik İl merkezinde yaşayan bireylerin gelir dağılımı ve yoksulluk hakkındaki düşünce ve önerilerini incelemektir. Yapılan araştırma ile Bilecik ilinde ikamet eden bireylerin Bilecik'teki gelir dağılımı adaletli mi, eşitsiz dağılan gelir dağılımı nasıl düzeltilmeli, Bilecik il merkezinde yoksulluk tespiti yapılmaya çalışılmıştır.

4.2.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklem

Bu araştırmanın kuramlarını sınamak için seçilen temel veri toplama aracı, bireylerle yüz yüze yapılan görüşmelerde uygulanan anket olmuştur. Anketler Bilecik İlinde yaşayan bireylere uygulanmıştır. Buna ilaveten, araştırma yapılan yerlerle ilgili

ulaşılan bilgiler, yapılan gözlemler ve bireylerin verdikleri bilgiler ve yaptıkları açıklamalar da araştırmaya veri teşkil etmiştir.

Araştırmada tarama modeli temel alınmıştır. Tarama modelleri, yargıya varmak amacıyla, evrenin tümü veya ondan alınacak bir örneklem üzerinde yapılan tarama çalışmalarıdır (Yılmaz ve Bindak, 2016: 33). Çalışmada ana evren Bilecik İlinde yaşayan bireylerdir.

Araştırmada örnek büyüklüğünün belirlenmesi için aşağıdaki Formül 4. 1 uygulanmıştır.

$$n = \frac{NZ^2 - PQ}{d^2(N - 1) + Z^2 PQ} \quad (4.1)$$

Burada;

N= Ana kitle sayısı değeri

Z= 0,95 güven aralığında Z tablo

P= Olumlu olasılık

Q= Olumsuzluk olasılığı

d= Hata payını göstermektedir.

$$n = \frac{(80.000)(1.96)^2 - (0.50)(0.50)}{(0.10)^2 (80.000 - 1) + (1.96)^2 (0.50)(0.50)} = 96 \quad (4.2)$$

Daha önce literatürdeki kaynaklardan edinilen bilgiler ve Bilecik İli 2017 yılının merkez nüfusu göz önünde bulundurularak birey sayısı, örnek büyüklüğü %95 güven aralığında ve %10 hata payı ile Formül 4. 2 ile 96 olarak tespit edilmiştir. Fakat anket sorularına cevap verilmemesi veya anketlerin doldurulması aşamasında hata yapılması riski göz önüne alınarak örnek büyüklüğü 140 olarak belirlenmiştir. 140 adet anket, rastgele Bilecik İli bireylerine uygulanmıştır. Bu anketlerden 20 tanesinin hatalı

olması sebebiyle değerlendirilmeye alınmamıştır. Anketlerdeki noksanlıklar; aynı soruya birden çok cevap verilmesi veya bazı soruların cevaplanmamasıdır. Toplamda 120 anket değerlendirilmeye alınmış ve bu anketler aracılığıyla Bilecik ilinin gelir dağılımı ve yoksulluğu araştırılmıştır.

Anket soruları birey özelinde sorulmuş, aileyi de içine alan sorular yer almaktadır. Ankette bireylere; cinsiyet, medeni durum, öğrenim durumu, meslek, aylık hanehalkı gelir aralığı, aylık gıda (mutfak) harcaması bireyin kişisel bilgilerini öğrenmek üzere demografik sorular sorulmuştur. Daha sonrada gelir dağılımı ve yoksulluk ile ilgili 25 yargıya yer verilmiş yargılar bireylere sunulmuştur. Yargılar için bireylere; “kesinlikle katılıyorum”, “katılıyorum”, “karasızım”, “katılmıyorum” ve “kesinlikle katılmıyorum” seçenekleri sunulmuştur.

4.2.3. Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında yapılan anket çalışmasında ulaşılan veriler Statistical Package for Social Sciences (SPSS) Statistics 24 programı aracılığıyla analiz edilmiştir. SPSS ile analizi yapılan verilerin her biri için tanımlayıcı istatistiki analizler kullanılmıştır.

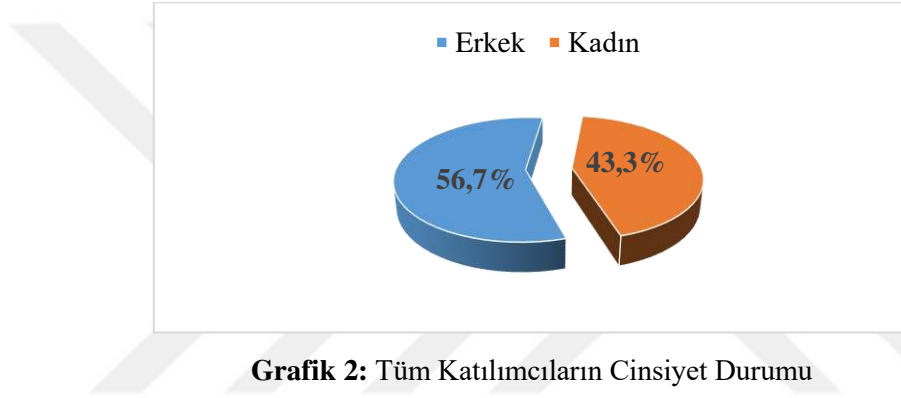
Analiz yapılırken bazı değişkenlerin anlamlılık düzeyleri göz önünde bulundurulmuştur. Testin anlamlılık düzeyi olarak belirlenen α , anakütle parametreleri kuramında kullanılan güven düzeyinin 1’den çıkarılmasıyla ulaşılan orandır (Lorcu, 2015: 11). Çalışmanın anakütle parametreleri tahmininde güven düzeyi daha önce 0.95 olarak belirlenmişti. O halde testin anlamlılık düzeyi $1 - 0,95 = 0,05$ olarak çıkacaktır. Değerlendirme yapılırken değerler 0,05’ten az olduğu zaman yapılan analizin anlamlı olduğu anlaşılmaktadır.

4.2.3.1. Demografik ve Sosyo-ekonomik Bilgiler

Araştırma bulguları değerlendirilirken öncelikle bireylerin demografik ve ekonomik özellikleri incelenmiştir. Hemen ardından bireylerin yargılara katılma düzeyleri ele alınmıştır.

Tablo 5: Ankete Katılan Bireylerin Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

Cinsiyetiniz	Yanıtlayan Kişi Sayısı /Frekans	Yüzde Olarak %	Kümülatif Yüzde
Erkek	68	56,7	56,7
Kadın	52	43,3	100,0
Genel Toplam	120	100,0	

Grafik 2: Tüm Katılımcıların Cinsiyet Durumu

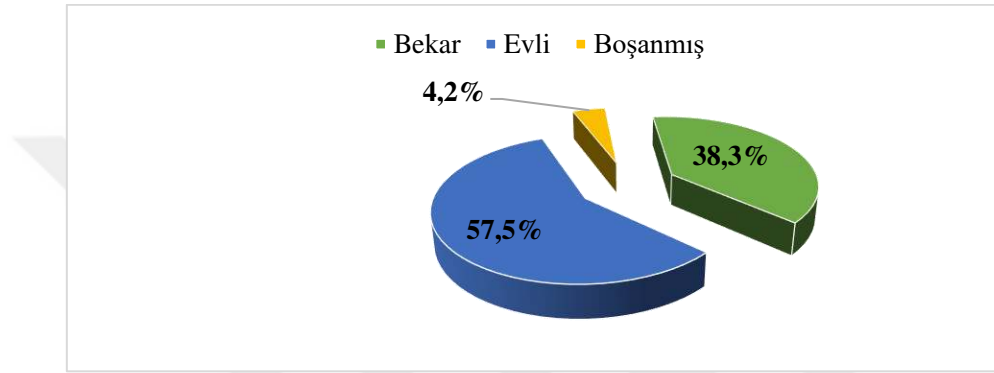
Tablo 5'e göre Bilecik ilinde ankete katılan bireylerin cinsiyet açısından dağılımına baktığımızda; 120 deneğin %56,7'sinin erkeklerin, %43,3'ünün kadınların oluşturduğu görülmektedir.

Toplumda aile reisinin erkek olarak düşünülmesi, ev geçindirmenin erkeğe ait olması, erkeğin farklı işlerde çalışma potansiyelinin yüksek olması gibi faktörler gelirin çoğunlukla erkekler arasında paylaşılmasına neden olmuştur. Yukardaki tablo ve pasta grafiği bunu destekler niteliktedir.

Kadınların birçok alanda ikinci plana atıldığı ve genellikle aile hayatının gerek ve sorumluluklarından dolayı iş hayatındaki engeller de kadının iş hayatında aktif rol almasını engellemektedir. Çağımızda kadınların sosyal ve ekonomik yaşamda aldıkları görevler artmış olmasına rağmen üst yönetim kademelerine erkekler kadar erişemedikleri ve terfi ayırımcılığına maruz kaldıklarını da söyleyebiliriz. Bu nedenlerden dolayı geliri genellikle erkekler aralarında paylaşmaktadır.

Tablo 6: Ankete Katılan Bireylerin Medeni Durumlarına Göre Dağılımı

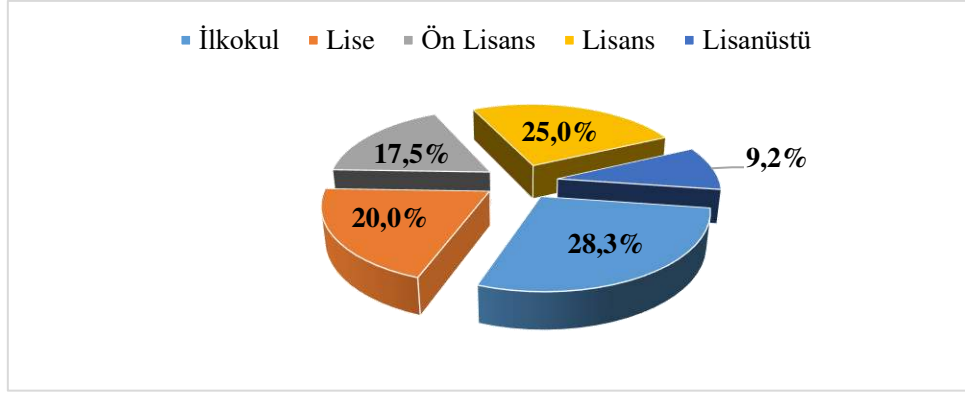
Medeni Durumunuz	Yanıtlayan Kişi Sayısı /Frekans	Yüzde Olarak %	Kümülatif Yüzde
Bekâr	46	38,3	38,3
Evli	69	57,5	95,8
Boşanmış	5	4,2	100,0
Genel Toplam	120	100,0	

Grafik 3: Ankete Katılan Bireylerin Medeni Halleri

Tablo 6'ya göre Bilecik ilinde ankete katılan bireylerin medeni durumlarına bakıldığında; %38,3'ü bekâr, %57,5'inin evli, %4,2'si ise boşanmış olduğu görülmektedir. Yüzdelik oranlara baktığımızda bireylerin genellikle evli veya bekâr oldukları görülmektedir. Evli deneklerin ekonomik ve sosyal olarak daha fazla sorumlulukları olduğu araştırma esansında gözlemlenmiştir. Aynı zamanda çocuk sahibi oldukları göz önünde bulundurulursa gelirin hanehalkı içinde dağılması harcama ve tüketimi de beraberinde getirmektedir.

Tablo 7: Ankete Katılan Bireylerin Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı

Eğitim Durumunuz	Yanıtlayan Kişi Sayısı /Frekans	Yüzde Olarak %	Kümülatif Yüzde
İlkokul	34	28,3	28,3
Lise	24	20,0	48,3
Ön lisans	21	17,5	65,8
Lisans	30	25,0	90,8
Lisansüstü	5	9,2	100,0
Genel Toplam	120	100,0	

Grafik 4: Ankete Katılan Bireylerin Eğitim Durumları

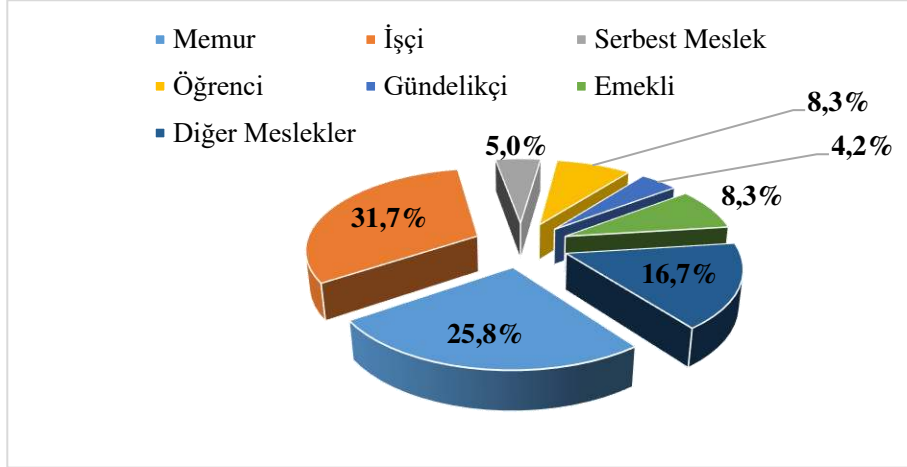
Tablo 7'ye göre Bilecik ilinde ankete katılan bireylerin eğitim durumlarına bakıldığında; 120 bireyin %28,3'ü ilkokul, %20,0'ı lise, %17,5'i ön lisans, %25,0'ı lisans ve %9,2'si ise lisansüstü olduğu görülmektedir.

İlkokul mezunları ve lisans mezunları yüzdeler olarak eğitimde en yüksek paya sahiptirler. Bireylerin farklı yetenek ve becerilere sahip oluşları farklı gelir gruplarının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Eğitimde ve öğretimde başarılı olmak, zeki olmak, girişimci olmak gibi faktörler elde edilen gelirleri artıran unsurlardandır.

Eğitim düzeyi kişiler arasındaki gelir farklılıklarının en önemli nedenlerden birisidir. Eğitim düzeyinin yükselmesinin doğrudan etkileri yanında; pozitif toplumsal dışsallığı da beraberinde getirir. Tablodaki ve grafikteki verilere göre ülkemizde eğitim seviyesinin yükseldiğini söyleyebiliriz. Bu durumun gelir dağılımına, iktisadi kalkınmaya, siyasal ve toplumsal boyuta önemli katkılar sağladığını söyleyebiliriz.

Tablo 8: Ankete Katılan Bireylerin Mesleklerine Göre Dağılım

Mesleğiniz	Yanıtlayan Kişi Sayısı /Frekans	Yüzde Olarak %	Kümülatif Yüzde
Memur	31	25,8	25,8
İşçi	38	31,7	57,5
Serbest Meslek	6	5,0	62,5
Öğrenci	10	8,3	70,8
Gündelikçi	5	4,2	75,0
Emekli	10	8,3	83,3
Diğer Meslekler	20	16,7	100,0
Genel Toplam	120	100,0	

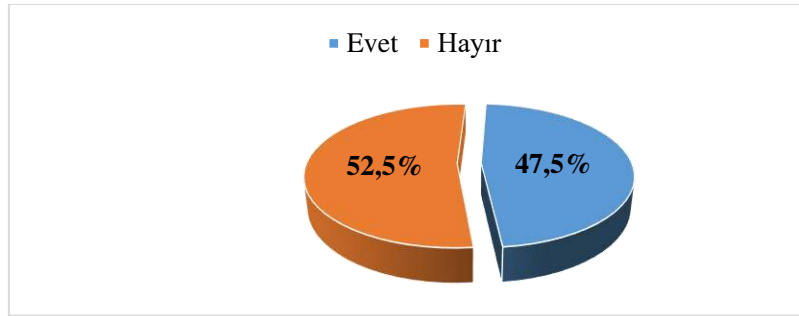

Grafik 5: Ankete Katılan Bireylerin Mesleklere Göre Dağılımı

Tablo 8'e göre Bilecik ilinde ankete katılan bireylerin mesleklere göre dağılımı; %25,8'i memur, %31,7'si işçi, %5,0'ı serbest meslek, %4,2'si gündelikçi, %8,3'ü emekli ve %16,7'si ise diğer meslek gruplarındandır. Tablo ve grafikte görüldüğü gibi işçi ve memurlar yüzdeler olarak en yüksek paya sahiptirler.

Tablo 9: Ankete Katılan Bireylerin Bilecikli Olma Durumları

Bilecikli misiniz	Yanıtlayan Kişi Sayısı /Frekans	Yüzde Olarak %	Kümülatif Yüzde
Evet	57	47,5	47,5
Hayır	63	52,5	100,0
Genel Toplam	120	100,0	

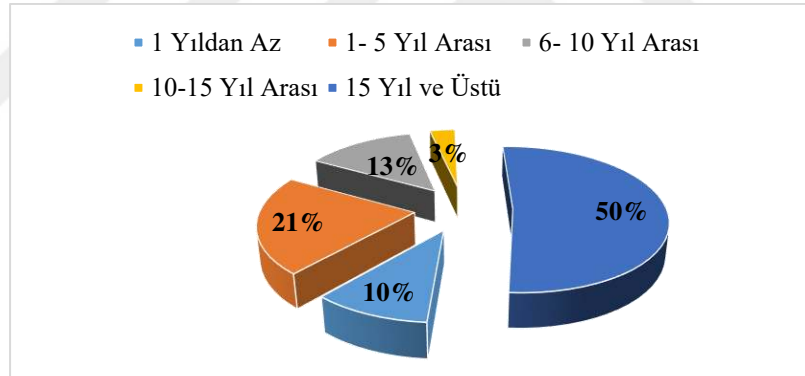
Grafik 6: Ankete Katılan Bireylerin Bilecikli Olma Durumları

Tablo 9'a göre Bilecik ilinde ankete katılan bireylerin Bilecikli olma durumları; %47,5'i Bilecikli olup, %52,5 ise Bilecikli olmadığı gözlemlenmektedir.

Tablo 8'e baktığımızda meslek grupları içinde en çok paya sahip işçi ve memurlar yer almaktaydı. Buda gösteriyor ki Bilecik ile gelişmekte olan iller arasında yer almakta ve bu sayede işçi ve memur göçleri almaktadır. İstihdam gelir dağılımını etkileyen unsurlar arasında yer almaktadır.

Tablo 10: Ankete Katılan Bireylerin Bilecik İlinde İkamet Süreleri

Kaç Yıldır Bilecik'te Yaşamaktasınız	Yanıtlayan Kişi Sayısı /Frekans	Yüzde Olarak %	Kümülatif Yüzde
1 Yıldan Az	13	10,8	10,8
1- 5 Yıl Arası	26	21,7	32,5
6-10 Yıl Arası	16	13,3	45,8
10-15 Yıl Arası	4	3,3	49,2
15 Yıl ve Üstü	61	50,8	100,0
Genel Toplam	120	100,0	

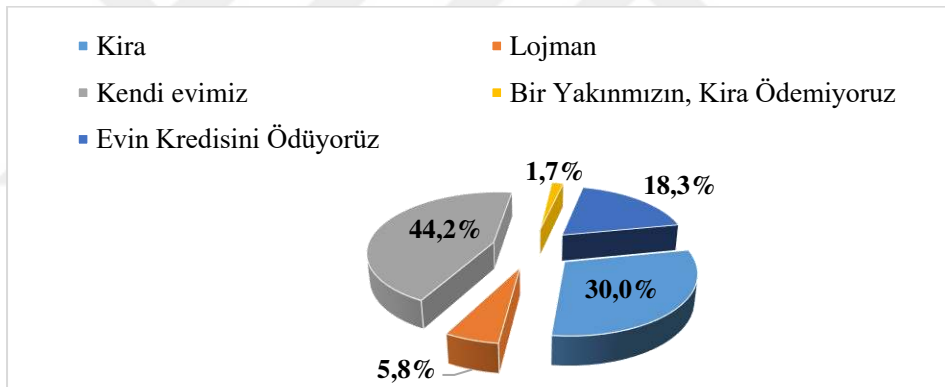
Grafik 7: Ankete Katılan Bireylerin Bilecik İlinde İkamet Süreleri

Tablo 10'a göre ankete katılan bireylerin Bilecik ilinde ikamet süreleri; %10'8'i bir yıldan az, %21,7'si 1-5 yıl arası, %13,3'ü 6-10 yıl arası, %3,3'ü 10- 15 yıl arası ve %50,8'i ise 15 yıl ve üstü Bilecik ilinde ikametgâh etmektedir.

Bu durumda en çok paya sahip olan 15 yıl ve üstü olanlar olup bu bireyler araştırma esansında gözlemlenmiş olup genelde Bilecikli olanlar, meslek ve iş icabı gereği göç edenler yer almaktadır.

Tablo 11: Ankete Katılan Bireylerin Konut Durumları

Oturduğunuz Ev Kime Ait	Yanıtlayan Kişi Sayısı /Frekans	Yüzde Olarak %	Kümülatif Yüzde
Kira	36	30,0	30,0
Lojman	7	5,8	35,8
Kendi Evimiz	53	44,2	80,0
Bir Yakınımızın, Kira Ödemiyoruz	2	1,7	81,7
Evin Kredisini Ödüyoruz	22	18,3	100,0
Genel Toplam	120	100,0	

Grafik 8: Ankete Katılan Bireylerin Konut Durumları

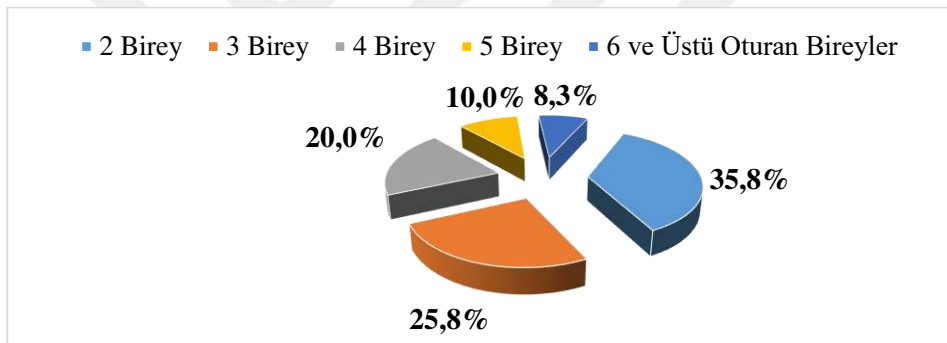
Tablo 11'e göre ankete katılan bireylerin konut durumları; %30,0'ı kira, %5,8'i lojman, %44,2'si kendi evinde, %1,7'si bir yakının ve kira ödemiyorlar, %18,3'ü ise ev kredisini ödemektedir.

Tablo ve grafikte de görüldüğü gibi Bilecik'te barınma sorununun olmadığı anlaşılmaktadır. Araştırma esnasında kirada oturanların çoğu Bilecik halkının yerlisi olmadığı gözlemlenmiştir. Bilecik nüfusunun %18,3'ü ise konut alımı masraflarını konut kredisini ödemekte ve %30,0'ü ise kirada oturmaktadır. Bu oranlar çok yüksek olmasa da bireylerin tüketim eğilimleri yüksek olduğu için bireyleri gelirlerin büyük bir kısmını tüketime ayırmakta, yeterince tasarruf yapmamakta, düşük tasarruflar, yüksek

faizler, kira bedelini ödeyememe ve borçlanma sorununu da beraberinde getirebilmektedir.

Tablo 12: Ankete Katılan Bireylerin Hanehalkı Sayıları

Hanenizde Sizinle Birlikte Kaç Kişi Oturuyorsunuz	Yanıtlayan Kişi Sayısı /Frekans	Yüzde Olarak %	Kümülatif Yüzde
2 Birey	43	35,8	35,8
3 Birey	31	25,8	61,7
4 Birey	24	20,0	81,7
5 Birey	12	10,0	91,7
6 ve Üstü Oturan Bireyler	10	8,3	100,0
Genel Toplam	120	100,0	

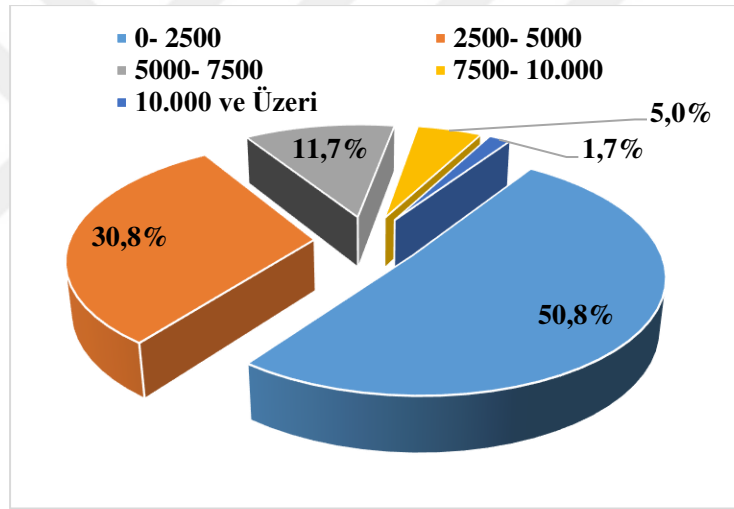
Grafik 9: Ankete Katılan Bireylerin Hanehalkı Sayıları

Tablo 12'ye göre ankete katılan bireylerin hanehalkı sayıları; %35,8'i 2 birey, %25,8'i 3 birey, %20,0'ı 4 birey, %10,0'ı 5 birey, %8,3'ü ise 6 ve üstü oturan bireylerden oluşmaktadır.

Bağımlı hanehalkı büyüklüğü arttıkça ve hanede çalışan sayısı azaldıkça yoksulluk riskinin de arttığı bilinmektedir. Tablodan da anlaşılacağı gibi en çok yüzdelik paya sahip 2 bireyli hanehalkıdır. Bu durum gelir dağılımının adil olmasına yardımcı olmakta ve yoksulluk oranlarının açlık endeksinin altına düşmesini engelleyebilmektedir.

Tablo 13: Ailenin Aylık Hanehalkı Gelir Aralığınız /TL

Aylık Hanehalkı Gelir Aralığınız /TL	Yanıtlayan Kişi Sayısı /Frekans	Yüzde Olarak %	Kümülatif Yüzde
0-2500	61	50,8	50,8
2500-5000	37	30,8	81,7
5000-7500	14	11,7	93,3
7500-10.000	6	5,0	98,3
10.000 ve üzeri	2	1,7	100,0
Genel Toplam	120	100,0	

Grafik 10: Ailenin Aylık Hanehalkı Gelir Aralığınız /TL

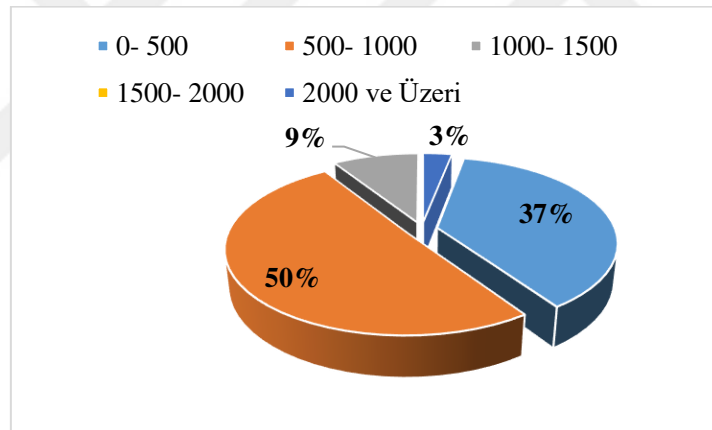
Tablo 13'e göre aylık hanehalkı gelir aralığı/TL cinsinden incelendiğinde; bireylerin 0-2.500 TL aralığında olanlar %50,8'i, 2500-5000 aralığında olanlar %30,8'i, 5000-7500 aralığında olanlar %11,7'si, 7500-10.000 aralığında olanlar %5,0'ı ve %1,7'si 10.000 ve üzeri bir gelire sahip oldukları görülmektedir.

Araştırma esnasında gözlemlenen gelirin en yüksek diliminde yer alanlar genelde patronlar, memurlar, hanede birden fazla kişinin çalışması; en az dilimde yer alanlar öğrenciler, temizlik görevlileri, asgari ücret çalışanları, şoförler, emekliler, gündelikçiler, hanede tek kişinin gelir elde etmesi gibi meslek gruplarına mensup kişilerden oluşmaktadır. Eğitim seviyesinin artması ve hanede çalışan sayısının artması

haneye giren gelir miktarını da artırabilir. Bu durumu mutlak yoksulluk ve görelî yoksulluğu da azaltacaktır. Bireyin geliri ve eğitim seviyesi arasında pozitif yönlü ilişki bulunmaktadır. Eğitim seviyesi yükseldikçe gelir seviyesi de yükselebilir.

Tablo 14: Ailenizin Aylık Mutfak (Gıda) Harcaması

Ailenizin Aylık Mutfak (Gıda) Harcaması	Yanıtlayan Kişi Sayısı /Frekans	Yüzde Olarak %	Kümülatif Yüzde
0-500	45	37,5	37,5
500- 1000	60	50,0	87,5
1000-1500	11	9,2	96,7
1500-2000	0	0	0
2000 ve üzeri	4	3,3	100,0
Genel Toplam	120	100,0	

Grafik 11: Ailenizin Aylık Mutfak (Gıda) Harcaması

Tablo 14'e göre ailenin aylık mutfak (gıda) harcaması incelenmiştir. 0-500 %37,5'i, 500-1000 olanlar %50,0'ı, 1000-1500 olanlar %9,2'si ve 1500-2000 aralığında hiçbir birey harcama yapmamaktadır, 2000 ve üzeri olanlar ise %3,3 yani 120 kişiden sadece 4 kişi 2000 üzeri bir gıda harcamasında bulunmaktadır.

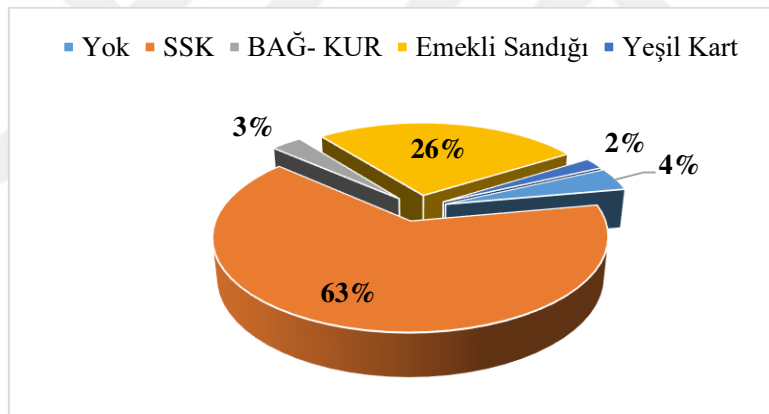
Çalışmayanlar, asgari ücret geliri elde eden dar ve sabit gelirli bireylerin içinde bulunduğu ağır geçim şartları yoksulluğu tetiklemektedir.

Giderek ürünlerin piyasa fiyatı artıyor, alım gücü düşüyor ve enflasyon her geçen gün artıyor. Araştırma esnasında gözlemlenen ücretli çalışanlar, asgari ücretle

Çalışanlar ve işsizler hayatın pahalılığı karşısında geçim sıkıntısı çekmekte gelir vergisi nedeniyle net ücretlerinde gerilemeyle karşı karşıya kaldıklarını beyan etmişlerdir.

Tablo 15: Bağlı Olunan Sağlık Güvence Türü

Sağlık Güvence Türü	Yanıtlayan Kişi Sayısı /Frekans	Yüzde Olarak %	Kümülatif Yüzde
Yok	5	4,2	4,2
SSK	76	63,3	67,5
BAĞ-KUR	4	3,3	70,8
Emekli Sandığı	32	26,7	97,5
Yeşil Kart	3	2,5	100,0
Genel Toplam	120	100,0	

Grafik 12: Bağlı Olunan Sağlık Güvence Türü

Tablo 15'e göre bireylerin bağlı oldukları sağlık güvence türleri incelenmiştir. %4,2'sinin sağlık güvencesi bulunmamakta, %63,3' SSK'ya, %3,3' BAĞ-KUR'a, %26,7'si Emekli Sandığı ve %2,5'i de Yeşil Kartlı olarak görülmektedir.

120 bireyden yalnızca 5 kişinin sağlık güvencesi bulunmamaktadır. Bu durum Bilecik ilinde sağlık yoksulluğunun minimum düzeyde olduğunun göstergesidir. Genellikle bireyler SSK ve emekli sandığı adı altında sağlık hizmetlerine erişmektedirler. Yeşil kartlı olanlar ve sağlık sigortası olmayanlar sağlık yoksulluğu çekebilir bu durumda gelir düzeyleri düşük olduğu da söylenebilir. Kişilerin uzun ve

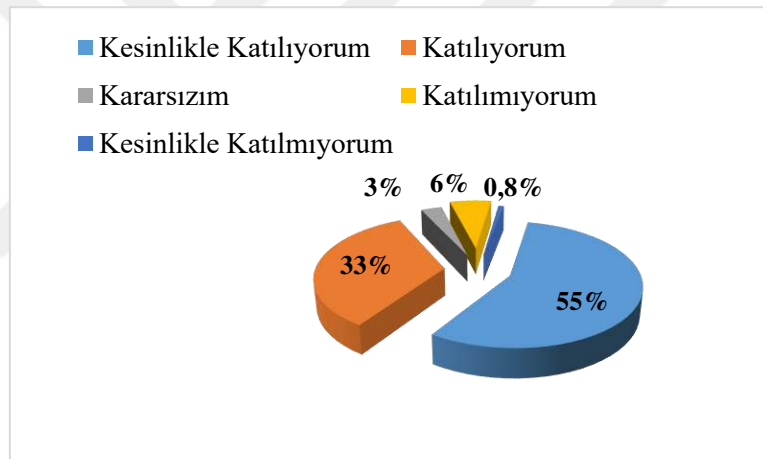
sağlıklı yaşam sürdürebilmeleri için asgari bir gelirin yanı sıra, eğitim ve sağlık koşulların sağlanması da gerekebilir.

4.2.3.2 Anket Sorularına Verilen Cevaplar

1. Soru: Yoksullara ve ihtiyaç sahiplerine karşılıksız yardım dağıtmak Devlet'in görevidir.

Tablo 16: Bireylerin 1. Soru İçin Cevapları

1.Soru İçin Cevaplar	Yanıtlayan Kişi Sayısı/Frekans	Yüzde Olarak %	Kümülatif Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	67	55,8	55,8
Katılıyorum	40	33,3	89,2
Kararsızım	4	3,3	92,5
Katılmıyorum	8	6,7	99,2
Kesinlikle Katılmıyorum	1	,8	100,0
Genel Toplam	120	100,0	

Grafik 13: Tüm Katılımcıların 1. Soru İçin Cevapları

Tablo 16'ya göre ankete katılan bireylerin %55,8'i "kesinlikle katılıyorum", %33,3'ü "katılıyorum", %3,3'ü "kararsızım", %6,7'si, "katılmıyorum", %0,8'i "kesinlikle katılmıyorum" şeklinde görüş bildirmişlerdir. Ankete katılan 107 kişi yoksul ve ihtiyaç sahiplerine karşılıksız yardımlarda bulunmanın devletin görevi olduğu yönünde görüş bildirmişlerdir.

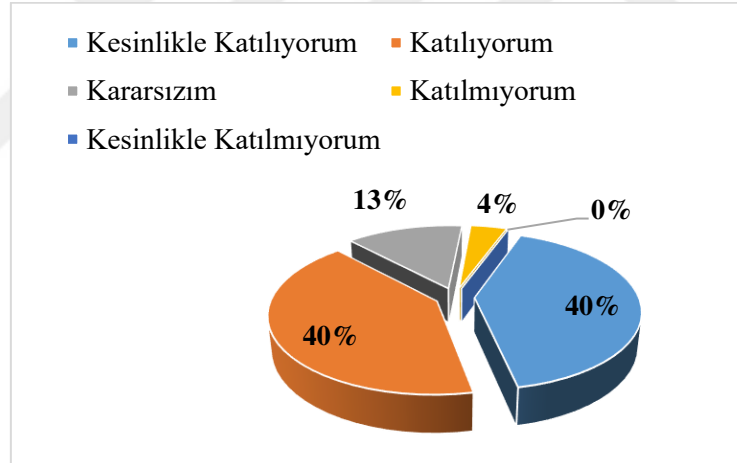
Sosyal devletin temel amaçlarından biri, bireyleri ve toplumu yoksulluktan kurtarmaktır. Sosyal devlet anlayışına göre; hiç kimse hayat standartlarının altında kalmamalıdır. Araştırma esnasında devletin birçok alanda yoksullara ve gelir düzeyi

düşük olan bireylere işsizlik yardımı, sağlık yardımı, gıda yardımı gibi birçok aynı ve nakdi yardımlarda bulunduğu gözlemlenmiştir.

2. Soru: Ülkemizde gelirin adaletsiz olmasının en önemli nedenleri, yüksek enflasyon ve vergi adaletinin sağlanmamasıdır.

Tablo 17: Bireylerin 2. Soru İçin Cevapları

2. Soru için Cevaplar	Yanıtlayan Kişi Sayısı /Frekans	Yüzde Olarak %	Kümülatif Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	49	40,8	40,8
Katılıyorum	49	40,8	81,7
Kararsızım	16	13,3	95,0
Katılmıyorum	5	4,2	99,2
Kesinlikle Katılmıyorum	1	,8	100,0
Genel Toplam	120	100,0	

Grafik 14: Tüm Katılımcıların 2. Yargı İçin cevapları

Tablo 17'ye göre ankete katılan bireylerin %40,8'i "kesinlikle katılıyorum", %40,8'i "katılıyorum", %13,3'ü "kararsızım", %4,2'si "katılmıyorum", %0,8'i "kesinlikle katılmıyorum" şeklinde görüş bildirmişlerdir.

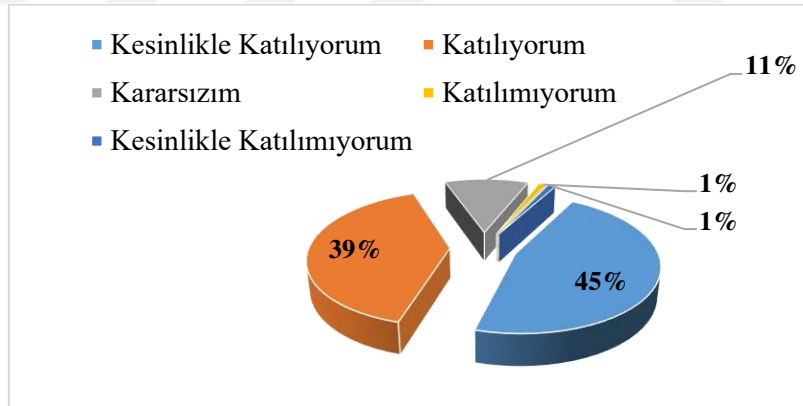
Ankete katılan 120 kişiden 98'i ülkemizde gelirin adaletsiz olmasının en önemli nedenleri, yüksek enflasyon ve vergi adaletinin sağlanamamasına bağlamıştır. Mal ve hizmet fiyatlarının devamlı artması, özellikle gelir düzeyi düşük olan bireylerin alım güçlerinde azalmalara neden olmaktadır. Ekonomi enflasyon içine girince ekonomide istihdam ve genel fiyatlar yükselmekte, girişimcilerin kârları artmakta tasarruf hacmi,

ticaret ve ödemler dengesi ve ekonomik kaynakların kullanış negatif olarak etkilenmekte. Enflasyon zengin daha güçlü fakiri daha fakir halle getir: bu durum orta sınıfın küçülmesine ve sosyal sınıflar arasında dengesizliklere neden olabilir. Devlet artan kamu finansmanı açığını kapatmak için dolaylı vergileri artırmaktadır. Örneğin katma değer vergisi gibi tersine artan oranlı vergilerin artışı gelir dağılımını olumsuz etkilemektedir, düşük gelirli bireylerin aleyhine sonuçlar doğurduğu gözlemlenmiştir.

3. Soru: Gelir dağılımdaki adaletsizliğin giderilmesi için hükümetin maliye politikası araçlarını düzeltmesi gerekir.

Tablo 18: Bireylerin 3. Soru İçin Cevapları

3.Soru İçin Cevaplar	Yanıtlayan Kişi Sayısı /Frekans	Yüzde Olarak %	Kümülatif Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	55	45,8	45,8
Katılıyorum	47	39,2	85,0
Kararsızım	14	11,7	96,7
Katılmıyorum	2	1,7	98,3
Kesinlikle Katılmıyorum	2	1,7	100,0
Genel Toplam	120	100,0	

Grafik 15: Tüm Katılımcıların 3. Soru İçin Cevapları

Tablo 18'e göre ankete katılan bireylerin %45,8'i "kesinlikle katılıyorum", %39,2'si "katılıyorum" şeklinde yanıtlayarak gelir dağılımında adaletin sağlanması için hükümetin maliye politikası araçlarıyla ilgilenmesi gerektiğin vurgulamaktadır. Bu konuda bireylerin %11,7'si kararsız oldukların beyan etmişlerdir. %1,7'si "katılmıyorum", %1,7'si "kesinlikle Katılmıyorum" şeklinde görüş bildirmişlerdir. 120

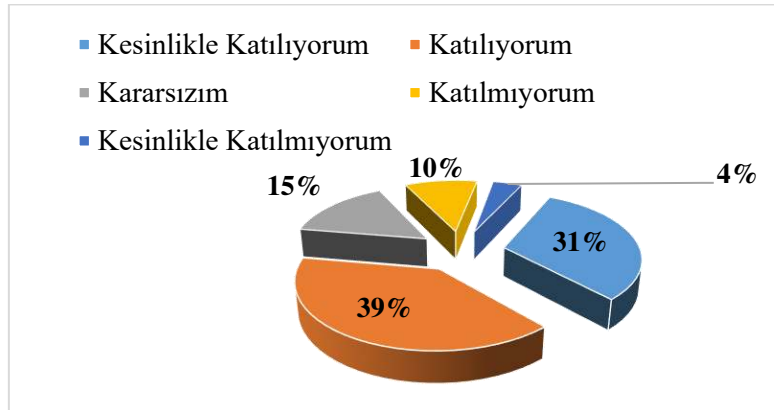
kişiden yalnızca 4 kişi bu yargıya katılmadığını belirtmiştir. O halde hükümet maliye politikası araçlarını bir an önce düzeltmelidir.

Maliye politikası, devletin maliye politikası araçlarını kullanarak ekonominin tam istihdama ulaşmasını sağlamak, ekonomik dalgalanmaları minimum düzeye indirmek adil bir gelir dağılımını ve servet dağılımını oluşturmak için uyguladığı politikalar. Maliye politikası araçları vergiler, bütçe, kamu harcaması ve borçlanmadır. Maliye politikası ile kamu kesimi, bir yandan yaptığı harcamalarla geliri artırıcı etki yaparken diğer yandan da topladığı vergiler ile gelir azaltıcı bir etkiye sahiptir.

4. Soru: Emek faktörü en önemli gelir yaratıcı unsurlardandır.

Tablo 19: Bireylerin 4. Soru İçin Cevapları

4. Soru İçin Cevaplar	Yanıtlayan Kişi Sayısı /Frekans	Yüzde Olarak %	Kümülatif Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	38	31,7	31,7
Katılıyorum	47	39,2	70,8
Kararsızım	18	15,0	85,8
Katılmıyorum	12	10,0	95,8
Kesinlikle Katılmıyorum	5	4,2	100,0
Genel Toplam	120	100,0	

Grafik 16: Tüm Katılımcıların 4. Soru İçin Cevapları

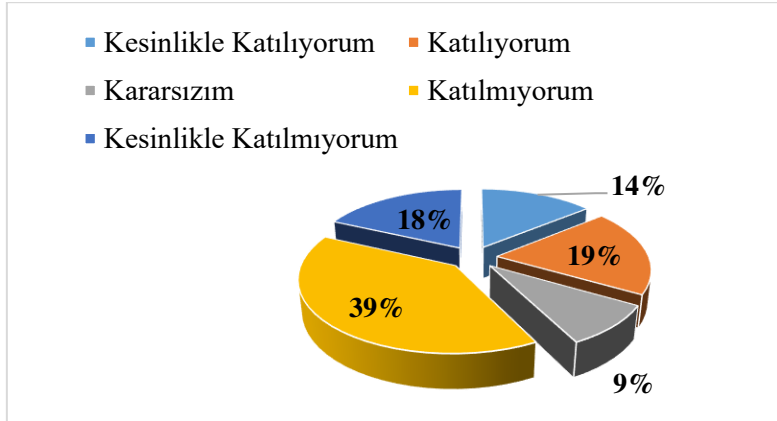
Tablo 19'a göre ankete katılan bireylerin %31,7'si "kesinlikle katılıyorum", %39,2'si "katılıyorum", %15,0'ı "kararsızım", %10,0'ı "katılmıyorum", %4,2'si "kesinlikle katılmıyorum" şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Emek, bireyin üretime dönük bedensel ve zihinsel çabaların ifade eder. Üretim faktörleri arasında önemli bir yere sahip olan emek faktörü ücret geliri nedeniyle de önemli bir refah kaynağıdır. Yetenekli bireyin marjinal veriminin ve marjinal hasılatının yüksek olması da emek ve ücret faktörünü etkilemektedir. Emek faktörünün kişiler arasında dağılımında eşitsizlikler oluşturabilmektedir. Bunun nedeni ise kişisel kabiliyet farklılıkları, çalışma koşullarındaki farklılıklar, alınan eğitimdeki farklılıklar ve iş tecrübesi gibi farklılıklar sıralanabilir. Eğitim ile yüksek ücretli işkollarına ve mesleklere yönelik emek arzının artırılması halinde ücretler arasındaki farklarda azalabilir.

5. Soru: Yoksulluğun nedeni aileden gelen fakirliktir.

Tablo 20: Bireylerin 5. Soru İçin Cevapları

5.Soru İçin Cevaplar	Yanıtlayan Kişi Sayısı	Yüzde %	Kümülatif Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	17	14,2	14,2
Katılıyorum	23	19,2	33,3
Kararsızım	11	9,2	42,5
Katılmıyorum	47	39,2	81,7
Kesinlikle Katılmıyorum	22	18,3	100,0
Genel Toplam	120	100,0	

Grafik 17: Tüm Katılımcıların 5. Soru İçin Cevapları

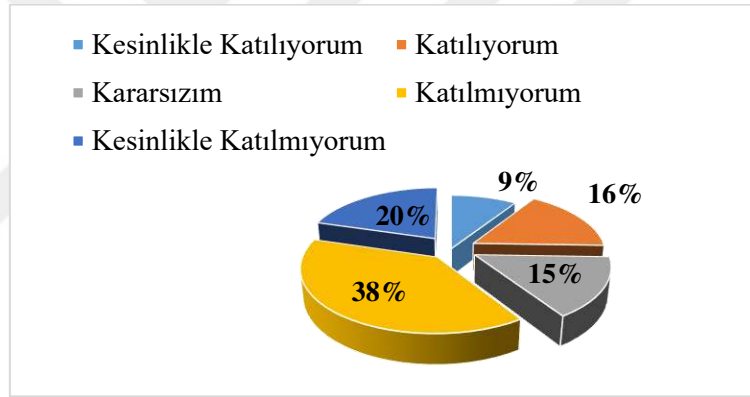
Tablo 20'ye göre ankete katılan bireylerin %14,2'si "kesinlikle katılıyorum", %19,2'si "katılıyorum", %9,2'si "kararsızım", %39,2'si "katılmıyorum" ve %18,3'ü "kesinlikle katılmıyorum" şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Araştırma esnasında bireyler, zenginliğin veya fakirliğin aileye değil kişilere bağlı olduğunu açıklamışlardır. Bireyler çalışmak isterse, insan onuruna yakışır bir gelir elde ederse, yoksulluğa ve sefaletle hiçbir zaman düşmeyeceklerini belirtmektedirler.

6. Soru: Yoksulluk sorunu devlet yoksullara maaş verince çözülür.

Tablo 21: Bireylerin 6. Soru İçin Cevapları

6. Soru İçin Cevaplar	Yanıtlayan Kişi Sayısı /Frekans	Yüzde Olarak %	Kümülatif Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	11	9,2	9,2
Katılıyorum	20	16,7	25,8
Kararsızım	19	15,8	41,7
Katılmıyorum	46	38,3	80,0
Kesinlikle Katılmıyorum	24	20,0	100,0
Genel Toplam	120	100,0	

Grafik 18: Tüm Katılımcıların 6. Soru İçin Cevapları

Tablo 21'e göre ankete katılan bireylerin %9,2'si "kesinlikle katılıyorum", %16,7'si "katılıyorum", %15,8'i "kararsızım", %38,3'ü "katılmıyorum", %20,0'ı "kesinlikle katılmıyorum" şeklinde görüş bildirmişlerdir.

"Kesinlikle katılıyorum" ve "katılıyorum" yanıtını verenlere göre; yoksulların düzenli bir iş bulup bir ücret geliri elde edene kadar devlet onlara ayni ve nakdi yardımlarda bulunmalıdır, aksi takdirde toplumda yoksul ve muhtaç sayısı artar ve bu durumu sosyoekonomik sorunları beraberinde getirir.

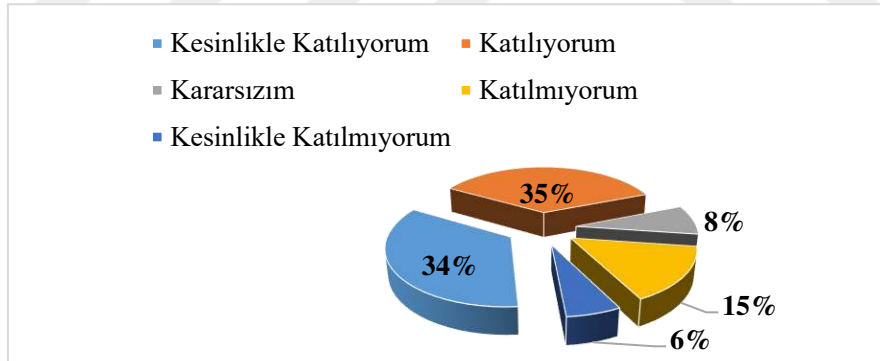
Aylık gelir almayan vatandaşlara geçici olarak az miktarda da olsa devlet yardımında bulunmalıdır. Eğitim ve öğretim imkânının sağlanması halinde topluma yararlı olacak ve üretken hale gelecek bireyler yetişebilir ve uzun vadede emek faktörü en önemli gelir yaratıcı unsurların başında gelebilir.

“Katılmıyorum” ve “kesinlikle katılmıyorum” yanıtını verenler ise devletin maaş vermesiyle yoksulluk sorun çözülmez görüşündeler. Kişilerin çalışması için teşvik programları yapmalı, istihdam alanı oluşturmalıdır. Yoksullara maaş verince yoksul bireyler çalışmayı reddedecek ve ikame etkisini kullanacaktır. Devlet sadece çalışmayacak durumda olan yoksullara (yaşlılara, kimsesizlere, fiziksel ve zihinsel engellilere) maaş vermelidir.

7. Soru: İnsanların sosyal yardıma ihtiyaç duymalarının ana sebebi işsizliktir.

Tablo 22: Bireylerin 7. Soru İçin Cevapları

7. Soru İçin Cevaplar	Yanıtlayan Kişi Sayısı /Frekans	Yüzde Olarak %	Kümülatif Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	41	34,2	34,2
Katılıyorum	43	35,8	70,0
Kararsızım	10	8,3	78,3
Katılmıyorum	18	15,0	93,3
Kesinlikle Katılmıyorum	8	6,7	100,0
Genel Toplam	120	100,0	

Grafik 19: Tüm Katılımcıların 7. Soru İçin Cevapları

Tablo 22’ye göre ankete katılan bireylerin %34,2’si “kesinlikle katılıyorum”, %35,8’i “katılıyorum”, 8,3’ü “kararsızım”, %15,0’ı “katılmıyorum”, %6,7’si “kesinlikle katılmıyorum” şeklinde görüş bildirmişlerdir.

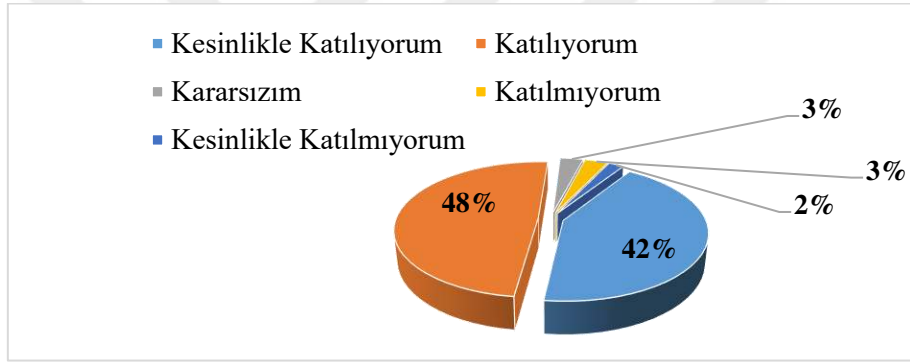
İşsizlik kişinin geçerli ücret düzeyinden çalışmaya razı olmasına rağmen iş arayıp bulamaması sebebiyle istihdam edilememesidir. İşsizliğin önemli nedenlerinden biri de yapısal problemlerdir. Bireylerin iş bulamaması, ekonomik büyümenin yeterli

istihdam alanı oluşturmaması gibi faktörler kişilerin yoksullaşmasına neden olmakta ve sosyal yardımlara maruz kalmalarına sebebiyet vermektedir.

8. Soru: Kimler daha fazla yardıma muhtaç ise sosyal yardımlar o kişilere verilmelidir.

Tablo 23: Bireylerin 8. Soru İçin Cevapları

8. Soru İçin Cevaplar	Yanıtlayan Kişi Sayısı /Frekans	Yüzde Olarak %	Kümülatif Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	51	42,5	42,5
Katılıyorum	58	48,3	90,8
Kararsızım	4	3,3	94,2
Katılmıyorum	4	3,3	97,5
Kesinlikle Katılmıyorum	3	2,5	100,0
Genel Toplam	120	100,0	

Grafik 20: Tüm Katılımcıların 8. Soru İçin Cevapları

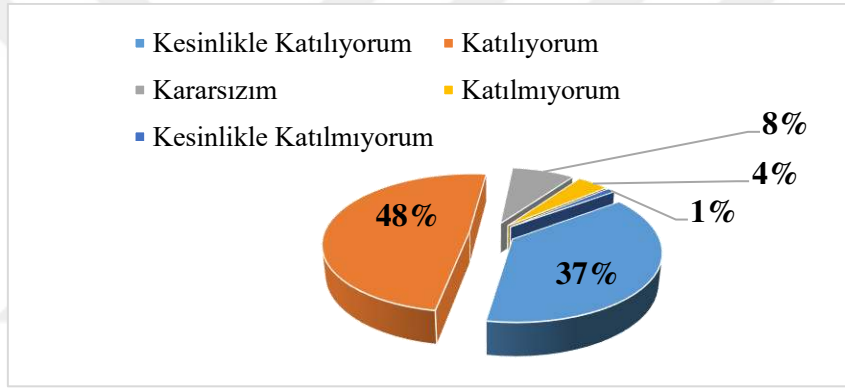
Tablo 23'e göre ankete katılan bireylerin %42,5'i "kesinlikle katılıyorum", %48,3'ü "katılıyorum", %3,3'ü "kararsızım", %3,3'ü "katılmıyorum", %2,5'i "kesinlikle katılmıyorum" şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Sosyal yardımlar, toplum tarafından sosyal devletin bir görevi olarak görülmektedir. Türkiye'de yapılan sosyal yardımlarda son yıllarda olumlu gelişmeler yaşanmaktadır. Sosyal yardım türlerinin sayısı artmış ve kapsanan kitle de genişlemiştir. Bu kapsamda yer alanlar; yaşlılar, çocuklar, maluller, hastalar, bedensel ve zihinsel engelliler yaşamlarını idam edebilmek için ihtiyaçları olan yiyecek, giyecek, yakacak, barınma, sağlık ve eğitim gibi birçok yardımlardan faydalanmaktadır. Devlet sosyal yardımlarda bulunurken gelir dağılımının düzelmesinde ve yoksulluğun azalmasında aktif rol almaktadır.

9. Soru: Evli ve çocuksuz bir aile ile evli dört çocuklu bir ailenin her ikisinde ortalama gelir seviyesinde gelire sahip olsalar da toplum içindeki yaşam standartları açısından eşit değildirler.

Tablo 24: Bireylerin 9. Soru İçin Cevapları

9. Soru İçin Cevaplar	Yanıtlayan Kişi Sayısı /Frekans	Yüzde Olarak %	Kümülatif Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	45	37,5	37,5
Katılıyorum	58	48,3	85,8
Kararsızım	10	8,3	94,2
Katılmıyorum	5	4,2	98,3
Kesinlikle Katılmıyorum	2	1,7	100,0
Genel Toplam	120	100,0	

Grafik 21: Tüm Katılımcıların 9. Soru İçin Cevapları

Tablo 24'e göre ankete katılan bireylerin, %37,5'i "kesinlikle katılıyorum", %48,3'ü "katılıyorum", %8,3'ü "kararsızım", %4,2'si "katılmıyorum", %1,7'si "kesinlikle katılmıyorum" şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Birey veya hanehalkı büyüklüğü arttıkça gelirin dağılımı da farklılaşmaktadır. Evli ve çocuksuz bir aile ile evli dört çocuklu bir ailenin her ikisinde ortalama gelir seviyesinde gelir elde etseler de yaşam koşulları farklılık göstermekte ve birbirlerine eşit olmaları çok zor bir durum olarak görülmektedir. Hanedeki bağımlı çocuk sayısı arttıkça tüketim (harcama) da artmaktadır. Tüketim haneye giren gelirle orantılı olarak yapılmalıdır. Gelir arttıkça tüketimde artmakta fakat gelir azaldıkça gerekli ihtiyaçların tüketimi azalmamaktadır. Örneğin çocuğun maması, aylık kira bedelinin ödenmesi, hanedeki hastanın tedavi giderleri, faturalar (elektrik faturası, doğal gaz faturası, su

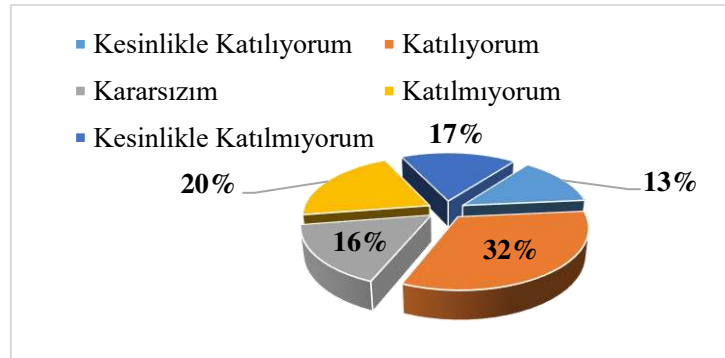
faturası ve iletişim giderleri), gerekli olan gıdalar (ekmek) gibi bunları harcamanın gerekliliğini göstermektedir.

Hanehalkları eşdeğerlilik ölçeğini kullanarak her bir hanehalkı büyüklüğünün, aslında kaç yetişkine eşdeğer olduğu ispatı sağlanmakta ve hanehalkı toplam kullanılabilir geliri eşdeğer hanehalkı büyüklüğüne bölünerek her bir hanehalkı için (bireysel eşdeğer gelir veya fert başına düşen eşdeğer gelir) hesaplanmaktadır (Pehlivan, 2009: 44) .

10. Soru: Kırsalda yaşayanlarda yoksulluk riski kentsel yerlerde yaşayanlardan daha fazladır.

Tablo 25: Bireylerin 10. Soru İçin Cevapları

10. Soru İçin Cevaplar	Yanıtlayan Kişi Sayısı /Frekans	Yüzde Olarak %	Kümülatif Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	16	13,3	13,3
Katılıyorum	39	32,5	45,8
Kararsızım	20	16,7	62,5
Katılmıyorum	24	20,0	82,5
Kesinlikle Katılmıyorum	21	17,5	100,0
Genel Toplam	120	100,0	

Grafik 22: Tüm Katılımcıların 10. Soru İçin Cevapları

Tablo 25'e göre ankete katılan bireylerin %13,3'ü "kesinlikle katılıyorum", %32,5'i "katılıyorum", %16,7'si "kararsızım", %20,0'ı "katılmıyorum", %17,5'i "kesinlikle katılmıyorum" şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Bu soruyu yanıtlayan bireylerin büyük çoğunluğu kırsal yerlerde yoksulluğun olduğunu belirtmiştir. Milli gelir hiçbir bölgede, hiçbir kente ve kırsal yerde eşit olarak dağılmamıştır. Ekonomik olarak büyüyen kentler kırsal bölgelere göre daha çok iş

imkânına sahiptir. Kırsal yerlerde genelde iş imkânlarının ve istihdam olanakların kıt olması beraberinde yoksulluğu getirmektedir.

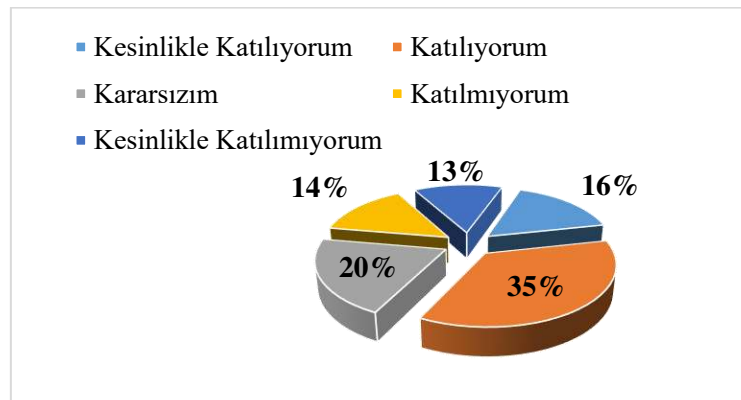
Katılmıyorum ve kesinlikle katılmıyorum şeklinde yanıtlayanlara göre ise, kırsal yerlerde tarım ve hayvancılık yoğun olarak yapıldığından kendileri üretimde bulundukları için mutlak yoksulluğun az olduğunu ileri sürmektedirler.

“Kesinlikle katılıyorum” ve “katılıyorum” şeklinde yanıtlayanlar ise kırsal bölgelerde alt yapı eksiklikleri, işsizlik, tarımda düşük verimlilik, sağlık ve eğitim olanaklarının azlığı, çocukların erken yaşlarda tarlada çalıştırılması ve emek iş gücünün ucuz olması gibi nedenlere bağlı olarak kırsal yoksulluğun kentsel yoksulluğa oranla fazla olduğu yönünde görüş bildirmişlerdir. Tarımın hava koşullarına bağlı olması nedeniyle yıldan yıla ürünlerin veriminde dalgalanmaların yaşanması yoksulluğun şiddetini etkilemektedir.

11. Soru: Vatandaşlar, sosyal yardıma ihtiyaç duymamak için ellerinden gelen çabayı göstermemektedir.

Tablo 26: Bireylerin 11. Soru İçin Cevapları

11. Soru İçin Cevaplar	Yanıtlayan Kişi Sayısı /Frekans	Yüzde Olarak %	Kümülatif Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	20	16,7	16,7
Katılıyorum	43	35,8	52,5
Kararsızım	24	20,0	72,5
Katılmıyorum	17	14,2	86,7
Kesinlikle Katılmıyorum	16	13,3	100,0
Genel Toplam	120	100,0	

Grafik 23: Tüm Katılımcıların 11. Soru İçin Cevapları

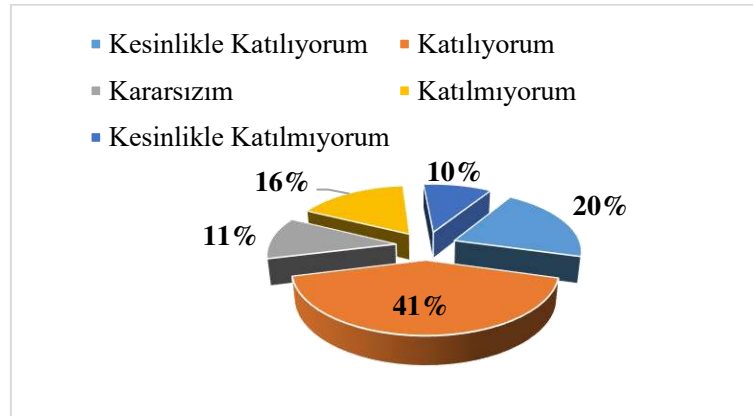
Tablo 26'ya göre ankete katılan bireylerin %16,7'si “kesinlikle katılıyorum”, %35,8'i “katılıyorum”, %20,0'ı “kararsızım”, %14,2'si “katılmıyorum” %13,3'ü “kesinlikle katılmıyorum” şeklinde görüş bildirmişlerdir. Ankete katılan bireylerin büyük çoğunluğu vatandaşların sosyal yardıma ihtiyaç duymamak için ellerinden gelen çabayı göstermediklerini vurgulamışlardır.

Araştırmada sosyal yardım alan bireylerin iş aramadıkları ve devletin yaptığı bu yardımın sürekli olacağına inandıkları için yeterince çaba göstermedikleri gözlemlenmiştir.

12. Soru: Konut ve araba sahibi olanlar yoksul sayılmazlar.

Tablo 27: Bireylerin 12. Soru İçin Cevapları

12. Soru İçin Cevaplar	Yanıtlayan Kişi Sayısı /Frekans	Yüzde Olarak %	Kümülatif Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	24	20,0	20,0
Katılıyorum	50	41,7	61,7
Kararsızım	14	11,7	73,3
Katılmıyorum	20	16,7	90,0
Kesinlikle Katılmıyorum	12	10,0	100,0
Genel Toplam	120	100,0	

Grafik 24: Tüm Katılımcıların 12. Soru İçin Cevapları

Tablo 27'ye göre ankete katılan bireylerin %20,0'ı “kesinlikle katılıyorum”, %41,7'si “katılıyorum”, %11,7'si “kararsızım”, %16,7'si “katılmıyorum”, %10,0'ı “kesinlikle katılmıyorum” şeklinde görüş bildirmişlerdir.

“Kesinlikle katılıyorum” ve “katılıyorum” şeklinde görüş bildirenlere göre konut ve araba sahibi olanlar yoksul sayılmamaktadır. Türkiye’de bireyler için hala yoksulluk ölçütü parasal gelir ve tüketim harcamaları olarak görülmektedir. Türkiye’de araba ve konut sahibi olanlar yüksek geliri grubu diliminde yer almaktaymış gibi görülmektedir.

“Katılmıyorum” ve “kesinlikle katılmıyorum” şeklinde yanıtlayan bireyler için konut ve araba artık bir lüks olmaktan çıkmış birer zorunluluk olarak görülmektedir. Konutlarda kira bedelinin yüksek olması, kısa mesafelerde yol ücretlerin fazla oluşu konut ve arabayı hayatının birer vazgeçilmez haline getirmiştir.

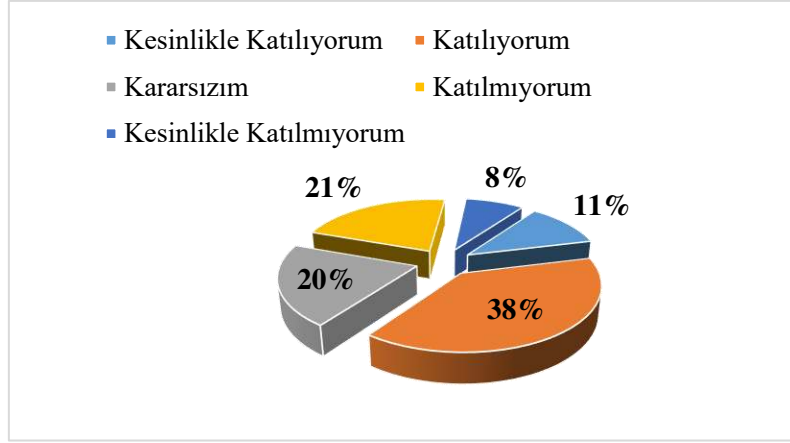
Dar gelirli bireyler, 200- 400 TL taksitlerle kira öder gibi ev sahibi olma fırsatı veren Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Başkanlığı’nın (TOKİ)¹², birçok dar gelirli aileyi ev sahibi yapmıştır. Yoksul ve dar gelirli bu proje sayesinde konut sahibi olmuş ve bu sayede görece yoksulluk oldukça azalmıştır. İnsanca yaşamının koşullarından biride bütün bireylerin yaşayabileceği ve özgürce hareket edebileceği bir konutta sahip olmanın gerekliliğidir.

13. Soru: Devletin yaptığı sosyal yardımlar (aile, eğitim, sağlık ve özel amaçlı yardımlar) yoksulluğu azaltmaktadır.

Tablo 28: Bireylerin 13. Soru İçin Cevapları

13. Soru İçin Cevaplar	Yanıtlayan Kişi Sayısı /Frekans	Yüzde Olarak %	Kümülatif Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	14	11,7	11,7
Katılıyorum	46	38,3	50,0
Kararsızım	24	20,0	70,0
Katılmıyorum	26	21,7	91,7
Kesinlikle Katılmıyorum	10	8,3	100,0
Genel Toplam	120	100,0	

¹² 703 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnameyle (KHK) Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Başkanlığı (TOKİ) “Çevre ve Şehircilik Bakanlığına” bağlandı. KHK ile genel bütçe kapsamındaki kamu idarelerinin her türlü taşınır ve taşınmazların satışına Çevre ve Şehircilik Bakanlığı yetkili olacaktır.

Grafik 25: Tüm Katılımcıların 13. Soru İçin Cevapları

Tablo 28'e göre ankete katılan bireylerin %11,7'si "kesinlikle katılıyorum", %38,3'ü "katılıyorum", %20'0'ı "kararsızım", %21,7'si "katılmıyorum", %8,3'ü "kesinlikle katılmıyorum" şeklinde görüş bildirmişlerdir.

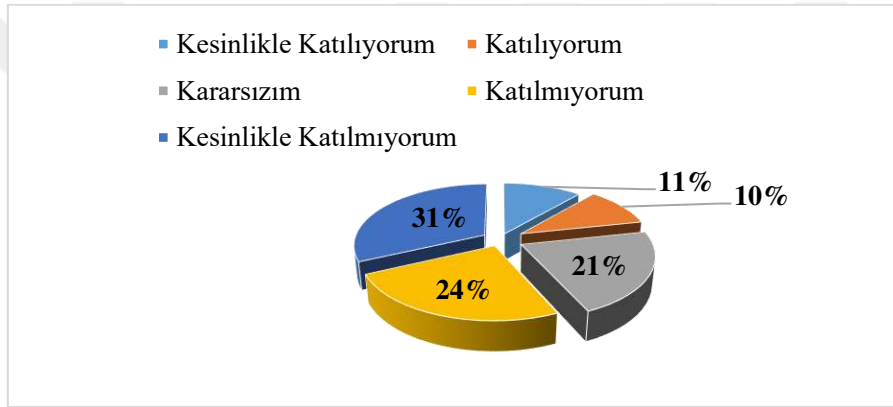
Devletin yaptığı sosyal yardımlar (aile, eğitim, sağlık ve özel amaçlı yardımlar) yoksulluğu ve gelir dağılımına olumlu etkileri göz ardı edilemez. Özellikle şartlı sağlık yardımlarıyla anne-çocuk sağlığı güvence altına alınmış ve emek faktörüne uzun vade için olumlu yatırımlarda bulunulmuştur.

Bir diğer gelişme ise şartlı eğitim yardımı ile yoksul ailelerin çocuklarına eğitim yardımları (kırtasiye yardımları, önlük çanta yardımı) öğle yemeği yardımı, taşınmalı eğitim, yükseköğrenim bursu ve okulu erken bırakma riski altında olan lise çağındaki yoksul ailelerin çocuklarına aynı ve nakdi yardımlarda bulunması bireyler arasında fırsat eşitliği sağlanmaya çalışılmasıdır. Eğitim yatırımlarını diğer yatırımlardan farklı kılan temel etken eğitime yapılan yatırımların toplumsal faydasının bireysel faydasından daha yüksek olmasıdır. Uzun vade de toplum ve bireyler oldukça faydalı olması, bireyleri maddi ve manevi yoksulluktan kurtarması da göz ardı edilemez.

14. Soru: Sosyal yardımlar, ihtiyaç sahiplerine ilgili görevliler tarafından adil olarak dağıtılıyor.

Tablo 29: Bireylerin 14. Soru İçin Cevapları

13. Soru İçin Cevaplar	Yanıtlayan Kişi Sayısı /Frekans	Yüzde Olarak %	Kümülatif Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	14	11,7	11,7
Katılıyorum	13	10,8	22,5
Kararsızım	26	21,7	44,2
Katılmıyorum	29	24,2	68,3
Kesinlikle Katılmıyorum	38	31,7	100,0
Genel Toplam	120	100,0	

Grafik 26: Tüm Katılımcıların 14. Soru İçin Cevapları

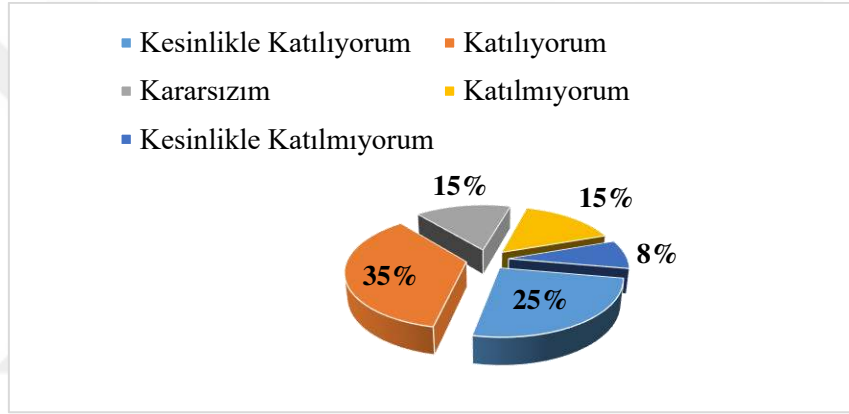
Tablo 29'a göre ankete katılan bireylerin %11,7'si "kesinlikle katılıyorum", %10,8'i "katılıyorum", %21,7'si "kararsızım", %24,2'si "katılmıyorum", %31,7'si "kesinlikle katılmıyorum" şeklinde görüş bildirmişlerdir. Ortaya çıkan sonuç sosyal yardımların gerçek, ihtiyaç sahiplerine ilgili görevliler tarafından adil olarak dağıtılmadığı yönündedir.

Sosyal yardımlar öncelikli olarak kimler daha fazla yardıma muhtaç ise onlara verilmelidir. Görevliler tarafından iyi bir gözlem yapılmalı, gelir testlerine önem verilmeli ara ara yardım yapılan hanelere denetimler yapılmalıdır. Bu yardımların adil dağıtılması için Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı çalışanlarına büyük sorumluluklar düşmektedir.

15. Soru: Yoksulluğun nedeni, ülke ekonomisinin zayıf olmasıdır.

Tablo 30: Bireylerin 15. Soru İçin Verdikleri Cevapları

15. Soru İçeri Cevaplar	Yanıtlayan Kişi Sayısı /Frekans	Yüzde Olarak %	Kümülatif Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	31	25,8	25,8
Katılıyorum	43	35,8	61,7
Kararsızım	18	15,0	76,7
Katılmıyorum	18	15,0	91,7
Kesinlikle Katılmıyorum	10	8,3	100,0
Genel Toplam	120	100,0	

Grafik 27: Tüm Katılımcıların 15. Soru İçin Cevapları

Tablo 30'a göre ankete katılan bireylerin %25,8'i "kesinlikle katılıyorum", %35,8'i "katılıyorum", %15,0'ı "kararsızım", %15,0'ı "katılmıyorum", %8,3'ü "kesinlikle katılmıyorum" şeklinde görüş bildirmişlerdir. 120 bireyden 67'si birey Türkiye ekonomisinin zayıf olmadığını destekler nitelikte yargıya cevap vermiştir.

Türkiye yer altı ve yer üstü varlıklarıyla oldukça zengin bir yapıya sahip olduğundan ve tarıma elverişli topraklara sahip olduğu için gelir sağlamada oldukça önemli bir yere sahiptir. Türkiye sektörel gelir dağılımına önem vermeli, hizmet sektörleri arasında dağılımı sağlamalı, sanayi, inşaat ve tarım sektörlerini geliştirmeli ve ülke ekonomisinde dengeli dağılımı sağlanmalıdır.

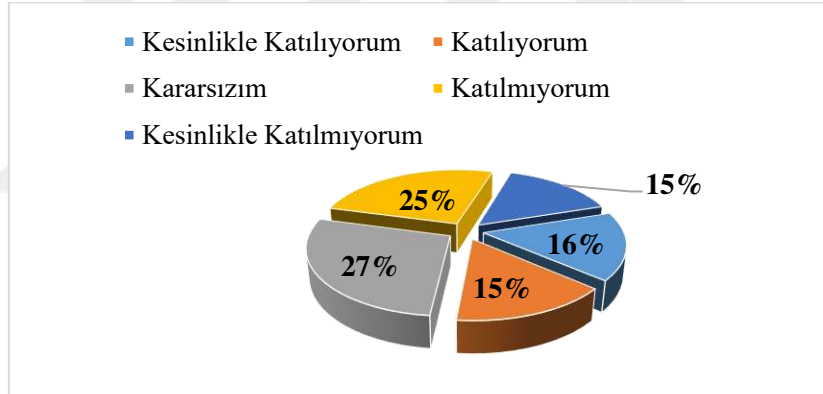
Ülke ve bölgeler arasında tarım sanayi, ticaret, hizmet, ulaştırma, eğitim, sağlık sosyal, demografik ve ekonomik farklılıkların ortaya çıkardığı sonuçlar, ülke ve bölgeler arasındaki gelir dağılımında farklılıklar oluşturmaktadır. Bu sebeple bazı

bölgeler zengin olurken bazıları da yoksulluk eşiğindedir. Gelir dağılımı ülke ve bölge eşiğinde dağılmalı en yoksul bölgelere daha çok yatırım yapılmalı, gelir dağılımında bölüşüm sağlanmalıdır.

16. Soru: Toplumda gelir dağılımı eşitsizliğinin artması yoksulluğun artmasının bir göstergesi olmayabilir.

Tablo 31: Bireylerin 16. Soru İçin Cevapları

16. Soru İçin Cevaplar	Yanıtlayan Kişi Sayısı /Frekans	Yüzde Olarak %	Kümülatif Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	20	16,7	16,7
Katılıyorum	19	15,8	32,5
Kararsızım	33	27,5	60,0
Katılmıyorum	30	25,0	85,0
Kesinlikle Katılmıyorum	18	15,0	100,0
Genel Toplam	120	100,0	

Grafik 28: Tüm Katılımcıların 16. Soru İçin Cevapları

Tablo 31'e göre ankete katılan bireylerin %16,7'si "kesinlikle katılıyorum", %15,8'i "katılıyorum", %27,5'i "kararsızım", %25,30'ü "katılmıyorum", %15,0'ı "kesinlikle katılmıyorum" şeklinde görüş bildirmişlerdir. Büyük çoğunluğu kararsız olduğunu belirtmiştir.

Toplumda gelir dağılımı eşitsizliğinin artması yoksulluğun artmasının bir göstergesi olmayabilir. Gelir eşitsizliği, bir ülkedeki gelir dağılımının o ülkedeki bireyler tarafından eşit ve adil olarak bölüşülmediğinin göstergesidir. Toplumun geneli gelir elde edebilir ve bu gelir kimine fazla kimine az düşüyordur; elde ettikleri gelir

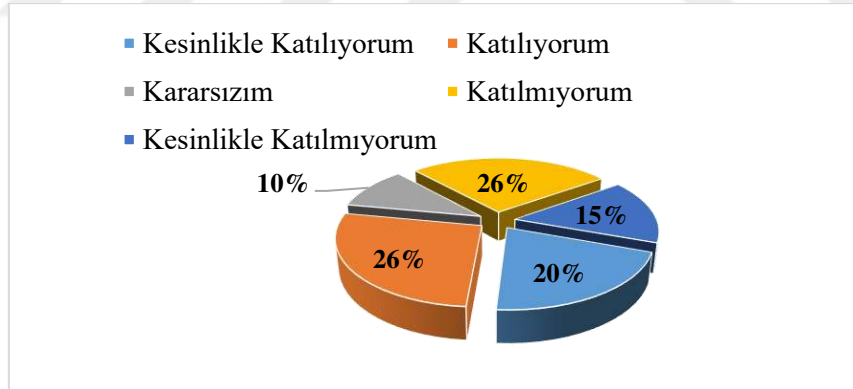
bireyleri yoksulluk sınırı altına düşürmediği sürece bireyler yoksul sayılmazlar, çünkü hayatlarını devam ettirecek bir gelir akışı sağlanmaktadır.

Türkiye toplumunda gelir dağılımında üst gelirli kesim ve alt gelir kesim arasında büyük uçurumlar bulunmaktadır (Zanbak, 2017: 214). Bu durumda kişisel gelir dağılımı önem arz etmektedir, milli gelirin ülkedeki nüfusu oluşturan bireyler tarafından nasıl dağıtıldığını gösteren kişisel gelir dağılımının adil olması gerekmektedir.

17. Soru: Çalışmak kişiyi yoksulluktan kurtarmaz.

Tablo 32: Bireylerin 17. Soru İçin Cevapları

17. Soru İçin Cevaplar	Yanıtlayan Kişi Sayısı /Frekans	Yüzde Olarak %	Kümülatif Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	24	20,0	20,0
Katılıyorum	32	26,7	46,7
Kararsızım	13	10,8	57,5
Katılmıyorum	32	26,7	84,2
Kesinlikle Katılmıyorum	19	15,8	100,0
Genel Toplam	120	100,0	

Grafik 29: Tüm Katılımcıların 17. Soru İçin Cevapları

Tablo 32'ye göre ankete katılan bireylerin %20,0'ı "kesinlikle katılıyorum", %26,7'si "katılıyorum", %10,8'i "kararsızım", %26,7'si "katılmıyorum", %15,8'i "kesinlikle katılmıyorum" şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Düşük ücret emek piyasasını olumsuz etkilemiştir. Her gecen gün çalışma saatleri artmakta ve ücretler çalışma saatlerinin karşılamamaktadır. Ücretliler, gündelikçiler, maaşlı ya da kendi hesabına çalışanlar belli bir gelir elde etseler de gelir dağılımındaki eşitsizlik piramitlerini bir türlü aşamamaktadırlar.

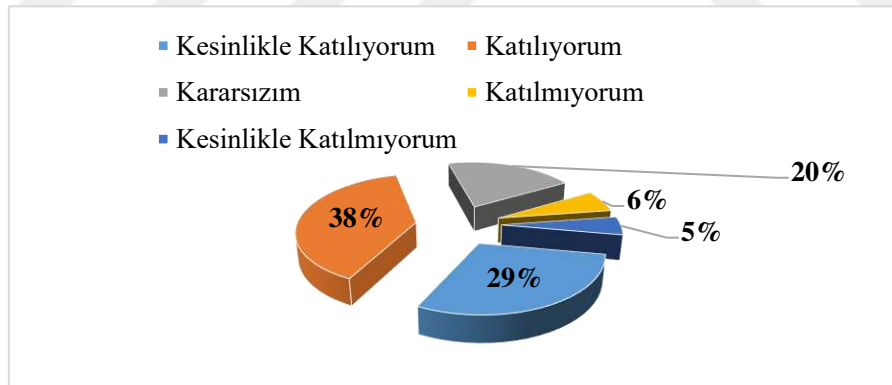
Çalışan yoksullar belli bir gelir elde ettikleri için devlet onlara sağlık, barınma, yiyecek ve giyecek yardımında bulunmadığı için elde ettikleri gelirler de gerekli ihtiyaçlar arasında dağıldığı için geçim sıkıntısı çekebilirler.

Sosyal devlet belli bir gelir düzeyine kadar tüm bireylere aynı ya da nakit yardım garantisi (yaşama ve çalışma garantisi) vermelidir. Aksi takdirde bireylerde negatif bir algı oluşur, az ücretle çalışmak yerine devletten sosyal yardım desteği almak için çalışmamayı tercih edeceklerdir.

18. Soru: Sosyal yardım türleri içinde kira ve konutla ilgili sabit masraflara (su, elektrik, doğalgaz gibi) yönelik yardım türleri verilmelidir.

Tablo 33: Bireylerin 18. Soru İçin Cevapları

18. Soru İçin Cevaplar	Yanıtlayan Kişi Sayısı /Frekans	Yüzde Olarak %	Kümülatif Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	35	29,2	29,2
Katılıyorum	46	38,3	67,5
Kararsızım	24	20,0	87,5
Katılmıyorum	8	6,7	94,2
Kesinlikle Katılmıyorum	7	5,8	100,0
Genel Toplam	120	100,0	

Grafik 30: Tüm Katılımcıların 18. Soru İçin Cevapları

Tablo 33'e göre ankete katılan bireylerin %29,2'si "kesinlikle katılıyorum", %38,3'ü "katılıyorum", %20,0'ı "kararsızım", %6,7'si "katılmıyorum", %5,8'i "kesinlikle katılmıyorum" şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Sosyal devlet çerçevesinde Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı olarak da bilenen (SYDV) kurumları tarafından ihtiyaç sahiplerine farklı yardım transferleri

yapılmaktadır. Sosyal yardımların amacı insani yaşam koşulları altında olan bireylere her türlü kolaylığı sağlamak ve dar gelirli aileleri yoksulluk uçurumundan kurtarmaktır.

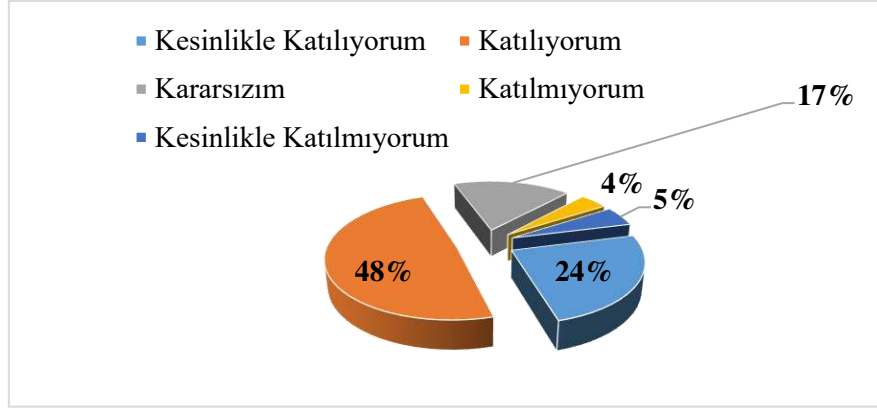
Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı sosyal konutlar adı altında birçok dar gelirli haneye konut sahibi olmalarına yardımcı olmuştur. Sosyal yardım türleri içinde kira ve konutla ilgili sabit giderlerin karşılanması ve devletin dar gelirli ailelere yaşam kolaylığı sağlaması için gerekli önlemleri alması gerekir.

Özelikle 65 yaş ve üzeri yaşlılara, engellilere, çalışamayacak durumda olanlara ve gerçekten yoksul olanlara bu yardımlarda bulunulmalıdır. Sabit masrafları “su, elektrik ve doğalgaz üçlüsünü tek çatı altında toplamalı (SEDP) projesini oluşturmaktadır. “SEDP” sosyal konut projesiyle desteklenmeli ve gelir testlerine dayalı olarak verilmelidir. Sosyal yardımlaşma ve dayanışma elemanları yoksul ve gelir düzeyi düşük haneleri sürekli gözlemlemelidir. Bu sayede sosyal yardımlar gerçek amacına ulaşır ve daha adil bir dağılımı gerçekleştirebilir.

19. Soru: Yoksullukla göç arasında ilişki dikkate alınarak göç edenlere istihdam, eğitim, sağlık, konut konularında danışmanlık veren yerel danışma büroları tesis edilmelidir.

Tablo 34: Bireylerin 19. Soru İçin Cevapları

19.Soru İçin Cevaplar	Yanıtlayan Kişi Sayısı /Frekans	Yüzde Olarak %	Kümülatif Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	29	24,2	24,2
Katılıyorum	58	48,3	72,5
Kararsızım	21	17,5	90,0
Katılmıyorum	5	4,2	94,2
Kesinlikle Katılmıyorum	7	5,8	100,0
Genel Ortalama	120	100,0	

Grafik 31: Tüm Katılımcıların 19. Soru İçin Cevapları

Tablo 34'e göre ankete katılan bireylerin %24,2'si "kesinlikle katılıyorum", %48,3'ü "katılıyorum", %17,5'i "kararsızım", %4,2'si "katılmıyorum", %5,8'i "kesinlikle katılmıyorum" şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Ankete katılanların büyük bir çoğunluğu göç edenlere istihdam, eğitim ve konut konularında danışmanlık yapan yerel bürolar tesis edilmelidir görüşünü destekler nitelikte cevap vermiştir. Kırdan-kente göç eden yoksullar, kent yaşamına adapta olmakta güçlük çekmekte ve kentin olanaklarından istifade edememektedirler.

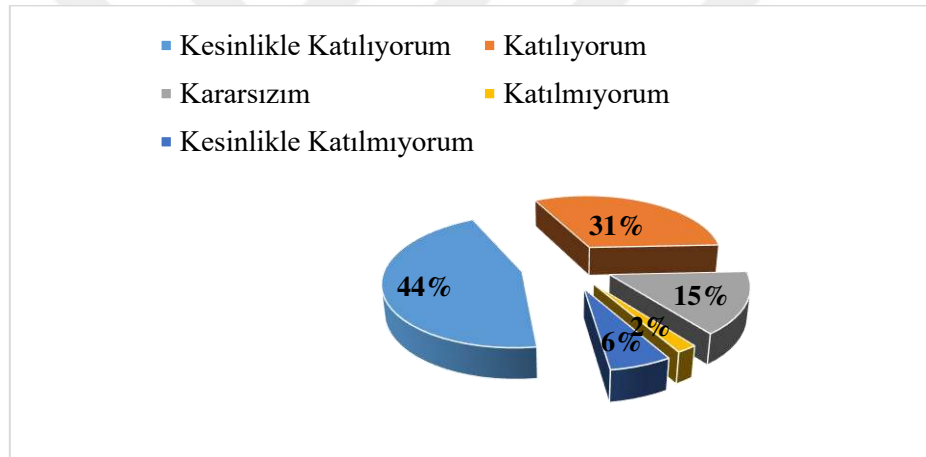
Yoksulluk sebebiyle kentlere göç eden bireyler, ekonomik yetersizlik nedeniyle kentin modern yaşam tarzına alışamamakta ve bu durum göç edenleri sefaletle sürüklemektedir. Kırdan kente göç eden dar gelirli haneler ve yoksullar, gelir elde etmek için kayıt dışı sektörlerde, ağır işlerde, güvencesiz işlerde, iyi olmayan çalışma koşullarında çalışmak zorunda kalmaktadırlar. Bu nedenlerden dolayı yoksulluk oldukça geniş bir yelpazeye yayılmaktadır. Kentsel nüfus oranı artmakta kırsal nüfus oranı azalmaktadır.

Göç nedeniyle yoksulluk batağına düşen bireyler kentin dokunaklı yapısını da bozabilmekte, ekonomik sorunlarının yanında sosyal sorunları beraberinde getirmektedir. Tüm bunların önüne geçebilmek için yerel büroların oluşturulması gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

20. Soru: Servet ve gelir birbirine kaynaklık ettiği için servetin toplumdaki küçük bir sınıfın elinde toplanması dolayısıyla gelirin de bu küçük sınıfın elinde toplanması bölüşümün adaletsiz olması sonucunu doğurur.

Tablo 35: Bireylerin 20. Soru İçin Cevapları

20. Soru İçin Cevaplar	Yanıtlayan Kişi Sayısı /Frekans	Yüzde Olarak %	Kümülatif Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	53	44,2	44,2
Katılıyorum	38	31,7	75,8
Kararsızım	18	15,0	90,8
Katılmıyorum	3	2,5	93,3
Kesinlikle Katılmıyorum	8	6,7	100,0
Genel Ortalama	120	100,0	

Grafik 32: Tüm Katılımcıların 20. İçin Cevapları

Tablo 35'e göre ankete katılan bireylerin %44,2'si "kesinlikle katılıyorum", %31,7'si "katılıyorum" %15,0'ı "kararsızım", %2,5'i "katılmıyorum", %6,7'si "kesinlikle katılmıyorum" şeklinde görüş bildirmişlerdir. 120 bireyin büyük bir çoğunluğu servet ve gelirin belirli bir sınıfın elinde toplandığını bunun da bölüşüm sorununa neden olduğu yönünde görüş bildirmişlerdir.

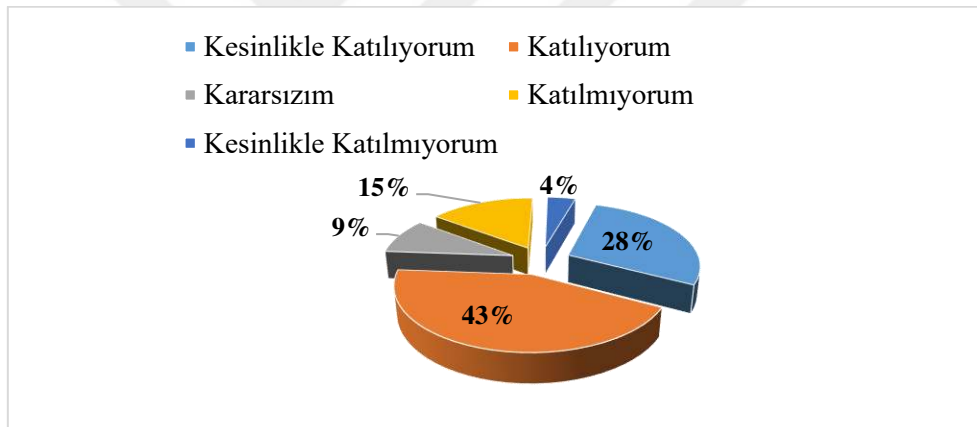
Servetin belli bir kesimin elinde toplanması gelir dağılımı eşitsizliğinin varlığını gösterir. Servet genelde miras yolu ile artmakta ve gelir dağılımı eşitsizliğinin artmasını tetiklemektedir. Servetin bölüşüm soruna neden olmaması için servetin

vergilendirilmesi ve servet vergilerinin artırılması gerekir. Zenginden alıp fakire dağıtmak gelir dağılımı eşitsizliğini ve bölüşüm sorununu da en aza indirebilir.

21. Soru: Hanelerdeki aile yapısı (çocuksuz çekirdek aile, çocuklu çekirdek aile, geniş aile) yoksulluğun şiddetini etkiler.

Tablo 36: Bireylerin 21. Soru İçin Cevapları

21. Soru İçin Cevaplar	Yanıtlayan Kişi Sayısı /Frekans	Yüzde Olarak %	Kümülatif Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	34	28,3	28,3
Katılıyorum	52	43,3	71,7
Kararsızım	11	9,2	80,8
Katılmıyorum	18	15,0	95,8
Kesinlikle Katılmıyorum	5	4,2	100,0
Genel Ortalama	120	100,0	

Grafik 33: Tüm Katılımcıların 21. Soru İçin Cevapları

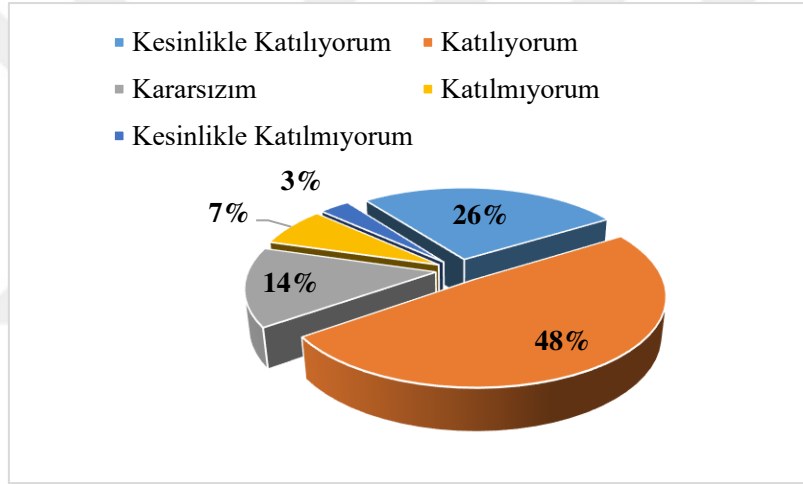
Tablo 36'ya göre ankete katılan bireylerin %28,3'ü "kesinlikle katılıyorum", %43,3'ü "katılıyorum", %9,2'si "kararsızım", %15,0'ı "katılmıyorum", %4,2'si "kesinlikle katılmıyorum" şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Bireylerin büyük çoğunluğu birey sayısı arttıkça yoksulluğunda artacağını beyan etmiştir. Hanedeki birey sayısı arttıkça haneye giren gelir hanedeki bireyler arasında dağılır. Gelir dağılımının yoksulluk ve bireyler arasında sıkı bir ilişkisi bulunmaktadır. Hanehalkı büyüklüğü arttıkça yoksulluk riski de artmaktadır. Hanehalkı aile türüne göre çocuklu çekirdek ailede bulunan fertlerin yoksulluk oranları daha fazlayken, çocuksuz çekirdek ailelerde bu oran daha az olmaktadır.

22. Soru: Yoksulluk sınırının altında bir gelir veya tüketim seviyesine sahip olan kişi ve hanehalkı yoksul olarak adlandırılır.

Tablo 37: Bireylerin 22. Soru İçin Cevapları

22. Soru İçin Cevaplar	Yanıtlayan Kişi Sayısı /Frekans	Yüzde Olarak %	Kümülatif Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	32	26,7	26,7
Katılıyorum	58	48,3	75,0
Kararsızım	17	14,2	89,2
Katılmıyorum	9	7,5	96,7
Kesinlikle Katılmıyorum	4	3,3	100,0
Genel Ortalama	120	100,0	

Grafik 34: Tüm Katılımcıların 22. Soru İçin Cevapları

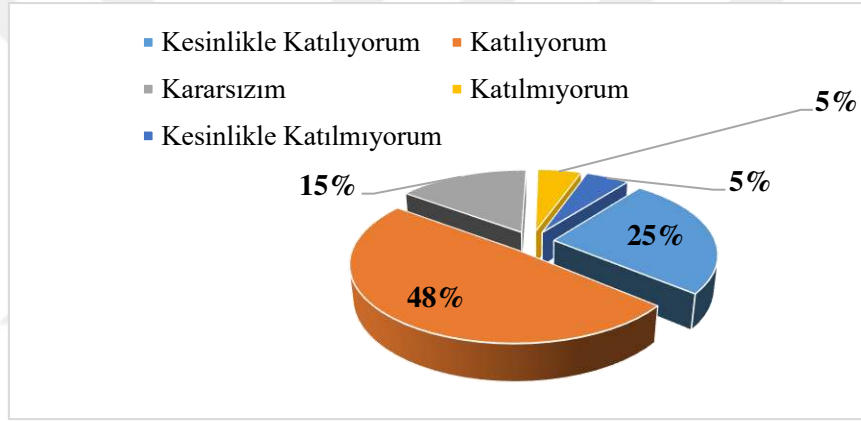
Tablo 37'ye göre ankete katılan bireylerin %26,7'si "kesinlikle katılıyorum", %48,3'ü "katılıyorum", %14,2'si "kararsızım", %7,5'i "katılmıyorum", %3,3'ü "kesinlikle katılmıyorum" şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Dar ve sabit gelirli bireylerin ve emeklilerin yaşadığı ekonomik krizlerle yoksulluk sınırın altında kaldıkları için hem birey olarak hem de hanehalkı olarak yoksulluk piramitlerine maruz kalmaktadırlar. Gelire dayalı yoksulluk sınırı her geçen gün artmaktadır. Gelir dağılımı eşitsizliği de sürekliliğini sürdürmektedir. Dar gelirli aileler mutfak harcamalarını/tüketimlerini kısıtlamakta yiyecek tüketimindeki yetersizliğe bağlı olarak hastalıklar görülmektedir.

23. Soru: Bireyler için yoksulluk ölçütü parasal gelir ve tüketim harcamaları olmaktadır.

Tablo 38: Bireylerin 23. Soru İçin Cevapları

23. Soru İçin Cevaplar	Yanıtlayan Kişi Sayısı /Frekans	Yüzde Olarak %	Kümülatif Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	30	25,0	25,0
Katılıyorum	58	48,3	73,3
Kararsızım	19	15,8	89,2
Katılmıyorum	6	5,0	94,2
Kesinlikle Katılmıyorum	7	5,8	100,0
Genel Toplam	120	100,0	

Grafik 35: Tüm Katılımcıların 23. Soru İçin Cevapları

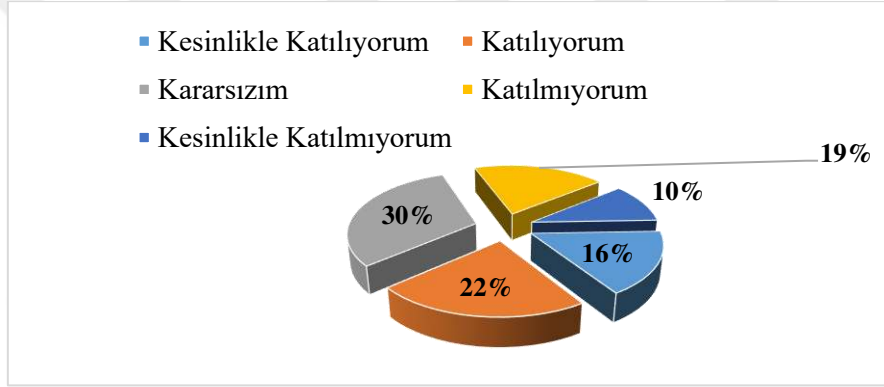
Tablo 38'e göre ankete katılan bireylerin %25,0'ı "kesinlikle katılıyorum", %48,3'ü "katılıyorum", %15,0'ı "kararsızım", %5,0'ı "katılmıyorum", %5,8'i "kesinlikle katılmıyorum" şeklinde görüş bildirmişlerdir. 120 bireyden 88'i için yoksulluk ölçütü parasal gelir ve tüketim harcamaları olarak görülmektedir.

Bireyler için yoksulluk ölçütü bir asgari gelirin olmamasıdır. Tüketim yoksulluğu ise asgari yaşam koşulların sağlanması için gerekli olan gelirin elde edilmemesidir. Bu gelire ulaşamadığı zaman bireyler kendilerini yoksul olarak görmekte ve gelir dağılımının adil olmadığı kanısına varmaktadırlar. Gelir dağılımının adil olarak dağılması için tüketim yoksulluğunun da giderilmesi gerekmektedir. Mutfak enflasyon düşürülmeli market rafların kontrollü için denetim elamanları adı altında istihdam alanları oluşturulmalıdır.

24. Soru: Bilecik ilinde yoksul ve muhtaç durumda olan çok fazla hane vardır.

Tablo 39: Bireylerin 24. Soru İçin Cevapları

24. Soru İçin Cevaplar	Yanıtlayan Kişi Sayısı /Frekans	Yüzde Olarak %	Kümülatif Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	20	16,7	16,7
Katılıyorum	27	22,5	39,2
Kararsızım	37	30,8	70,0
Katılmıyorum	23	19,2	89,2
Kesinlikle Katılmıyorum	13	10,8	100,0
Genel Toplam	120	100,0	

Grafik 36: Tüm Katılımcıların 24. Soru İçin Cevapları

Tablo 39'a göre ankete katılan bireylerin %16,7'si "kesinlikle katılıyorum", %22,5'i "katılıyorum", %30,8'i "kararsızım", %19,2'si "katılmıyorum", %10,8'i "kesinlikle katılmıyorum" şeklinde görüş bildirmişlerdir.

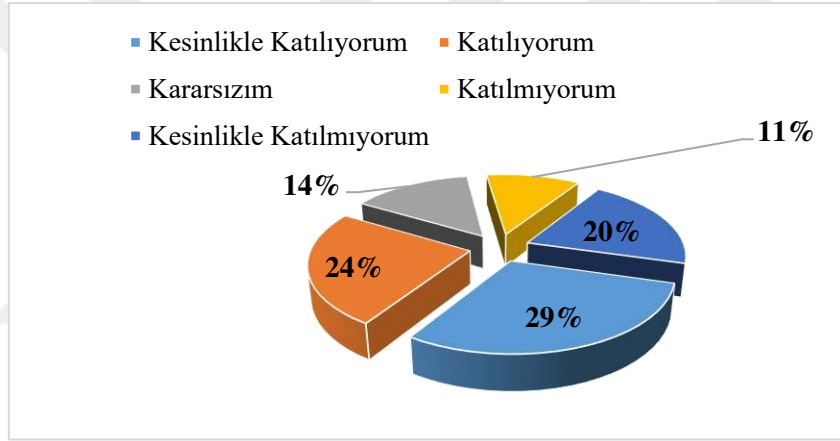
Anket sonuçlarına göre "kararsızım" yanıtını veren birey sayısı oldukça yüksek Bilecik halkı için şu sonuç varılabilir, Bilecik ilinde sosyal yoksulluk olabilir. Bireylerin geneli birbirinde habersiz yaşadığı sonucuna da varılabilir.

Bilecik ilinde yoksul ve muhtaç durumda olan çok fazla hanenin olmadığını destekler nitelikte cevap vermişlerdir.

25. Soru: Bireyler düşük ücretle çalışmayı kabul etmediği ve verilen işi beğenmediği için yoksulluk artmaktadır.

Tablo 40: Bireylerin 25. Soru İçin Cevapları

25. Soru İçin Cevaplar	Yanıtlayan Kişi Sayısı /Frekans	Yüzde Olarak %	Kümülatif Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	35	29,2	29,2
Katılıyorum	29	24,2	53,3
Kararsızım	17	14,2	67,5
Katılmıyorum	14	11,7	79,2
Kesinlikle Katılmıyorum	25	20,8	100,0
Genel Toplam	120	100,0	

Grafik 37: Tüm Katılımcıların 25. Soru İçin Cevapları

Tablo 40'a göre ankete katılan bireylerin %29,2'si "kesinlikle katılıyorum", %24,2'si "katılıyorum", %14,2'si "kararsızım", % 11,7'si "katılmıyorum", %20,8'i "kesinlikle katılmıyorum" şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Firmalar daha az ücret bedeli ödeyerek daha çok işçi çalıştırmayı hedeflemektedir. Bireylere göre özel işletmeler sadece mal ve hizmet üreten ve kâr elde eden kuruluşlar değil, aynı zamanda sosyal sorumlulukları da olan birimler olmalıdır; maaşların zamanında yatması, sigortasız işçi çalıştırılmaması, işletmelerin bireye verdiği işle ödediği ücreti bedelinin orantılı olması gerektiğini vurgulamaktadırlar.

Firmalar veya işletmeler sosyal sorumlulukların yerine getirmeli kayıt dışı ekonominin gelir dağılımı bozucu etkisine fırsat vermemeli ve iş etiğine önem vermelidir.

“Kesinlikle katılıyorum ve katılıyorum” şeklinde yanıtlayanlar ise koşular ne olursa olsun bireyin çalışması gerektiğini vurgulamaktadırlar. Ne zamanki tüm bireyler çalışmayı kabul ederse ve verilen işe seyerek veya isteyerek yaparsa gelir dağılımı eşitsizliği ortadan kalkar ve mutlak yoksulluk da azalır, görüşündeler.

4.3. ARAŞTIRMA BULGULARINA F TESTİ (VARYANS ANALİZİ=ANOVA) TESTİNİN UYGULANMASI VE SONUÇLARIN ANALİZİ

4.3.1. F Testi (Varyans Analizi=Anova) Anova’nın Bazı Anket Yargılarına uygulanması ve Sonuçlarının Analizi

Varyans analizi iki veya daha fazla gruba ait ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı ile ilgili hipotezleri test etmek için kullanılmaktadır (SPSSAnalizi.com, 2018: 1).

Fischer tarafından 1924 yılında geliştirilen varyans analizi (Anova), bağımlı bir değişkene göre ortalamaların karşılaştırılarak ortalamalar arasındaki farkın belli bir güven düzeyinde (%95 ve %99) anlamlı olup olmadığını test etmek için kullanılan istatistiksel bir tekniktir. Eğer ikiden fazla grubun ortalamaları karşılaştırılacak ise F testi diğer bir adı ise Varyans Analizi (Anova; Analysis Of Variance) uygulanır (Ural ve Kılıç, 2006: 213).

Anova tablosundaki sig. (p) değeri 0,05’ten küçükse grupların ortalamaları arasında anlamlı bir fark olduğuna karar verilir (Akyıldız, 2009: 7).

Tablo 41: Eğitim Durumunuz ve Aylık Hanehalkı Gelir Aralığınız/TL’ye İlişkin One-Way Anova Testi Karşılaştırmasını Gösteren Dağılım

Eğitim Durumunuz	Kareler Toplamı	df	Ortalama Medyan	F	Sig.(p)
Guruplar Arasında	33,834	4	8,459	5,206	,001
Gruplar İçinde	186,832	115	1,625		
Toplam	220,667	119			

Tablo 41’de eğitim durumu ve aylık hanehalkı gelir aralığına ilişkin One-Way anova testi karşılaştırılmasını gösteren dağılım incelendiğinde; eğitim durumu ile aylık hanehalkı gelir aralığı arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur (f değeri=5,206 sig.=0,001<.05). Sig.(p) değeri 0,05 ten küçük çıktığı için aralarında anlamlı bir fark bulunmuştur. Eğitim düzeyi arttıkça aylık hanehalkı geliri de artmaktadır.

Tablo 42: Meslek ile Medeni Durumun Aylık Hanehalkı Gelir Aralığınız/TL’ye İlişkin One-way Anova Testi Karşılaştırmasını Gösteren Dağılım

		Kareler Toplamı	df	Ortalama Medyan	F	Sig.(p)
Medeni Durumunuz	Gruplar Arasında	4,457	4	1,114	3,938	,005
	Gruplar İçinde	32,535	115	,283		
	Genel Toplam	36,992	119			
Mesleğiniz	Gruplar Arasında	92,287	4	23,072	5,283	,001
	Gruplar İçinde	502,213	115	4,367		
	Genel Toplam	594,500	119			

Tablo 42’de görüldüğü gibi meslek ile medeni durumun aylık hanehalkı gelir aralığına ilişkin Ona-Way Anavo testi karşılaştırılmasını gösteren dağılım incelendiğinde; medeni durum ile mesleğiniz ve aylık hanehalkı gelir aralığı arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Medeni durum için (f değeri= 3,938 sig.(P)=0,005<.05); Mesleğiniz için (f değeri=5,283 sig.(p)=0,001<.05).

Tablo 43: Ailenizin Aylık Mutfak (Gıda) Harcaması ve Aylık Hanehalkı Gelir Aralığınız/TL’ye İlişkin One-way Anova Testi Karşılaştırmasını Gösteren Dağılım

Ailenizin Aylık Mutfak (Gıda) Harcaması	Kareler Toplamı	df	Ortalama Medyan	F	Sig.(p)
Gruplar Arasında	30,957	4	7,739	15,611	,000
Gruplar İçinde	57,010	115	,496		
Genel Toplam	87,967	119			

Tablo 43’te ailenizin aylık mutfak (gıda) harcaması ve aylık hanehalkı gelir aralığına ilişkin One-Way Anova testi karşılaştırılmasını gösteren dağılım incelendiğinde; ailenizin aylık mutfak (gıda) harcaması ile ailenizin aylık hanehalkı

geliri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur (f değeri=15,611 sig.(p)=0,000<,05). Aylık hanehalkı geliri aralığı yüksek olanlar daha fazla mutfak (gıda) harcaması yapmaktadırlar.

Tablo 44: Eğitim Durumunuz ve Ailenizin Aylık Mutfak (Gıda)Harcaması İlişkin One-Way Anova Testi Karşılaştırmasını Gösteren Dağılım

Eğitim durumunuz	Kareler Toplamı	df	Ortalama Medyan	F	Sig.(p)
Gruplar	19,147	3	6,382	3,674	,014
Gruplar İçinde	201,520	116	1,737		
Genel Toplam	220,667	119			

Tablo 44’da görüldüğü gibi eğitim durumunuz ve ailenizin aylık mutfak (gıda) harcamasına ilişkin One-Way Anova testi karşılaştırılmasını gösteren dağılım incelendiğinde; eğitim durumu ile ailenizin aylık mutfak(gıda) harcaması arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($f=3,674$ sig.(p)=0,014<,05). Daha eğitilmiş kişiler daha yüksek gelir elde etmektedirler, dolayısıyla daha fazla mutfak harcaması yapmaktadırlar.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Ülkenin ekonomi politikalarının büyüme ve istikrarı kadar bireyler arasında gelir dağılımı adaletinin de sağlanması gerekiyor. Gelir dağılımının adaletli olması, yalnız kişi başına düşen ortalama gelirin artması demek değildir. Önemli olan, toplam gelirin ülke nüfusunun belli bir kesiminin elinde yoğunlaşması yerine tüm bireylere ve hanehalklarına adil olarak dağılmasıdır.

Gelir dağılımı eşitsizliği, sosyal huzursuzluklara kaynaklık etmekte ve toplumun refah seviyesini etkilemektedir. Türkiye’deki bireylerinin giderek yoksullaşması mal ve hizmetlere olan talebini azaltmakta bu durum yatırım seviyesini olumsuz yönde etkilemektedir.

Bir ülkenin bilim ve teknolojik gücü ne ölçüde gelişmişse ekonomik gücü de o derece gelişmiş, gelişen bilim ve teknoloji ile yeni meslekler ve yeni iş alanları oluşmaktadır. Ülke bilim ve teknoloji sayesinde daha yüksek gelirler elde edebilir. Ülke zenginleştikçe ülkenin gelir seviyesi artar ve bu gelirden bütün bireyler pay elde edebilir.

Bilecik ili için alt gelir gruplarına yönelik eğitim alanındaki sosyal yardımların düzenlenmesi ve sağlıklı bir sonuç alınabilmesi için eğitim alanındaki yoksulluk bulutlarının dağılması gerekir, bunun içinde GSYH içindeki payının artırılması ile önemli gelişmeler meydana gelebilir.

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları düzenli olarak denetlenmelidir. Bu denetim süreci yıllık olarak planlanan örgütsel amaçlardan sapmayı önlemek için kurumların ve vakıfların işlemlerini izleme ve aksak yanlarını ortaya koymak için yapılmalı ve aynı zamanda denetimler hem personele yönelik hem de gelirin bilinçsizce kullanan hanehalkları ve bireylere yönelik olmalıdır. Yoksul ve gelir düzeyi düşük bireyleri bilinçlendirme yoluna gidilmeli, gelirin adil dağılması ve tüm tabana yayılmasını sağlamak için “Gelirini Yönet” adı altında kurumlar oluşturulmalıdır. Bu sayede örgütsel işleyiş bir bütün olarak planlı ve programlı bir şekilde devamlı olarak izlenir, aksak yönler belirlenir, bireyler ile kurumlar arasında gelir ve tüketim dengesi sağlanabilir.

Anket çalışmasına göre bireylerin servet ve gelir birbirine kaynaklık ettiği için servetin toplumdaki küçük bir sınıfın elinde toplanması dolayısıyla gelirin de bu küçük sınıfın elinde toplanması bölüşümün adaletsiz olması sonucunu doğurur sorusuydu. Ankete katılanların %44,2'si “kesinlikle katılıyorum”, %31,7'si “katılıyorum” %15,0'ı “kararsızım”, %2,5'i “katılmıyorum”, %6,7'si “kesinlikle katılmıyorum” şeklinde yanıtlamışlardır. Bireylerin büyük bir çoğunluğu servet ve gelirin belli bir sınıfın elinde toplandığını bunun da bölüşüm sorununa neden olduğu şeklinde görüş bildirmişlerdir. 120 bireyden yalnızca 11 birey bölüşüm sorunun olmadığını destekler nitelikte yargıyı cevaplamıştır.

Servetin belli bir kesimin elinde toplanması gelir dağılımı eşitsizliğinin varlığını gösterir. Servet genelde miras yolu ile artmakta ve gelir dağılımı eşitsizliğinin artmasını tetiklemektedir. Servetin bölüşüm sorununa neden olmaması için servetin vergilendirilmesi ve vergilerin artırılması gerekir. Zenginden alıp fakire dağıtmak gelir dağılımı eşitsizliğini ve bölüşüm sorununu da en aza indirebilir. Sosyal dışlanma ve yoksulluk riski altında bulunan kesimlerin fırsatlara erişimlerinin kolaylaştırılması yoluyla ekonomik ve sosyal hayat standartlarını yükseltmek ve yaşam kalitelerini artırmak, gelir dağılımı eşitsizliğini ortadan kaldırmak, yoksulluğun azaltılması ve yoksulluğun kuşaktan kuşağa aktarılmasının önüne geçilebilmesi için alt gelir gruplarına yönelik düzenlemeler yapılmalıdır.

Anket çalışmasına göre bireylerin enflasyon oranlarının yüksek oluşundan şikâyet ettikleri gözlemlenmiştir. Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde enflasyonun hanehalklarının satın alma güçleri üzerinde oldukça önemli bir etkiye sahiptir. Yüksek oranlı enflasyon, paranın satın alma gücünü zayıflatmaktadır. Bunun için enflasyon oranlarının düşmesi gerekir, bu düşüş kaynakların yeniden dağılımını sağlayarak gelir düzeyi az olanların satın alma gücünü artıracaktır.

Bir başka faktör ise bütçe yönetiminin düzeltilmesi istemidir. Bütçe yöntemi, gelir dağılımına doğrudan ve dolaylı olarak etki etmektedir. Fiyat istikrarı ve sürdürülebilir bir büyüme politikası gelir dağılımını olumlu yönde etkileyecektir. Fiyat istikrarının sağlanması, gelir düzeyi düşük kişilerin satın alma gücünü artıracaktır. Bu durum, gelir dağılımı eşitsizliğini minimize edecektir.

Ankete çalışmasına göre Türkiye’de, vergi sistemi oldukça karmaşık bir yapı içerisindedir, görüş yaygındır. Vergi sistemi içerisinde yer alan dolaylı ve dolaysız vergiler arasında denge sağlanmalıdır. Dolaysız vergiler servet ve gelir üzerinden alınırken, dolaylı vergiler ise harcamalar üzerinden alınmaktadır. Dolaylı vergiler; gider vergisi, üretim vergisi ve tüketim vergisi olarak da isimlendirilmekte olup bireylerin mal ve hizmetin satın alınması esnasında satın almayı gerçekleştirenler tarafından ödenmekte olup tüm bireylerden eşit bir şekilde alınmaktadır, bu durum orta ve alt gelirli bireyleri oldukça olumsuz etkilemektedir. Türkiye’de toplam vergi gelirleri içerisinde dolaylı vergilerin payı oldukça yüksek olup gelir dağılımının adil dağılmasına büyük bir engel teşit etmekte ve alt gelir grupların aleyhine sonuçlar doğurmaktadır. Bu durumda mali idarenin vergi kaynaklarına ilişkin düzenlemeleri öngörmeli vergilerin sosyal ve ekonomik yanlarını göz arda etmemeli vergileri bir gelir elde etme aracı olarak görmemelidir. Vergiler, gelir dağılımının adil dağılmasına engel olmamalıdır. Dolaylı vergiler yerine dolaysız vergilerin içinde yer alan servet vergilerin payı artırmalıdır. Servetten alınan vergiler, hem servet dağılımını dengelemekte hem de gelir dağılımında adaleti sağlamakta yararlı olacaktır.

Anket çalışmasına göre “İnsanların sosyal yardıma ihtiyaç duymalarının ana sebebi işsizliktir” yargısıydı.

Demografik olarak genç bir nüfus yapısına sahip olan Bilecik ilindeki işsizlik sorununun bir an önce çözülmesi gerekmektedir. Bilecik ilinin mevcut genç nüfus potansiyelinden faydalanıp beşeri sermayenin güçlenmesi sağlanmalıdır. İşsizlik oranının düşürülmesi sonucunda sosyal yardımlara daha az ihtiyaç duyulacaktır. İşsizliği ortadan kaldıracak yeni istihdam alanları oluşturulmalı, bu istihdam alanlarının nitelikli olması ve gelir yaratıcı olması göz ardı edilmemelidir.

Anket çalışmasına göre Bilecik ilinde yoksulların çoğu kırsal bölgelerde hayatlarını sürdüren ve tarımsal faaliyetlerden geçimini sağlayan bireylerden oluşmaktadır. Tarım işçilerinin içinde bulundukları yoksulluktan kurtulabilmeleri için asgari gelir elde etmeleri sağlanmalıdır. Yoksulluğun aşılması ve gelir dağılım eşitizliğin giderilmesi için, geleneksel tarım teknikleri yerine modern tarım yöntemleri kullanılmalıdır. Bunun için gerekli mali ve teknik destekler sağlanmalı, tarım topraklarının miras yoluyla parçalanmasına izin verilmemelidir. Tarım rnlerinin ithalatı yerine ihracatı sağlanmalıdır. İhracattan sağlanan gelirle kırsal alanlara teşitvik

sağlanmalı, böylece kırdan-kente göçler azaltılabilir kırsal yoksulluk ve gelir dağılım eşitsizliği de en aza indirgenebilir.

Bilecik ilinde yapılan anket çalışmasına göre “sosyal yardımlar, ihtiyaç sahiplerine ilgili görevliler tarafından adil olarak dağıtılıyor” sorusuydu. Ankete katılanların %11,7’si “kesinlikle katılıyorum”, %10,8’i “katılıyorum”, %21,7’si “kararsızım”, %24,2’si “katılmıyorum”, %31,7’si “kesinlikle katılmıyorum” şeklinde görüş bildirmişlerdir. Bunun için Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının, önemle üstünde durması gereken konulardan biri de hangi bireylerin, ne derecede yoksul olduğunu belirlemek ve ona göre sosyal yardım politikalarını yürütmektir. Yardımların gerçek ihtiyaç sahiplerine ulaşması için araştırmalar yapılmalı bu araştırmalar il, ilçe, köy ve mahalle bazında olmalıdır. Yoksul ve düşük gelirli grupların tespiti köy muhtarı veya mahalle muhtarı vasıtasıyla değil işin ehli olan kesime bırakılmalı bunun sonucunda ise bir yoksulluk bilançosu çıkarılmalıdır.

Türkiye’de ve aynı zamanda Bilecik ilinde yoksullukla mücadelede aktif rol alan kurumlar, merkezi idare kuruluşları, yerel yönetimler (belediyeler) ve farklı sivil toplum örgütleri tarafından yapılan nakdi ve ayni yardımların etkinliğini ölçen kurumsal ve bütüncül kurumlar oluşturulmalıdır. Böylelikle birden çok kurumdan yardım alan bireylerin sayısı azalır. Bireyler yardımları bir gelir kaynağı haline getirmekten vazgeçer ve bireyler çalışarak gelir elde etme gerçeğinden uzaklaşmamış olur. Kurumların bütüncül olarak çalışması, yoksullukla mücadelede yardımların dengeli dağılımını sağlayabilir; böylelikle yardımlar gerçek ihtiyaç sahiplerine ulaşır.

Bilecik ilinde yapılan anket çalışmasına göre “yoksullukla göç arasında ilişki dikkate alınarak göç edenlere istihdam, eğitim, sağlık, konut konularında danışmanlık veren yerel danışma büroları tesis edilmelidir” sorusuydu. Göç eden yoksullar için istihdam artırıcı politikalarla bireylerin gelir getirici bir işte çalışması sağlanmalıdır. Eğitimde ve sağlıkta fırsat eşitliği sağlanmalıdır. Kırdan-kente veya kentten kente göç eden yoksullar, kent yaşamına adapta olmaları ve kentin olanaklarından istifade etmeleri daha da kolaylaşacaktır.

Bilecik ilindeki anket çalışmasına göre “emek faktörü en önemli gelir yaratıcı unsurdur”, sorusuydu. Ankete katılanların %31,7’si “kesinlikle katılıyorum”, %39,2’si “katılıyorum”, %15,0’ı “kararsızım” %10,0’ı “katılmıyorum”, %4,2’si “kesinlikle

katılmıyorum” şeklinde görüş bildirmişlerdir. Anket çalışmasına katılan bireylerin büyük çoğunluğu emek faktörünün önemini ortaya koymuştur. Emek faktörünün kişiler arasında dağılımında eşitsizlikler oluşturmaktadır. Bunun nedeni ise kişisel kabiliyet farklılıkları, çalışma koşullarındaki farklılıklar, alınan eğitimdeki farklılıklar ve iş tecrübesi gibi farklılıklar sıralanabilir. Eğitim ile yüksek ücretli işkollarına ve mesleklere yönelik emek arzının artırılması halinde ücretler arasındaki farklarda azalabilir. Emek faktörü bir an önce artırılmalıdır. Kazanç ve gelir sağlayan değerlerin dağılımında düzeltilmeler sağlanmalıdır.

Bilecik ilinde yapılan anket çalışmasına göre hanelerdeki aile yapısı (çocuksuz çekirdek aile, çocuklu çekirdek aile, geniş aile) yoksulluğun şiddetini etkilemektedir. Hanehalkı aile türüne göre çocuklu çekirdek ailede bulunan fertlerin yoksulluk oranları daha fazlayken, çocuksuz çekirdek ailelerde bu oran daha az olmaktadır. Birey veya hanehalkı büyüklüğü artıkça gelirin dağılımında farklılaşmaktadır. Evli ve çocuksuz bir aile ile evli dört çocuklu bir ailenin her ikisinde ortalama gelir seviyesinde gelir elde etsellerde yaşam koşulları farklılık göstermekte ve birbirlerine eşit olmaları çok zor bir durum olarak görülmektedir. Hanedeki bağımlı çocuk sayısı artıkça tüketim (harcama) da artmaktadır. Tüketim haneye giren gelirle orantılı olarak yapılmalıdır. Gelir artıkça tüketimde artmakta fakat gelir azaldıkça gerekli ihtiyaçların tüketimi azalmamaktadır. Örneğin çocuğun maması, aylık kira bedelinin ödenmesi, hanedeki hastanın tedavi giderleri, gerekli olan gıdalar (ekmek) gibi bunları harcamanın gerekliliğin göstermektedir.

Bilecik ilinde yapılan anket çalışmasına göre sosyal yardım türleri içinde kira ve konutla ilgili sabit masraflara (su, elektrik, doğalgaz gibi) yönelik yardım türleri verilmelidir. Sosyal yardım türleri içinde kira ve konutla ilgili sabit giderlerin karşılanması ve devletin dar gelirli ailelere yaşam kolaylığı sağlaması için gerekli önlemleri alması gerekir. Özellikle 65 yaş ve üzeri yaşlılara, engellilere, çalışmayacak durumda olanlara ve gerçekten yoksul olanlara bu yardımlarda bulunulmalıdır. Sabit masrafları “su, elektrik ve doğalgaz üçlüsünü tek çatı altında toplamalı (SEDP) projesini oluşturmalıdır. “SEDP” sosyal konut projesiyle desteklenmeli ve gelir testlerine dayalı olarak verilmelidir. Sosyal yardımlaşma ve dayanışma elemanlarının yoksul ve gelir düzeyi düşük haneleri sürekli gözlemlemelidir. Bu sayede sosyal yardımlar gerçek amacına ulaşır ve daha adil bir dağılımı gerçekleştirebilir.

KAYNAKÇA

- Acar, İlhan (2015), “Türkiye’de Gelir Dağılımı”, *Hak-İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, C: 4, S: 8.
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (2011), Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü 2011 Yıllı Faaliyet Raporu, www.sp.gov.tr/upload/xSPRapor/files/ZgW6i+sygm_2011_yili_faaliyet_raporu.pdf Erişim: 11. 11. 2017.
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (2016), “2016 Yılı Faaliyet Raporu,” www.aile.gov.tr/data/.../2016%20%20Faaliyet%20Raporu.pdf Erişim: 10.11.2017.
- Ak, Mehmet Zeki ve Altıntaş, Nurullah (2016), “Kuznets’in Ters U Eğrisi Bağlamında Türkiye’de Gelir Eşitsizliği ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: 1986-2012,” *Maliye Araştırmalar Dergisi*, C:2, S: 3, ss.94-102.
- Akdoğan, Abdurrahman (1993), *Kamu Maliyesi*, 4. Baskı, Gazi Büro kitapevi: Ankara.
- Aksu, Ahmet (2006), “Kamu Yönetimde istihdamın Önemi ve Yoksullukla Mücadeledeki yeri”, Ateş, İbrahim (Ed.),Yoksullukla Mücadelede İş ve İstihdamın Önemi, *Yoksullara Yardım ve Eğitim Vakfı Yayınları*: 17, ss:60-75.
- Aksu, Ömer A. (1993), *Gelir ve Servet Dağılımı*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, No: 3698
- Aktan, Can Coşkun ve Vural, İstiklal Yaşar (2002), “Gelir Dağılımında Adalet(siz)lik ve Gelir Eşit(siz)liği: Terminoloji, Temel Kavramlar ve Ölçüm Yöntemleri,” Aktan, Coşkun Can (Ed.), yoksullukla Mücadele Stratejileri; *Hak-İş Konfederasyonu Yayınları*: Ankara..
- Akyıldız, Murat (2009), “Tek Faktörlü Varyans Analizi (One- Way Anova) ve Bir Spss Örneği” <http://www.istatistik.gen.tr/?p=29> Erişim:13.01.2018.
- Alcock, Pete (1993), *Understanding Poverty*, The Macmillan press Ltd.
- Altınışik, İsa ve Peker, Hasan Sancar (2008), “Eğitim ve Gelir Dağılımı Eşitsizliği” [Elektronik sürümü], *KMU İİBF Dergisi*.
- Arabacı, Rabihan Yüksel (2017), “Yoksulluğun Kavramsal Çerçevesi”, Özdemir, Çağlar Mustafa ve İslamoğlu, Emel (Ed.); Gelir Dağılımı ve Yoksulluk, Kavram- Teori- Uygulama, 2. Baskı, *Seçkin Yayıncılık*: Ankara, ss.143-159.
- Aras, Adem (2012),*Türkiye’de Gelir Dağılımı ve Yoksulluk (Sakarya İli Kentsel Alan Örneği)*, Yayımlanmamış Yüksek Lisan Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi, Sakarya.
- Argun, Adalet İdil (2016), “Gelişmekte Olan Ülkelerde Finansal Gelişme ve Gelir Eşitsizliği,” *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S: 1, ss.61-74.

- Aydın, Murat ve Türgay, Timur (2011), “Yoksullukla Mücadelede Vergi Politikası ve Türkiye”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C: 16, S: 1, ss.249-274.
- Bahçe, Serdal ve Köse, Ahmet Haşim (2012), “Yoksulluk: Hüzün ve Disiplin”, *Mülkiyet Dergisi*, C: 36(4), ss:19-33.
- Baş, Kemal (2009), “Küreselleşme ve Gelir Dağılımı Eşitsizliği,” *Ç.Ü. Sosyal Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, C: 18, S: 1, ss.49-70.
- Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü (2010), *Sosyal Yardım Algısı ve Yoksulluk Kültürü, Türkiye’de kamusal sosyal Yardım Alanların Yardım Algısı ve Yoksulluk Kültürü Araştırması*, 1. Baskı, Ermat Matbaacılık, Ankara, No: 144.
- Baybora, Dilek (2013), “Sosyal Güvenlik Hukuku Hakkında Genel Bilgiler ve Ülkemizde Sosyal Güvenlik Hizmetlerinin Kurumsal Yapısı,” Gerek, Nüvit ve Kocabaş, Fatma (Ed); “İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku”, [Elektronik Sürüm], 1.Baskı, Açıköğretim Fakültesi Dizgi Ekibi: Eskişehir, ss.194-226.
- Bayri, Osman (2013), “Türkiye’de Sosyal Güvenlik Sisteminin Kurum ve Kapsam Olarak Gelişimi ve Sosyal Güvenlik Adaleti”, *Sosyal Güvenlik Dergisi*, C: 3, S: 2, ss.18-60.
- Bilecik İli (2017), <https://www.travelterminal.net/bilecik-gezi-rehberi> Erişim:24.12.2017
- Bilen, Mahmut ve Çetin, İhsan (2012), “Gecekondu Bölgelerindeki Yoksulluk İle Mücadelede Mikrofinansın Rolü: İzmir Örneği,” *Sosyal Siyaset Konferansları*, S: 62-63, ss.1-22.
- Boratav, Korkut (1969), *100 Soruda Gelir Dağılımı, Kapitalist Sistemde, Türkiye’de, Sosyalist Sistemde*, 1.Baskı Gerçek Yayınevi: İstanbul.
- Britain, Great (2000), “Tax Havens: Relesing The Hidden Billions For Poverty Eradication,” Oxfam GB Policy Paper, 01 Jun, ss.1-26.
- Bükey, Abdullah Miraç ve Çetin, Başak Işıl (2017), “Türkiye’de Gelir Dağılımına Etki Eden Faktörlerin En Küçük Kareler Yöntemi ile Analizi,” *Maliye Araştırmalar Dergisi*, C: 3, S: 1, ss.104-117.
- Coğrafya Dünyası (2017), <http://www.cografya.gen.tr/tr/bilecik/ekonomi.html> Erişim:24.12.2017.
- Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu (Tarih: 21.02.2006), Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğünün Eylem ve İşlemlerine İlişkin Araştırma ve Denetleme Raporu, Sayı: 2006/2. <http://akgul.bilkent.end.tr/ddk/ddk20.pdf> Erişim: 15.11.2017.
- Çalışkan, Şadan (2010), “Türkiye’de Gelir Eşitsizliği ve Yoksulluk”, *Sosyal ve Siyaset Konferansları Dergisi*, 2010\2 S: 59, ss.89-132.

- Çakar, Burcu Yakut ve Balaban, Utku Barış (2015), “Sosyal Politik Yazıları”, Buğra, Ayşe ve Keyder, Çağlar (Ed); “Sosyal Politik Yazıları Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Politika Forumu”, 7. Baskı, İletişim Yayınları: İstanbul.
- Çavuşoğlu, Tolgay ve Hamurdan, Yusuf (1966), 1963 Yılı Gelir Dağılımı Araştırması, T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, Ankara.
- Çelik, Aziz (2004), “AB Ülkeleri ve Türkiye’de Gelir Eşitsizliği: piyasa Dağılımı- Yeniden Dağılımı”, *Çalışma ve Toplum*, 2004\3, S. 53-91.
- Çomaklı, Şafak E, Turan, Deniz ve Doğruyol, Cengizhan (2015), *Kamu Maliyesi*, 3. Baskı, Savaş Yayınevi: Ankara.
- Dağdemir, Özcan (1999), “Türkiye Ekonomisinde Yoksulluk Sorunu ve Yoksulluğun Analizi: 1987-1994”, *Hacettepe Üniversitesi İİBF Dergisi*, C: 17, S: 1.
- Dalgıç, Başak, İyidoğan, Pelin Varol ve Güven, Aytekin (2014), “Yoksulluk ve yoksulluk Geçişlerinin Belirleyenleri: Türkiye Örneği, *Sosyoekonomi*, S: 23(24), ss.51-56.
- Danişoğlu, Ayşe Çelikel (2004), “Küreselleşmenin Gelir Eşitsizliği ve Yoksulluk Üzerine” *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S: 5.
- Devlet Planlama Teşkilatı (1994) ,Gelir Dağılımı ve Politikaları, Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Özel İhtisas komisyon Raporu, Devlet Planlama Teşkilatı: Ankara.
- Devlet Planlama Teşkilatı (2001), Gelir Dağılımının İyileştirilmesi ve Yoksullukla Mücadele Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Ankara.
- Devlet Planlama Teşkilatı (2001), Gelir Dağılımının İyileştirilmesi ve yoksullukla Mücadele Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Sekizinci Beş yıllık Kalkınma Planı, DPT: 2599, ÖİK: 610, Ankara.
- Devlet Planlama Teşkilatı (2007), “Gelir Dağılımının ve Yoksullukla Mücadele Özel İhtisas Komisyon Raporu,” Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı, DPT: 2742- ÖİK: 691, Ankara.
- Dinler, Zeynel (2015), *İktisada Giriş*, 21.Baskı, Ekim Basım Yayın Dağıtım: Bursa.
- Doğan, Bahar Burtan ve Kaya, Mehmet (2013), “Yoksullukla Mücadelede Mikro Kredi Sistemi: Diyarbakır Örneği,” *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, C: 12, S: 45, ss.144-170.
- Doğan, Cem ve Tek, Murat (2007), *Türkiye’de Gelir Dağılımının Toplanma Oranı Yöntemiyle Analizi*, Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar.
- Dündar, Seher Ozan (20007), “Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş, Mikro Finansman”, Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Müdürlüğü, Ankara.
- Ekonomihukuku.com (2017), Yoksulluk Tanımları ve Endeksleri, <https://ekonomihukuk.com/buyume-kalkinma/yoksulluk-tanimlari-ve-endeksleri/> Erişim: 23.10.2017.

- Elhakan, Kadir (2015), Düşük Gelirli Ülkelerde Yoksulluk Yanlısı Gelişmeler, *Adnan Menderes Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi*, Aydın.
- Gençler, Ayhan (2017), “Gelir Dağılımının Kavramsal Çerçevesi,” Özdemir, Çağlar Mustafa ve İslamoğlu, Emel (Ed.); Gelir Dağılımı ve Yoksulluk, Kavram- Teori- Uygulama, 2. Baskı, *Seçkin Yayıncılık*: Ankara, ss.20-37.
- Gönel, Feride Doğaner (2010), *Kalkınma Ekonomisi*, 1.Baskı, Efil Yayınevi: Ankara.
- Gül, Songül Sallan (2002), “Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadelenin Sosyolojik Boyutları: Göreliden Mutlak Yoksulluğa”, Yasemin Özdek (Ed.);Yoksulluk, Şiddet ve İnsan Hakları, 1.Baskı, TODAİE Yayın No:17, ss.107-118.
- Gülmez, Ahmet ve Altıntaş, Nurullah (2015), “ Türkiye’de Ticari Açıklık ve Enflasyonun Gelir Dağılımına Etkisi: Ekonometrik Bir Analiz”, *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C: 6, S: 9, ss.31-44.
- Gündoğan, Naci (2008), “Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele,” Ankara Sanayi Odası, ss.42-56.
- Güneş, Samet (2009),*Yoksullukla Mücadelede Mikro Kredi Uygulamaları ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Proje destekleri*, Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi, Ankara.
- Han, Ercan (2010), *Türkiye Kamu-Sen, Gelir Dağılımı Adaletine Yönelik Ekonomik Politikalar*, Türkiye Kamu-Sen Ar- Ge Merkezi Yayın No: 36, Ankara.
- Haspoaltı Esin (2014), “Sosyal Yardımlaşma ve Danışma Vakıfları Üzerine Bir İnceleme, *İHH İnsanı ve Sosyal Araştırmalar Merkezi*, ss.1-18.[Erişim: 14 Kasım 2017 <http://docplayer.biz.tr/5531116-Sosyal-yardimlasma-ve-dayanisma-vakiflari-uzerine-bir-inceleme.html>].
- İslamoğlu, Emel (2017), “Türkiye’de Gelir Dağılımı,” Özdemir, Çağlar Mustafa ve İslamoğlu, Emel (Ed.); Gelir Dağılımı ve Yoksulluk, Kavram- Teori- Uygulama, 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık: Ankara, ss.127-141.
- Kapar, Recep (2010), “Türkiye’de Çalışan Yoksular”, *Ankara Sanayi Odası Yayın Organı*, S: 1, ss.53-63.
- Karadeniz, Hülya Kabakçı (2017), “Yoksulluğun nedenleri,” Özdemir, Çağlar Mustafa ve İslamoğlu, Emel (Ed.); Gelir Dağılımı ve Yoksulluk, Kavram- Teori- Uygulama, 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık: Ankara, ss.162-182.
- Karagöl, Erdal Tanas ve Dama, Nergis (2015), “Geçmişten Günümüze Sosyal Yardımlar,” *Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmalar Vakfı*, S: 139, ss.1-28.
- Karluk, S. Rıdvan (2005), Cumhuriyetin İlanından Günümüze Türkiye Ekonomisinde Yapısal Dönüşüm, 10. Baskı, Beta: İstanbul.

- Kızıler, Neslihan (2017), “Türkiye’de Yoksullukla Mücadele ve Sosyal Transfer Harcamaları”, *Dergi Park*, C: 4, S: 1, ss.77-100.
- Kubar, Yeşim (2014), “Bir İktisat Politikası Amacı Olarak Gelir Dağılımı: Türkiye Örneği (1994-2007)” ,*Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C: 1, S: 2, ss.227-246.
- Kunduracı, Nevzat Fırat (2009), *Yoksullukla Mücadele-Beşeri Sermaye İlişkisi, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü*, Sosyal yardım Uzmanlık Tezi, Ankara.
- Kuştepe, Yeşim ve Halaç, Umut (2007), “Türkiye ‘de Genel Gelir Dağılımının Analizi ve İyileştirilmesi”, *DEÜ SBE Dergisi*, C: 6, S: 4.
- Lorcu, Fatma (2015), *Örneklerle Veri Analizi SPSS Uygulamalı, Detay Yayıncılık*: Ankara.
- Lordoğlu, Kudret ve Törüner, Mete (1995), *Çalışma Ekonomisi*, Beta: İstanbul.
- Memiş, Hasan (2014), “Küreselleşme ve Yoksulluk İlişkisi,” *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, C: 5, S: 1, ss.144-161.
- Metin, Banu (2012), “Yoksullukla Mücadelede Asgari Gelir Güvencesi: Türkiye’de Sosyal Yardım ve Hizmet Sisteminde Mevcut Durum ve Asgari Gelir Güvencesi ihtiyacı,” *Sosyal Güvenlik Dergisi*, S: 1, ss.117-151.
- Muhasebe Türk (2017), <https://www.muhasibeturk.org/nedir/gelir-nedir-ne-demek-tanimi> Erişim: 07.10.2017.
- Muhasebe Türk (2017), <https://www.muhasibeturk.org/nedir/negetif-gelir-vergisi-nedir-ne-demek-anlami-tanimi> Erişim:15.10.2017.
- Odabaşı, Ferhat (2009), *Yoksullukla Mücadelede İstihdam Yolu, Başbakanlık sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü*, Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi, Ankara.
- Okten, Zeynep ve Kale, Tancan (2009), “Türkiye’de Bölgesel Yoksulluğun Yapısı ve Yoksulluğa Karşı Politikalar, *Amme Dergisi*, C: 42, S: 3, ss.59-91.
- Okumuş, Şaduman (2010), *Dünyada ve Türkiye’de Mikro Finansman ve Yoksulluğun Azaltılması- Teori ve Uygulamalar-* , Yayın No: 2010- 31, İstanbul Ticaret Odası Yayınlar, İstanbul.
- Osberg, Lars ve Xu, Kuan (2007), “How Should We Measure Poverty in a Changing World? Methodological Issues and Chinese Case Study,”Dalhousie University, Working Paper, No:2007-02. <https://cdn.dal.ca/.../dalhousie/.../HowShouldWeMeasure.pd...> Erişim: 25.10.2017.
- Öğretir, Arda Hakan (2017), “ÖNSÖZ”, Yüksel Bilgili (Ed.); *Maliye Konu Anlatımı*, 4. Baskı, Alemdar Ofset: İstanbul, ss.461.
- Öğülmüş, Selahaddin (2011), “Sosyal Yardım Algısı ve Yoksulluk Kültürü,” *Aile ve Toplum*, Yıl:12, C: 7, S:26, ss.83-95.

- Özdemir, Çağlar (2017), “Yoksulluğun Ölçüm Yöntemleri,” Özdemir, Çağlar Mustafa ve İslamoğlu, Emel (Ed.); Gelir Dağılımı ve Yoksulluk, Kavram- Teori- Uygulama, 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık: Ankara, ss. 184-196.
- Özgüler, Verda Canbey (2017), “Gelirin Yeniden Dağılımı,” Özdemir, Çağlar Mustafa ve İslamoğlu, Emel (Ed.); Gelir Dağılımı ve Yoksulluk, Kavram- Teori- Uygulama, 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık: Ankara, ss.62-71.
- Pakdemirli, Ekrem (2004), *Türkiye Milli Gelir Hesapları, Avrupa Birliği Formatında*: İstanbul.
- Pehlivan, Muhammed Seyid (2009), *Gelir Dağılım Eşitsizliğine Devletin Müdahale Araçları: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu Örneği*, Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi, Ankara.
- Sarıpek, Doğa Başar (2017), “Yoksullukla Mücadelede Şartlı Nakit Transferleri; İnsan Hakları Açısından Bir Değerlendirme,” *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Enstitüsü*, C: 9, S: 20, ss.94-107.
- Sipahi, Esra Banu (2006), “Yoksulluğun Küreselleşmesi ve kentsel Yoksulluk: Ekonomik ve sosyal Boyutlarıyla Konya Örneğinde yoksulluk,” *Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, S:11, ss.173-189.
- Solmaz, Erol ve Avcı, Mehmet (2017), “Yoksullukla Mücadelede Sosyal Koruma Harcamaları: Avrupa Birliği Ülkeleri Üzerine Bir İnceleme,” *Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, C: 6, S: 1, ss.47-73.
- Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü (2011), 2011 Yılı Faaliyet Raporu, Aile Sosyal Politikalar Bakanlığı.
www.sp.gov.tr/upload/xSPRapor/files/ZgW6i+sygm_2011_yili_faaliyet_raporu.pdf
Erişim: 15. 11. 2017.
- SPSSAnalizi.com (2018) “F Testi (Varyans Analizi= ANOVA)”,
<http://spssanalizi.com/uygulama/f-testi-varyans-analizi-anova> Erişim: 13.01.2018.
- Subramanian, S. (2009), “Revisting The Normalization Axiom in Poverty Measurement,” *Finnish Economic*, Volume: 22, Number: 2.
- Şen, Hüseyin ve Sağbaş, İsa (2016), *Vergi Teorisi ve Politikası*, 2. Baskı, Kalkan Matbaacılık: Ankara.
- Şener, Ülker (2010), “Yoksullukla Mücadelede Sosyal Güvenlik, Sosyal Yardım Mekanizmaları ve iş Gücü Politikaları”, Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı, Tepav Politika Notu, ss.1-22.
http://www.tepav.org.tr/upload/files/1271313906r3055.Yoksullukla_Mucadelede_Sosyal_Guvenlik.pdf Erişim: 29.11.2017.
- Şenkal, Abdulkadir (2017), “Küresel Yoksulluk Sorunu”, Özdemir, Çağlar Mustafa ve İslamoğlu, Emel (Ed.); Gelir Dağılımı ve Yoksulluk, Kavram- Teori- Uygulama, 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık: Ankara, ss.227-245.

- Şenses, Fikret (2001), *Küreselleşmenin Öteki Yüzü: Yoksulluk, Kavramaları, Nedenler, Politikaları ve Temel Eğilimler*, 1. Baskı, İletişim Yayınları: İstanbul.
- Şentürk, Murat (2009), “Türkiye’de Yoksulluk Çalışmaları,” *Sosyoloji Dergisi*, D: 3, S:18, ss.205-233.
- Tayyar, Ahmet Emrah (2011), *Türkiye’de Gelir Dağılımı ve Makro Ekonomik Faktörlerin Gelir Dağılımı Üzerine Etkisi: Bir Ekonometrik Analiz*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Thorbeck, Erik and Charumilind, Chutatong (2002), “Economic Inequality and Its Socioeconomic Impact,” *World Development*, Vol: 30, No: 9, ss.1477- 1495.
- Topalhan, Türker (2010), *Ücret ve Ücret Teorileri*, 1. Baskı, Gazi Kitabevi: Ankara.
- Tunç, Ahmet (2014), “Yeni Yoksulluk Kavramı Çerçevesinde Gezi Parkı Olayları: Kamu Yöneticilerine Bazı Öneriler”, *Birey ve Toplum*, C: 4, S: 7, ss:231-257.
- Türkdoğan, Orhan (1974), *Yoksulluk Kültürü: Gecekonduların Toplumsal Yapısı*, 2. Baskı, Atatürk Üniversitesi Basımevi: Erzurum.
- Türkiye İstatistik Kurumu (2011), www.tuik.gov.tr/MicroVeri/GYKA-2011/turkce/metaveri/tanim/gelir-dagguilimii_essitsizlik-oelccuetleri/index.html Erişim 10.10.2017.
- Türkiye İstatistik Kurumu Haber Bülteni (2015), Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması, 2014, S: 18633. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18633> Erişim: 04. 11. 2017.
- Türkiye İstatistik Kurumu Haber Bülteni (2016), Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması, 2015, S:21584. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21584> Erişim: 05.11.2017.
- Türkiye İstatistik Kurumu Haber Bülteni (2017), Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması, 2016, S: 24579. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=24579> Erişim: 04.11.2017
- Türk, İsmail (2003), *Maliye Politikası*, Turhan Kitapevi Yayınları: Ankara.
- Türkiye İşçi Sendikalar Konfederasyonu, Haber Bülteni (2017), Eylül 2017 Açlık ve Yoksulluk sınırı, *Türkiye İşçi Sendikalar Konfederasyonu*, <http://www.tes-is.org.tr/news-detail/35/HAZ%C4%B0RAN-2017-A%C3%87LIK-VE-YOKSULLUK-> Erişim: 06. 11. 2017.
- TÜSİAD (2000), *Türkiye’de Bireysel Gelir Dağılımı ve yoksulluk: AB İle Karşılaştırma*, TÜSİAD-T/ 2000-12, Aralık: İstanbul.
- T.C. Resmi Gazete, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu, 14 Haziran 1986, Sayı: 19134.
- Uçkan, Banu (1999), “Gelirler Politikası ve Sosyal Diyalog”, *Çimento İşveren Dergisi*, C:13, S: 1.

- Ulusoy, Ahmet (2006), *Maliye Politikası*, 4. Baskı, Üçyol Kitabevi: Trabzon.
- Ulusoy, Ahmet, Karakurt, Birol ve Akbulut, Eyüp (2015), “Eğitim Harcamalarının Gelir Dağılımına Etkisi: Türkiye’de Yükseköğretimin Gelir Eşitsizliğini Giderici İşlevi,” *Maliye Araştırmalar Dergisi*, Y:1, C:1, S:2, ss.45-75.
- Ural, Ayhan ve Kılıç, İbrahim (2006), *Bilimsel Araştırma Süreci ve SPSS ile Veri Analizi*, 2. Baskı, Detay Yayıncılık: Ankara.
- Ülgener, Sabri F. (1991), *Mili Gelir, İstihdam ve İktisadi Büyüme*, 7. Baskı, Der Yayınları: İstanbul.
- Üzümcü, Adem ve Korkat, Mustafa (2014), “Türkiye’de Gelir Dağılımı Adaletsizliği ve Yoksullukla Mücadelede Sosyal Yardımların Gelişimi (2003-2012),” *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C:5, S:8, ss.137-166.
- Yıldırım, Kemal ve Karaman, Doğan (2003), *Makroekonomi*, 3. Baskı, Etam Matbaası: Eskişehir
- Yılmaz, Reşit Harun ve Bindak, Recep (2016) , “Ortaokul Öğrencilerinde Matematik Kaygısı, Sınav Kaygısı ve Bazı Demografik Değişkenlerle İlişkisinin İncelenmesi”, *MSKU Eğitim Fakültesi Dergisi*, C: 3, S: 2, ss.30-42.
- Yüce, Mehmet (2002), “Türkiye’de Gelir Dağılım Bozukluğunun izlenen Kamu ve Harcama Politikaları İle Bağlantılı, *Bilgi Güz*, S: 23, ss.1-38.
- Yücel, Duygu (2012), *Gelir Dağılımı Teorileri ve politikaları: Türkiye’de Gelir Dağılımı-Yoksulluk Sorunu*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Zanbak, Mehmet (2017), “Yoksullukla Mücadele Yöntemleri” ,Özdemir, Çağlar Mustafa ve İslamoğlu, Emel (Ed.); Gelir Dağılımı ve Yoksulluk, Kavram- Teori- Uygulama, 2. Baskı, *Seçkin Yayıncılık*: Ankara, ss.211-226.
- Weede, Erich (1997), “Income İnequality, Democracy and Growth Reconsidered,” *European Journal of Political Economy*, vol: 13, ss.751-764.

EK 1: Anket Formu

Bu anket;" Gelir Dağılımı ve Yoksulluk: Bilecik İli Örneği" adlı tez çalışmasında kullanılmak üzere hazırlanmıştır. Çalışmamızın amacı ilimizdeki bireylerin gelir dağılımı ve yoksulluk hakkındaki görüşlerin tespit ederek buna uygun çözümler üretmektir. Lütfen soruları dikkatli okuyup objektif bir şekilde cevaplayıp yanda bulunan kutucuklara işaretleyiniz. Bütün soruları cevaplayınız.

Cinsiyetiniz: Erkek ☐ Kadın ☐

Medeni Durumunuz: Bekâr ☐ Evli ☐ Boşanmış ☐

Eğitim Durumunuz: İlkokul ☐ Lise ☐ Ön lisans ☐ Lisans ☐ Lisansüstü ☐

Mesleğiniz: Memur ☐ İşçi ☐ Serbest Meslek ☐ Öğrenci ☐ Gündelikçi ☐
Emekli ☐

Diğer Meslekler:☐

Bilecikli misiniz: Evet ☐ Hayır ☐

Kaç Yıldır Bilecik'te Yaşamaktasınız: 1 yıldan az ☐ 1- 5 yıl arası ☐ 6-10 yıl arası ☐ 10-15 yıl arası ☐ 15 yıl ve üstü ☐

Oturduğunuz Ev Kime Ait: Kira ☐ Lojman ☐ Kendi Evimiz ☐ Bir yakınımızın, kira ödemiyoruz ☐ Evin Kredisini ödüyorum ☐

Hanenizde Sizinle Birlikte Kaç Kişi Oturuyorsunuz: 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ☐
6 ve üstü ☐

Aylık Hane Halkı Gelir Aralığınız/TL: 0-2500 ☐ 2500-5000 ☐ 5000-7500 ☐
7500-10.000 ☐ 10.000 ve üzeri ☐

Ailenizin Aylık Mutfak (Gıda) Harcaması: 0-500 ☐ 500- 1000 ☐ 1000-1500 ☐
1500-2000 ☐ 2000 ve üzeri ☐

Sağlık Güvence Türü: Yok ☐ SSK ☐ BAĞ-KUR ☐ Emekli Sandığı ☐
Yeşil Kart ☐

	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
1) Yoksullara ve ihtiyaç sahiplerine yardım dağıtmak Devlet'in görevidir.					
2) Ülkemizde gelirin adaletsiz olmasının en önemli nedenleri, yüksek enflasyon ve vergi adaletinin sağlanmamasıdır.					
3) Gelir dağılımındaki adaletsizliğin giderilmesi için hükümetin maliye politikası araçlarını düzeltmesi gerekir.					
4) Emek faktörü en önemli gelir yaratıcı unsurlardandır.					
5) Yoksulluğun nedeni aileden gelen fakirliktir.					
6) Yoksulluk sorunu Devlet yoksullara maaş verince çözülür.					
7) İnsanların sosyal yardıma ihtiyaç duymalarının ana sebebi işsizliktir.					
8) Kimler daha fazla yardıma muhtaç ise sosyal yardımlar o kişilere verilmelidir.					
9) Evli ve çocuksuz bir aile ile evli dört çocuklu bir ailenin her ikisinde ortalama gelir seviyesinde gelire sahip olsalar da toplum içindeki yaşam standartları açısından eşit değildirlir.					
10) Kırsalda yaşayanlarda yoksulluk riski kentsel yerlerde yaşayanlardan daha fazladır.					
11) Vatandaşlar, sosyal yardıma ihtiyaç duymamak için ellerinden gelen çabayı göstermemektedir.					
12) Konut ve araba sahibi olanlar yoksul sayılmazlar.					
13) Devletin yaptığı sosyal yardımlar(aile, eğitim, sağlık ve özel amaçlı yardımlar) yoksulluğu azaltmaktadır.					
14) Sosyal yardımlar, ihtiyaç sahiplerine ilgili görevliler tarafından adil olarak dağıtılıyor.					

15)Yoksulluğun nedeni, ülke ekonomisinin zayıf olmasıdır.					
16) Toplumda gelir dağılımı eşitsizliğinin artması yoksulluğun artmasının bir göstergesi olmayabilir.					
17) Çalışmak kişiyi yoksulluktan kurtarmaz.					
18) Sosyal yardım türleri içinde kira ve konutla ilgili sabit masraflara (su, elektrik, doğalgaz gibi) yönelik yardım türleri verilmelidir.					
19) Yoksullukla göç arasında ilişki dikkate alınarak göç edenlere istihdam, eğitim, sağlık, konut konularında danışmanlık veren yerel danışma büroları tesis edilmelidir.					
20) Servet ve gelir birbirine kaynaklık ettiği için servetin toplumdaki küçük bir sınıfın elinde toplanması dolayısıyla gelirin de bu küçük sınıfın elinde toplanması bölüşümün adaletsiz olması sonucunu doğurur.					
21) Hanelerdeki aile yapısı (çocuksuz çekirdek aile, çocuklu çekirdek aile, geniş aile) yoksulluğun şiddetini etkiler.					
22) Yoksulluk sınırının altında bir gelir veya tüketim seviyesine sahip olan kişi ve hane halkı yoksul olarak adlandırılır.					
23) Bireyler için yoksulluk ölçütü parasal gelir ve tüketim harcamaları olmaktadır.					
24) Bilecik ilinde yoksul ve muhtaç durumda olan çok fazla hane vardır.					
25) Bireyler düşük ücretle çalışmayı kabul etmediği ve verilen işi beğenmediği için yoksulluk artmaktadır.					

Anket soruları sona ermiştir. Çalışmamıza desteklerinizden dolayı teşekkür ederiz.